

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HİMMETDEDE
(HORASAN ERENİ)**

Tezi Hazırlayan

Dilek YANMAZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2008

KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HİMMETDEDE
(HORASAN ERENİ)**

Tezi Hazırlayan

Dilek YANMAZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI

**Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

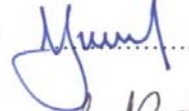
**Haziran 2008
KAYSERİ**

Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI danışmanlığında **Dilek YANMAZ** tarafından hazırlanan “**Himmetdede (Horasan Ereni)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

...10.../08.../2008

JÜRİ:

Danışman :Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI

Üye :Yrd. Doç. Dr. Hava SELÇUK

Üye :Yrd. Doç. Dr. Hasan Ali ŞAHİN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 19.08.2008 tarih ve 25..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

19 / 08 / 2008

Prof.Dr. Kerim TÜRKMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Manevi yönden iyi donatılmamış olan toplumlar maddi bakımdan hangi konumda olursa olsun, yaşamış olduğu çağı yakalamada ve varlığını devam ettirme konusunda başarılı olamaz. Tarih, inananların inançlarının gereğini dosdoğru yaşamaları halinde hem kendilerine hem de mensup oldukları topluma yararlı bir birey olabildiğini göstermektedir. Böyle bir yolun yolcuları aynı zamanda İslamiyet'e de lâyık olurlar diye düşünüyoruz. Tarih boyunca doğru düşünen, doğru yaşayan gönül erleri hangi coğrafyada, hangi inanç ve düşüncenin sahibi olursa olsun, onlar için kubbede hoş sada bırakma şansını yakalamış ulu kişiler olarak görülür ve bilinir. Türk tarihinin cereyan etmiş olduğu ve eski dünya olarak da tanımlanan Asya, Afrika ve Avrupa coğrafyasında söz konusu gönül erlerinin (Yesevi Dervişleri, Gazi Dervişler veya Horasan Erenleri) yoğun olarak yaşamış oldukları bilinmektedir. Bunlardan bazılarının farklı yerlerde birden çok makamı olduğu da bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nin Bizans İmparatorluğu karşısındaki fetih ve zaferlerinin arkasında Akça Koca, Köse Mihal ve Alp Gündüzler kadar, İslam âleminin değişik bölgelerinden ve özellikle Horasan'dan gelen erenlerin yani Sadreddin Konevî'ler, Mevlâna Celaleddin Rûmî'ler ve Şeyh Edabali'lerin de bulunduğunu görüyoruz. Aynı şekilde Hristiyan âleminin korkulu rüyası haline gelen II. Murat'ın II. Kosova Zaferini kazanırken Karaca Paşa'lar, Yiğitoğlu Turahan Paşa'lar, Mihaloğlu Hızır Paşa'lar kadar, Akşemseddin, Eşrefoğlu Rumî'lerden manevi imdatlar aldığını tarihten okuyoruz.

Araştırmamız sırasında gördük ki daha önce bu konuyla ilgili her hangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu da araştırmamızın bir ilk olması açısından önemlidir.

Himmetdede konusunda daha önce kaleme alınmış bilgilerin sınırlı hatta bir bakıma mevcut olmaması çalışmalarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Dönemin genel ve özel kaynaklarına ulaştıkça da Himmetdede konusunda beklediğimizi bulamadık. Bu yüzden kaynak kişilerin vermiş olduğu bilgileri de bir bakıma birbirleriyle değerlendirme yolunu seçtik. Maksudımız yörede Horasan Ereni olarak bilinen ve makamı bulunan, adı bir beldeye ad olarak verilmiş olmasından dolayı böyle bir konuyu seçtik.

Kaynak kişilerle konuşmadan önce Himmetdede Belediyesi'nden kaynak kişilerle ilgili bilgi aldıktan sonra, kaynak kişileri bizzat yaşadıkları yerlerde, onları ziyaret ederek konuştuk.

Kaynak kişilerle konuşurken değil de, ne yazık ki kaynak kişi bulmakta zorlandık. Çünkü insanımızın merak yönü körelmiş. Neydik, nerden geldik, ne olduk gibi sorularla insanlarımız ne karşılaşıyor ne de merak edip araştırıyor.

Tespit Edebildiklerimiz;

Himmetdede'nin Kitabesi

Dikkatimizi ilk çeken Himmetdede kitabesindeki bilgi idi. Himmetdede'nin, hangi kaynaktan alındığı bilinmeyen Kitabesi'nde;

SEYDİ BURHANETTİN HZ.LERİNİN HAKIRDAKLI MESCİT HALVET HANESİNDE ÜÇ SENEYE YAKIN İLİM İRFAN ÖĞRENMiŞ MİLADİ SENE 1240 ARASINDA SEYAHATE ÇIKMiŞ İSMİ HİMMET İDİ BURADA VEFAT ETMiŞ BU KÖYE HİMMETDEDE İSMİNİ VERMiŞTİR YATANA YAPTIRANA ÜÇ İHLAS BİR FATİHA OKUMAK LAZIM İMiŞ D.1159 Ö.1240

Kitabede de belirtildiği gibi Himmetdede Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin öğrencisi olarak gösterilmektedir. Oysaki Seyyid Burhaneddin 1165–1244 yılları arasında yaşamış, Himmetdede ise doğum tarihi belli olmamakla birlikte ölüm tarihi 1451 olarak bilinmektedir. Arada yaklaşık olarak 200 yıl gibi bir zaman farkı vardır. Bu da Himmetdede'nin, Seyyid Burhaneddin'in öğrencisi olamayacağının ispatıdır.

Himmetdede hakkında yazılmış olan eserler arasında Yazıcıoğlu Mehmed'in kalemi ve Dr. Alim ÇELEBİOĞLU'NUN hazırlamış olduğu MUHAMMEDİYE adlı eserin 1 cilt 14 ve 15 inci sayfalarında aynen şöyle bahsetmektedir:

*“Mahdut birkaç şiiri olan Hacı Bayram-ı Veli eser vermekten çok müessir olmuş, en mühim eseri olarak Kitab-ı Natık (konuşan kitap) tedvin etmiş, yani insan yetiştirmiştir ki, bunlardan Akşemseddin, Ömer Sikkini, Şücâeddin-i Karamani, Şeyh Baba Nehhas-ı Ankaravi, Selahaddin-i Bolevi, Muslihiddin Halife, Yazıcıoğlu Mehmet ve Ahmed-i Bican, Eşrefoğlu Rumî, **Himmetdede**, Muzaffer-i Lârendevi, Musa Dede, Şeyhi, Yusuf Seferihisari, Ramazanü’i Edirnevi... Meşhur mürşit ve halifelerindendir.”*

Bu da bize göstermektedir ki, Himmetdede, Seyyid Burhaneddin'in değil, Himmetdede, II. Murat devrinin Horasan Erenlerinden ve asırlarca Anadolu'da manevî nüfuzu devam eden Hacı Bayram Veli'nin müritlerindendir.

Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Himmetdede'yi bu kısa ve eksik eserin tanıtacağı kanaatinde değiliz. Ancak “Ârife işaret kafidir” kaidesince bu kadarı ile yetiniyor ve bu çalışmaya bizi teşvik eden saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI Beyefendiye, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Prof. Dr. Harun GÜNGÖR'e, Prof. Dr. Mustafa ÜNAL'a, çalışma esnasında bize her türlü yardımı yapan Himmetdede Belediyesine, bize çalışma sırasında yardımcı olan isimlerini tek tek zikredemediğimiz kişilere ve manevi desteklerini üzerimizden eksik etmeyen Hocam Yrd. Doç. Dr. Hava SELÇUK Hanım Efendi'ye şükranlarımızı bir borç biliriz. Saygılarımla.

ÖZET

Türklerin İslâmla şereflenmesi ve başta Anadolu olmak üzere günümüzde Müslüman Türkler'in yaşamakta olduğu geniş coğrafyanın manevi ve milli manada şekillenmesinde üç unsur önem arz etmektedir. Bunlar;

1. Yesevi Dervişler,
2. Horasan Erenleri (Gazi Dervişler),
3. Kolonizatör Türk Dervişleri olarak tanımlanmaktadır.

Tezimize konu olarak almış olduğumuz Himmetdede, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli hizmetler vermiş olan Horasan Erenlerinden birisidir.

Amacımız yörede Horasan Ereni olarak bilinen ve makamı bulunan, adı bir beldeye ad olarak verilmiş olmasından dolayı böyle bir konuyu seçtik. Araştırmamız sırasında gördük ki daha önce bu konuyla ilgili her hangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu da araştırmamızın bir ilk olması açısından önemlidir.

Himmetdede konusunda daha önce kaleme alınmış bilgilerin sınırlı hatta bir bakıma mevcut olmaması çalışmalarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Dönemin genel ve özel kaynaklarına ulaştıkça da Himmetdede konusunda beklediğimizi bulamadık. Bu yüzden kaynak kişilerin vermiş olduğu bilgileri de bir bakıma birbirleriyle değerlendirme yolunu seçtik.

Himmetdede Türbesi'ndeki kitabede Seyyid Burhaneddin'in öğrencisi olduğu yazılıdır. Fakat araştırmamız esnasında bunun doğru olmadığını gördük. Himmetdede, Hacı Bayram Veli'nin öğrencisidir. Aynı zamanda Akşemseddin'in de okul arkadaşısıdır. Himmetdede'nin doğum tarihi bilinmemekle birlikte, ölüm tarihinin Osmanlı padişahlarından II. Murat'la denk düştüğü de bir rivayettir.

Anahtar Kelimeler : Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bayram Veli, Himmetdede, Horasan Ereni.

ABSTRACT

There are 3 factors affecting Turks related to Islam and formation of geography where Turkish Muslims live. These are defined as;

1-Yesevi Dervişler

2-Horosan Erenleri

3-Kolonizatör Türk Dervişleri

Himmetdede which is the subject of our thesis is one of the Horosan Eren serving for Turkish and Muslim Anatolia.

We have chosen this subject due to the fact that Himmetdede is known as Horosan Eren and has chair and also his name is given as a title for a town. We have realized during our studies that there has not been any studies about this subject. Since our study is the first one about this topic, it makes it more significant.

The lack of information or absence of knowledge about Himmetdede have affected our studies in a negative way. Even if we have reached the general and special sources, we haven't satisfied related to our thesis. So we have chosen evaluation method.

In the inscription in Himmetdede Tomb, it is written that Himmetdede is the student of Seyyid Burhaneddin. But we have realized during our study that this information has not been true. Himmetdede is the student of Hacı Bayram Veli. At the same time, he is the classmate of Akşemseddin. It is not known the death date of Himmetdede, but there is a scuttlebuth that the death date of Murat II.(one of the Otoman Sultan) is equivalent to Himmetdede.

Keywords : Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bayram Veli, Himmetdede, Horasan Eren.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
GİRİŞ.....	1
A-SİFFİN SAVAŞI.....	1
B-KERBELA OLAYI.....	3
C-TÜRKLER'DEN ÖNCE ANADOLU'NUN GENEL DURUMU.....	8
D-ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ ve İSLÂMLAŞMASI.....	10
E-İLK TÜRK AKINLARI ve FETİHLER.....	10
F-ANADOLU'DA GÖRÜLEN İLK TASAVVUFÎ FAALİYETLER.....	11
G-HORASAN ERENLERİ.....	15
H-HOCA AHMET YESEVÎ (1083–1166).....	18
I-HACI BAYRAM VELÎ (1352–1430).....	19
İ-HİMMETDEDE (?- 1451).....	20

1. BÖLÜM

1.1 HİMMETDEDE KASABASININ COĞRAFİ KONUMU.....	21
1.2 ATATÜRK'ÜN HİMMETDEDE'YE GELİŞİ.....	24
1.2.1 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Kırşehir'de.....	24
1.2.2 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetinin Mucur'a Gelişleri.....	25
1.2.3 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin Kırşehir'de Karşılması.....	29

2. BÖLÜM

2.1. Himmetdede Hakkında Kaynak Kişilerin Görüşleri ve Düşünceleri.....	33
2.1.1. H. Kenan TAN.....	33
2.1.2. Ali Osman TAN.....	35

2.1.3. Hacı Bekir ERCAN.....	36
2.1.4. H. Mustafa GÜLGÜN.....	39
2.1.5. İlyas ÖZDEMİR.....	41
2.1.6. Kuddusi DİNÇER.....	42
2.1.7. Süleyman ERBAY.....	42
2.1.8. Şaban ERBAY.....	44
2.1.9. H. Şefika TAN.....	45
2.1.10. H. Şükrü KANATLI.....	46
2.1.11. SOFU BABA.....	46
2.1.12. İsmail AKKAR.....	47
2.1.13. Mustafa AKDAŞ.....	47
2.1.14. Hacı Bekir EREN.....	49
2.1.15. H. Bekir KAYA.....	50
2.1.16. Hacı Bekir ÖZKAN.....	51
2.1.17. H. Durmuş ERGÜT.....	53
2.1.18. Muzaffer KÖKER.....	55
2.1.19. H. Mehmet BULUT.....	56
2.1.20. H. Mustafa ERBAY.....	56
2.1.21. Zarif KARADAĞ.....	57
2.1.22. Mustafa TAN	57
SONUÇ	60
DEĞERLENDİRME	64
DİZİN	72
KAYNAKÇA	74
EKLER	77
ÖZGEÇMİŞ	80

GİRİŞ

Hız. Peygamber (S.A.V)'in yirmi üç yıl devam eden tebliğ ve irşad faaliyetleri, daha sonra İslam devletinin dört büyük halifesi olan Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali tarafından da sürdürüldü ve İslamiyet kısa zamanda Arabistan'ın sınırlarını aşarak Mısır, Suriye ve İran'a girdi.

Hız. Osman'ın öldürölmesinden sonra Medine halkı Hicrî 35 / M. 656 tarihinde Hız. Ali'ye şartlı biat etti. Şartları Hız. Osman'ın katillerini en kısa sürede bulup cezalandırılmasını istediler. Beş buçuk yıl hilafet makamında kalan Hız. Ali'nin hilafet devri devamlı olarak iç ve dış karışıklıklarla geçti. İç savaşlar, kardeş kavgaları onun zamanın en önemli olayları oldu. Gerek iç karışıklıklar yüzünden gerekse İslâm devletinin sınırlarının Hız. Osman zamanında varacağı yere vardığından, İslâm fütuhâtı dairesi genişleyemedi. Halifenin de bu yönde faaliyet göstermeye fırsatı olmadı.

Hız. Ali döneminde yaşanan başlıca olaylar İslâm dünyasının ikiye bölünmesinin ilk aşamasıdır diyebiliriz. Bu olaylardan en önemlilerinden biri de Sıffin Savaşı'dır.

A-SİFFİN SAVAŞI

Şam valisi Muâviye Hız. Osman'ın kanlı gömleğini kullanarak Suriye halkını Hız. Ali'ye karşı tahrik etmişti. Müslümanlar, 658 yılı sonlarında, politik amaçlı bir çatışmada yeniden kılıçları çekerek karşı karşıya geliyorlardı.

Muâviye, daha önceden "Sıffin" mevkiine gelerek savaşa elverişli bir yere ordusunu yerleştirdi ve Fırat'ın su alınacak yerini zapetti. Hız. Ali de, ordusunu o'nun ordusuna yakın bir yere yerleştirdi. Muâviye'nin askerleri Ali'nin askerlerine Fırat'tan su vermediler. Uzlaşamayan ve anlaşmayan iki ordu arasında şiddetli bir çatışma başladı.

Muâviye ordusu bozguna uğramak üzereyken, Mısır fatihi ve valisi Amr b. El-As, Muâviye'nin imdadına yetişti. Ali'nin ordusunda bedevi Araplar, kurâ-hafız Müslümanlar ile avam tabakası çoğunlukta idi. Amr, Muâviye'ye Kur'ân sayfalarını askerlerin mızraklarına taktırarak karşı tarafı Kur'ân'ın hakemliğine çağırmasını teklif etti. Muâviye bunu yaparak Ali'yi Kur'ân'ın hükmüne uymaya çağırdı. Hz. Ali yapılan işin hile olduğunu anladı. Fakat ordusunun içindeki “Sebeiyye” denilen topluluk, Hz. Osman'ın katilleri, Hz. Ali'ye Allah'ın kitabına uymasını söylediler. Zafer an meselesiyken Ali'yi tahkimi kabule zorladılar, savaşı durdurdular.

Hız. Ali'ye hakem olarak Ebû Musâ el-Eşar'ı seçtiler. Daha sonra her iki tarafta geri çekilip Musâ ve Amr b. El-As'ın vereceğı hükmü beklemeye başladılar.

Ali, ordusu içinde bir ayrılığa meydan vermemek için hakeme razı olmuştu. Fakat bunu yapmakla Muâviye'nin hilafette hak sahibi olduğunu kabul ediyordu.

Sebeiyyeler Hız. Ali ve Muâviye'nin anlaşabilecekleri ihtimali karşısında telaşa kapıldılar ve Ali'yi ve ordusunu düşman ordusu önünde bırakıp kaçmalarını dini bir sebebe bağladılar. “Hâricîler” adını alan bu anarşistler topluluğı Hız. Ali ordusundan ayrılarak Harura'da, sonra da Nehrevan'da toplandılar.

Seçilen iki hakem toplantıda aldıkları kararı bildirdiler. Hız. Osman'ın mazlum olarak öldürüldüğü ve katillerinin cezalandırılması gerektiğı, Muâviye'nin de onun velisi olduğu, Hız. Ali ve Muâviye'nin de görevlerinden azledilmesi lazım geldiğı ve meselenin şura yoluyla çözümlenmesi icap ettiğı kararlaştırılmıştı. Amr, Muâviye'yi iş başına getiriyorum diyerek Hız. Ali'yi hilafetten azlettirdi. Hız. Ali'ye yapılan bu hileli oyun, yeni bir bozgunculuğa yol açtı. Şam bölgesi dışındaki Müslümanların meşru halifesi Ali'yi hile ile iktidardan uzaklaştıran yerine Suriye valisi Muâviye'yi getirmek istemekle, azınlığın çoğunluğa tahakkümü faaliyetini başlatarak tefrikaya sebep oldu. Muâviye'nin idareyi ele geçirmesiyle başlayan Ümeyyeoğulları saltanatı esas itibariyle bu anlayışla hüküm etti.

Aslında alınan hakem kararı bağlayıcı olmadı. Yenilen ve yenen yoktu. Hız. Ali yine Müslümanların halifesi unvanı ile hilafette kaldı. Muâviye de Suriye valisi sıfatı ile Sıffin'dan ayrıldı. Fakat Müslümanlar arasındaki ikilik daha da artırılmış olduğu gibi bölünüp parçalandılar.

Hız. Ali'nin 661 yılında öldürölmesinden sonra Müslümanlar onun büyük oğı Hız. Hasan'a biat ettiler. Hız. Hüseyin de babasının vasiyeti üzerine ağabeyesine biat etti. Hız. Hasan, özellikle Müslümanların ortak yararlarını, birlik ve beraberliğini, toplumun

mevcut yapısını ve eğilimlerini göz önünde bulundurarak, Suriye valisi Muâviye ile anlaştı ve hilafet hakkından vazgeçti.¹

B-KERBELA OLAYI

Hız. Hüseyin, Hız. Ali'nin Fatıma'dan doğma ikinci oğlu olup hicretin 4. yılında Şaban ayında doğmuştur.² Peygamberimizin torunudur. Peygamberimizin nesli (Al-i Beyt) Hız. Hasan'la ve Hız. Hüseyin ile devam etmiştir. Hız. Hüseyin'in künyesi, Ebu Abdullah idi. Kendisine Ey Abdullah diye hitap edilirdi.³

Kerbela, Bağdat'ın yaklaşık 100 Km güneybatısında yer alır. Kerbela'nın İslam tarihindeki şöhreti, Hız. Hüseyin ile aile fertlerinin 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevilerce şehit edildikleri yer olması ve kabirlerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır.⁴

Hız. Hüseyin, Muaviye'nin iktidarı sırasında, olanlara ses çıkarmayıp kendi köşesinde taat ve ibadetle vakit geçirmişse de durumun H. 56 / M. 676 yılından sonra değişmiş olması muhakkaktır; çünkü bu yılda Muaviye'nin oğlu Yezid'e biat edilmesini istemesi hemen bütün Müslümanları olduğu kadar Hız. Hüseyin'i de gönülden sarsmış ve tedirgin etmiştir.⁵

Hız. Hüseyin, Abdurrahman b. Ebi Bekir, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr ile birlikte Muaviye'nin Yezid'e biat olma isteğini kabul etmedi. Ancak bu sebepten dolayı herhangi bir siyasi faaliyette de bulunmadı.

Muaviye'nin 680 yılında ölünce yerine geçen Yezid'in yaptığı ilk iş, o sırada Medine valisi olan Velid b. Utbe'ye mektup yazarak, Muaviye'nin öldüğü duyulmadan Hız. Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Ömer'den kesin olarak biat alma istemesi olmuştur.

Mektubu alan Velid, Hız. Hüseyin ve İbn Zübeyr'i yanına çağırdı. Hız. Hüseyin “ benim gibi bir adam gizlice biat etmez” diyerek Yezid'e biati reddetti.

Hız. Hüseyin'in, Yezid'e biati reddedip Mekke'ye geldiğini haber alan Kûfeliler, yanlarına gelmesi için Hız. Hüseyin'e mektup göndermişlerdir. Hız. Hüseyin Kûfelilerin ısrarlı davetleri üzerine amcasının oğlu Müslüm b. Akil'i, mektuplarda kendisine

¹ Sabri Hizmetli; İslâm Tarihi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, Ankara 1991,s.217-224.

² Abdullah Develioğlu; Hız.Ali ve Evlatları, Güney Basımevi,1995,s.13.

³ M. Asım Köksal; Hız. Hüseyin ve Kerbela Faciası, Akçağ Yayınevi,1984,s.9.

⁴ Mustafa Öz; “Kerbela Maddesi”,İslam Ansiklopedisi, Cilt 25,Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul1991,s.271.

⁵ Ethem Ruhi Fığlalı; İmamiye Şiası, Selçuk Yayını,İstanbul 1984,s.90-93.

bildirilenlerin doğru olup olmadığını tahkik için Kûfe'ye göndermiştir. Müslüm b. Akil Taberi'nin rivayetine göre Muhtâr b. Ebi Ubeyd es-Sakafi'nin evine inmiştir.⁶

Kûfeliler, Müslim'in gelişini duyunca birbirlerine bu haberi yaydılar, gelip Hz. Hüseyin adına ona biat ettiler. Kûfe'ye geldiği takdirde ona canlarıyla, mallarıyla yardım edeceklerine dair yemin ettiler. Böylece Hz. Hüseyin adına Müslim'e biat edenlerin sayısı on iki bin kişiyi bulmuştur. Bu sayı gittikçe fazlalaştı. Nihayet on sekiz bine vardı. Müslim de Kûfe'ye gelmesi için Hz. Hüseyin'e bir mektup gönderdi. Mektubu alan Hz. Hüseyin, Kûfe'ye gitmek üzere Mekke'den ayrıldı.⁷

Müslim b. Akil'in Kûfe'deki faaliyetleri devam ederken durumdan haberdar olan Yezid, Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad'a, Kûfe valiliğini verdiğini, Müslim'in orada taraftar toplamaya başladığını acele oraya gidip onu, ya öldürmesini ya da sürgün etmesini bildirdiği bir mektup yazdı.⁸

Ubeydullah Kûfe halkını toplayıp Müslim'i kendisine teslim etmeleri için tehditlerle dolu bir konuşma yaptı. Müslim, Ubeydullah'ın yaptığı konuşmayı haber alınca Hâni b. Urve'nin evine sığındı. Müslim'in orada kaldığını öğrenen Ubeydullah, Hâni'ye haber gönderip Müslim'i teslim etmesini istedi. Hâni bu isteği kabul etmeyince Ubeydullah'ın emriyle tutuklanıp valinin sarayına hapsedildi.⁹

Müslim'de zaman kaybetmenin anlamsız olduğunu fark edip halkı ayaklanmaya davet etti. Müslim'le beraber yola çıkan dört bin kişiden saraya varıldığında sadece yüz kişi kaldı. Müslim'e karşı mücadele edenlerin başında, Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye çağırılardan olan Şebes b. Rıb'î'nin de bulunması olayın tabiatını göstermesi bakımından ilginç bir örnektir. Ubeydullah'ın akıllıca siyaseti sayesinde Müslim'in taraftarı iyice azaldı; akşam namazında yanında sadece otuz kişi kaldı. Daha sonra etrafındakiler de tamamen dağıldı.¹⁰

Nereye gideceğini şaşırان Müslim kaçarak bir yere gizlendi. Fakat gizlendiği yeri öğrenen vali, Muhammed b. Eş'as'ı göndererek yakalatıp getirtti. Müslim yakalanınca Muhammed'e, Hz. Hüseyin'nin Kûfe'ye gelmemesi için haber göndermesini rica etti.

⁶ Hasan Onat; Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1993, s.63-67.

⁷ İbn Kesir; El Bidaye ve' n Nihaye Büyük İslam Tarihi, Çeviren:Mehmet Keskin,Cilt 8, Çağrı Yayını, İstanbul 1995,s.254-255.

⁸ Onat; Emeviler Devri, s.68.

⁹ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi Hülefa-i Raşidin ve Emeviler; Cilt 2, Çağ Yayını, İstanbul 1987,s.324-325.

¹⁰ Onat; Emeviler Devri, s.68-69.

Muhammed Müslim'in bu isteğini yerine getirdi. Vali önce Müslim'i daha sonra da Hâni'yi öldürdü.

Öte yandan Mekke'de bulunan Hz. Hüseyin artık Kûfe'ye gitmeye iyice karar vermişti. Amr b. Abdurrahman b. Hâris gelerek kendisine şöyle dedi:

—Duyduğuma göre Kûfe'ye gidiyormuşsun. Ben şahsen halifenin valisi, memurları ve hazinelerinin bulunduğu bir şehre gitmesini senin için mazurlu görüyorum. Bugün insanlar paraya tapar hale gelmişler. Sana yardım edeceğini vaat edenlerin seni öldürmesinden korkarım.

Hz. Hüseyin Amr'a teşekkür etmekle yetindi. Daha sonra İbn Abbas geldi.¹¹

İbn Abbas Kûfelilerin yardım edip etmeyecekleri konusunda endişeli olduğunu söyledi. İbn Abbas'ın da bütün gayretleri Hz. Hüseyin'i yolundan döndürmedi. Sonunda “Eğer yola koyulmakta kararlı isen, hanım ve çocuklarını götürme” demişse de bunu da kabul ettiremedi.¹²

Daha sonra Hz. Hüseyin çoğunluğunu kadınların ve çocukların oluşturduğu küçük bir kabile 9 Eylül 680'de Mekke'den Kûfe'ye doğru hareket etti. Yolda karşılaştığı şair Farazdak'ın, Kûfe'deki insanların kalplerinin Hüseyin'le kılıçlarının ise Ümeyyeoğulları ile olduğunu bildiren ifadeleri, Müslim ve Hâni'nin öldürüldükleri haberleri bile, onun Kûfe'ye gitmesini engelleyemedi.¹³

Hz. Hüseyin Seyraf denen yere geldiğinde, vali Ubeydullah b. Ziyad'ın, Hurr b. Yezid et-Temini komutasında yolladığı iki bin kişilik bir birlikte karşılaştı. Hz. Hüseyin, Hurr'un Iraklı askerlerine:

—Beni buraya siz çağırdınız da geldim. Eğer sözünüzden dönmüşseniz geldiğim yere giderim dedi. Komutanları Hurr ise:

—Bunların sizi çağırdıklarından haberim yok. Ben sizi, Kûfe valisi Ubeydullah'ın yanına götürünceye kadar yanınızdan ayrılmamakla görevliyim diyince Hüseyin'de:

—Ölüm, onun yanına gitmekten daha iyidir dedi. Hemen Mekke'ye dönmek üzere yanındakilere atlarına binmelerini buyurdu; ama Hurr, onların geri gitmelerine engel oldu.

Daha sonra İbn Ziyad'dan Hurr'a gelen yeni bir habere göre Hz. Hüseyin ve kafilesinin ıssız ve susuz bir yere kondurulması emrediliyordu.

¹¹ Doğuştan Günümüze; s.325-326.

¹² Nuri Ünlü; İslâm Tarihi I (Başlangıçtan Osmanlılara Kadar), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1992, s.170.

¹³ Onat; Emeviler Devri, s.69-70.

Hurr mektubun içindekileri Hz. Hüseyin'e bildirdi. Hz. Hüseyin'de yakınlardaki bir köye konmak istedi. Hurr:

—Ben buna izin veremem çünkü bu mektubu getiren Şemmer, valinin casusudur; ben onun buyruğuna göre davranmak zorundayım dedi.

Hz. Hüseyin susuz bir yere konmak zorunda kaldı ki bu yerin adı “Kerbela”ydı. Hz. Hüseyin'in zorunlu olarak Kerbela denen susuz yere kondurulmasının ertesi günü, Ubeydullah b. Ziyad, Sa'd b. Ebi Vakkas b. Ömer'i dört bin kişilik bir birlikle Kerbela'ya yolladı. Ömer, İbn Ziyad'ca, ayaklanmış bulunan Deylemlileri bastırmak üzere Rey (Tahran) valiliğine atanmıştı. İbn Ziyad, Hz. Hüseyin'in Kerbela'ya konduğunu öğrenince Ömer b. Sad'ı çağırıp:

—Askerleriyle Hüseyin'in üzerine git. O konu çözümlendikten sonra yeni görevinin başına dönersin dedi. Ömer, Hz. Hüseyin'in üzerine başka birisini göndermesini söylediğinde ise İbn Ziyad:

—Seni yanıma görüş almaya çağırmadım. Dediğimi yapmazsan Rey valiliğine atanma buyruğunu geri ver demiş, Ömer'de düşünmek üzere bir gün süre istemişti. Ömer bu arada yakınlarıyla ve dostlarıyla görüşmüş, hepsi de Hz. Hüseyin'in üzerine gitmemesini önermişlerdi; hatta kız kardeşinin oğlu Hamza b. Muğire b. Şube:

— Dayı! Allah aşkına Hüseyin'e karşı gelme! Bu uğurda yer ve makam yitirme şöyle dursun dünyadan çekip gitme pahasına dahi olsa gitmemek öteki dünyada yüz karasıyla Tanrı katına çıkmaktan bin kat daha iyidir, dedi.¹⁴

Fakat Ömer, Hamza'nın bütün rica ve tehditlerini reddetmiş. Ömer'in hazırlığı uzun sürmedi. Tertip edilen dört bin kişilik kuvvetin başına geçerek, derhal Kerbela istikametine hareket etti.¹⁵

Sağlığında cennetle müjdelenmiş bulunan İran fatihi Sa'd b. Ebi Vakkas'ın oğlu, Kerbela'ya gelip Hz. Hüseyin'e görevini anlattı. Hz. Hüseyin:

— Ben buraya Kûfe halkının çağrısı üzerine geldim. İstemezseniz dönüp giderim dedi. Ömer durumu İbn Ziyad'a yazdı. O da:

— Hüseyin pençemize düşmüş şimdi kurtulmak istiyor. Kendisine söyle önce halife Yezid'e boyun eğsin ben sonra gerekeni düşünürüm. Egemenlik tanımazsa kendisine su verme diye yanıt verdi.

¹⁴ Neşet Çağatay; Sorularla İslam Dini ve İslam Tarihi, Gündoğan Yayını, Ankara 1997, s.340-342.

¹⁵ Ziya Şakir; Kerbela Vakası, İstanbul Maarif Kütüphanesi ve Matbaası, s.188.

Hız. Hüseyin, geri gitmesine izin verilmesini bari Şam'a kendi gitmesine izin verilmesini istedi. Ömer bunu İbn Ziyad'a bildirdi. İbn Ziyad ise:

—Hüseyin ve yanındakiler benim vereceğim buyruğa boyun eğerek teslim olurlarsa kendilerini bana gönder. Teslim olmazlarsa savaşa başla, cesetlerini atlara çiğnet. Eğer sen de buyruğumu yerine getirmezsən komutanlığı Şemr'e bırak diye yanıt verdi.

Günlerden Muharrem ayının dokuzuncu günüydü. Korku verici durumu anlayan Hz. Hüseyin yanındakilere:

—Bunlar yalnız beni istiyorlar. Siz gece karanlığında savuşun. Her biriniz çoluk çocuğumdan birini alarak köylere sığınınız, Allah yardımcınız olsun dedi; fakat yanındakiler:

—Böyle onur kırıcı bir davranışta nasıl bulunuruz, ölünceye dek yanında çarpışacağız karşılığını verdiler.¹⁶

Hız. Hüseyin'in kafilesinde kadın erkek 72 kişi, karşı tarafta ise dört bin kişilik birlik vardı.

10 Muharrem 61/10 Ekim 680'de kabile Kerbela'da kuşatıldı. Hz. Hüseyin Allah'a dua ve sena etti. Kûfeli askerlere belîğ bir hitabede bulundu. Bu arada el-Hurr birkaç adamı ile Hz. Hüseyin'in safına geçti. Savaş önce mübareze şeklinde başladı. Hz. Hüseyin'in safındakiler rakiplerini yendiler.

Ömer b. Sa'd ordusunu toptan savaşa soktu ve uzaktan ok atışı ile çoğunu şehit ettiler. Hz. Hüseyin'in önünde pek çok adamı kendini feda etti. Sonunda Malik b. Nuseyr, Hz. Hüseyin'in başına kılıcı ile vurdu. Hz. Hüseyin'in çocukları da oklarla öldürölüyordu. Malları yağma edildi, kadınların üzerindeki de aldılar. Hz. Hüseyin'in üzerinde 33 mızrak, 34 kılıç yarası vardı. Ali Zeyne'l-Abidin hariç Hz. Hüseyin'in bütün çocukları kardeş ve yeğenleri ile öldürölldü.¹⁷

“Kerbela Olayı” diye bilinen tarih 10 Muharrem 61'di.(10 Ekim 680) Kûfelilerden (Yezid'in askerlerinden) 88 kişi ölmüştü.¹⁸

Ömer b. Sad, iki gün Kerbela'da kaldıktan soma Hz. Hüseyin'in kızları, kız kardeşleri ve onlarla birlikte bulunan çoluk çocuğu Kûfe'ye getirdi. Kûfe'ye, Ubeydullah b. Ziyad'ın huzuruna getirildiklerinde İbn Ziyad'ın bunlara karşı davranışı çok çirkin ve kabaydı; kendilerine aşağılamalar ve tehditler savurdu. Hatta Ali Zeyne'l Abidin'i, Ali kuşağından yetişkin kimse kalmasın diye öldürtmek istedi, güçlükle engellenebildi. İbn

¹⁶ Çağatay; Sorularla İslam Dini, s.342.

¹⁷ Ünlü; İslâm Tarihi I,s.171-172.

¹⁸ İsmail Hekimoğlu; İslam Tarihi, Basım Matbaacılık, İstanbul 2001,s.70.

Ziyad bundan sonra Ali Zeyne'l Abidin'in ellerini bağlatıp, Kerbela'da öldürülenlerin kesilmiş başlarını, çoluk çocuğu halife Yezid'in yanına gönderdi.¹⁹ Yezid b. Muaviye, Hz. Hüseyin'i şehit ettiğinden dolayı İbn Ziyad'a lanet okudu. Ancak Yezid'in bu konuda samimi olduğunu söyleyebilmek fevkalâde şüphelidir; çünkü o, İbn Ziyad, Şemir ve diğerlerinin Hz. Hüseyin'i şehit etmiş olmalarına gerçekten üzölmüş olsaydı, onu ve diğerlerini hiç değölse valilikten ve kumandanlıktan azlederdi. Kaldı ki, onu öldürme emri verenin Yezid olduğu şeklinde rivayetler de vardır.

Hâsılı Hz. Hüseyin'in hunharca şehit edilmesi, belki Emevileri şimdilik bir rakipten kurtarmış idi. Ancak bu hadise, Müslömanların kalplerinde kapanmaz bir yara açmış ve onları derinden sarsmıştır.

Üstelik Yezid ve adamlarının Müslömanlığa ve insanlığa sığmayan adölikleri ile gerçekleştirilmiş Kerbela faciası, İslam tarihinde tüyler ürperten bu feci olayın vuku buluşundan kısa süre sonra ortaya çıkmaya başlayacak hemen bütün hareketlerin sebebi ve bahanesi olmuştur.²⁰

C-TÖRKLER'DEN ÖNCE ANADOLU'NUN GENEL DURUMU

Anadolu Asya'nın batısında, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır. Kuzey-batısında bulunan dar iki boğaz, İstanbul ve Çanakkale boğazları Anadolu'yu Avrupa'dan ayırır. Anadolu, Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan köprü vazifesi görmektedir. Çünkü Avrupa'nın hemen her tarafından Asya'ya doğru uzanan yolların bir çoğu, Avrupa ile Anadolu'yu birbirinden ayıran boğazların batı yakasında son bulur, oradan Anadolu topraklarına geçerek, Ortadoğu'ya Asya'nın içlerine ve Uzakdoğu'ya uzanır.

Bugün coğrafî bir terim olarak kullanılan “Anadolu” adı, Türkiye Cumhuriyeti topraklarının Asya'da olan esas bölümüne verilmiştir. Henüz idari veya coğrafî bir terim olarak Anadolu adının bu topraklara verilmediği devirlerde, “Anadolu” yerine “Asya” ve “Küçük-Asya” tabirleri kullanılmıştır. Başlangıçta sadece Ege denizinin doğusundaki topraklara Asya denilmişken sonradan bu tabir bütün Anadolu'yu içine almıştır.

¹⁹ Çağatay; Sorularla İslam Dini, s.344.

²⁰ Fığlalı;İmamiye,s.104-105.

Anadolu toprakları, tarihte birçok milletin hüküm sürdüğü bir yerdir. Anadolu'yu en son yurt edinen Türk milleti olmuştur. Türkler Anadolu'ya ilk akınlarını başlattığı sırada Anadolu Bizans'ın hâkimiyeti altında idi.

Başlangıçta Latin, sonraları Slav ve Helen, bazen de yerli Anadolu halkının kanını taşıyan sülâleler tarafından yönetiliyordu.

Anadolu'daki Bizans idaresinin zamanla iyi veya kötü olmasına, imparator veya idarecilerin şahsi kabiliyet ve gayretleri yanında, Anadolu topraklarının yabancı milletleri kendine çekmesi ve bu sebeple cereyan eden mücadelelerin de tesiri oluyordu.

Başlangıçta durum ne olursa olsun daha sonraları İranlılar ve Araplar ile yapılan savaşlar, bu ülkenin durumunu tamamen değiştirmiştir. Nesiller boyu çok geniş alanlar, özellikle Toroslar'ın her iki yanındaki ve Kapadokya'daki bölgeler, sürekli akınların yol açtığı yıkıntılara hedef olmuştur.

İslam orduları akınlarının durduğu IX. ve X. yüzyıllarda Anadolu'da kısmi bir sükûnet sağlanması imkânı doğdu. Bu durum imparatorluğun refah ve emniyetini de temin ediyordu. Fakat Türk fetihlerinin Anadolu'ya yöneldiği XI. yüzyılda Türkler açısından Anadolu idare teşkilatının bir âdem-i merkeziyet şeklini almasına imkân vermiş ve Bizans Devleti de zayıflamaya başlamıştı. Bu devirde artık, hükümetin büyük arazilere sahip olmayı tahdit etmesi, derebeylerini vergilerle ezmesi, ordu üzerindeki nüfuzlarını azaltmaya çalışması hiçbir fayda vermedi. Derebeyleri İmparatorluk nüfuzuna galebe çaldılar, bu da merkezi idarenin zayıflaması ve Anadolu'daki zengin asilzade sınıfının memleketin birlik ve tesanüdünü sarsması neticesini doğurdu.

Grek kültürü bir türlü Anadolu'nun sahillerini aşıp iç kısımlara yerleşmemişti. Bu durum Grek kültürünün temsilcisi olan Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'nun yerli halkı ve özellikle Ermeniler üzerinde tam bir kontrol tesisini güçleştiriyordu. XI. yüzyılda bu kontrol daha zayıflamış ve Anadolu derebeylerin insafına terkedilmişti.

Merkezi idarenin zayıflaması, derebeylerin güçlenmesine neden olmuştur. Böylece devleti zayıf ve imparatorları aciz gören derebeyi ve komutanlar durmadan ihtilal yapıyor, aç ve perişan halkın isyan etmesine yol açıyorlardı.

Anadolu'da oluşan bu otorite boşluğu Anadolu insanında bir güvensizlik ve bir huzursuzluk meydana getirmişti. Anadolu'nun yerli halkı üzerindeki bu güvensizlik ve siyasi otoritenin sağlanamamış olması, buralara yapılan Türk akınlarının artmasına neden oluyordu.

D-ANADOLU’NUN TÜRKLEŞMESİ ve İSLÂMLAŞMASI

Müslümanlar ile Bizanslılar arasındaki mücadeleler VII. yüzyılda başlamıştır. X. yüzyılın sonuna kadar devam eden bu mücadeleleri, Selçuklu Türkleri’nin Anadolu’yu istila ve İslamlaştırmalarının başlangıcı olarak görmek gerekir. Çünkü Bizanslılar’ın iki değişik ırkla, Araplar ve Türklerle yaptıkları mücadelelerin ortak yönü, bunların Müslüman olmaları ve bütün faaliyetlerini, büyük ölçüde, İslam adına yapmış olmalarıdır.²¹

Anadolu’nun İslamlaşması Türk tarihinin olduğu kadar İslam tarihinin de en önemli hadiselerinden biridir. Ancak burada İslamlaşma tabirinden bahsederken, İslamlaşmanın XI. yüzyılda Anadolu’nun Türkler tarafından fethiyle başlayıp fethin tamamlanmasıyla sona eren bir süreç olduğu düşünülmemelidir. Çünkü Anadolu’nun İslamlaşması XI. yüzyılda Selçuklu Türklerinin fetihleriyle başlayıp XIV. yüzyılın ortalarına kadar devam eden dini, siyasi, içtimai, etnik ve kültürel birçok yönü olan bir olaydır. Bundan dolayı Anadolu’nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması meselesi Anadolu’ya yapılan ilk Türk akınlarıyla yakından alâkalıdır.²²

E-İLK TÜRK AKINLARI ve FETİHLER

Anadolu’nun Türkleşmesinin ilk Türk akınları ile sıkı bir bağlantı hâlinde olduğu açıktır. Türk göçleri, keşif bir Türk kitlesini Anadolu’ya sürüklemiş, bu göçlerden dolayı da bir anda Anadolu’nun etnik yapısı değişmeye başlamıştır. XI. yüzyılda başlayan, Anadolu’ya Türk göçleri giderek hız kazanmış ve XIII. yüzyıla gelindiği zaman Anadolu’nun etnik siması tamamen değişmeye başlamış ve Anadolu Türklerin ikinci vatanı olmuştur. Anadolu’ya göç eden Türklerin aynı zamanda Müslüman olmaları ve İslâmı Anadolu’da yaymaya çalışmaları sayesinde Anadolu, Türkleştiği oranda İslamlaşmıştır da. Çünkü Türkler, İslâmı müşerref olduktan sonra kendilerini İslâmın hizmetçisi olarak görmüşlerdir. İslâma hizmet etmeyi bir görev olarak düşünmüşler ve bu görevi de en iyi şekilde yapmaya gayret etmişlerdir. Türkler’in Anadolu’daki İslâmiyeti yayma politikası neticesinde, Anadolu yerli halkında ferdî ihtidalar başlamış ve böylece Anadolu’da İslâmiyet kök salmıştır.²³

²¹ Osman Çetin; Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu’da İslamiyetin Yayılışı, Marifet Yayınları, İstanbul 1981, s.19.

²² Ahmet Yaşar Ocak; “Anadolu Maddesi”, İslam Ansiklopedisi, Cilt III, Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1991, s.110.

²³ Çetin; Selçuklu Müesseseleri, s.45.

Anadolu'ya yapılan bu akınların da bir sebebi vardır. Anadolu'ya yapılan akınlar durup dururken yapılan, keyfi amaçlı bir hareket değildir.

XI. ve XII. yüzyıllarda İran, bilhassa Horasan ve Azerbaycan çoğunluğu yeni Müslüman olmuş Türk nüfusuyla dolmaya başlamıştır. Büyük Selçuklu Devleti için, söz konusu bölgelerde yığılan bu nüfusun ihtiyaçlarını gidermek onlara kışlak ve yaylak tahsis etmek sonra da uygun bir takım hizmetlerde kullanmak, ayrıca nizam ve intizamın bozulmasına engel olmak mesele haline gelmişti. Kısaca, kendi topraklarının tahammülünü aşan bu nüfus potansiyelinin uygun bir araziye aktarılması önem kazanıyordu. İşte Anadolu o tarihlerde bu iş için en uygun yer olarak görüldü. Olayın başka bir veçhesi ise, böylece Büyük Selçuklular Bizans'a karşı cihad ve gaza vazifesini de yerine getirmiş olacaktı. Daha 1071'deki Malazgirt Savaşından önce, Türkler Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da "din uğrunda savaş eden gaziler" olarak göründüler. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, Bizans'ın siyasi yönden iç otoriteyi tam olarak sağlayamamasından dolayı zayıf olan doğu eyaletleri Türk akınlarına karşı fazla mukavemet edememişlerdir. Ama yine de Bizans, Türklerin Anadolu'ya yapmış oldukları bu akınlara karşı koymaya çalışmıştır.

Türkler'in Anadolu'ya yoğun bir şekilde yerleşmeye başlamaları Malazgirt Savaşından sonra olmuştur. 1071 Malazgirt Savaşıyla başlayan yoğun Türk akınları aralıklarla XIV. yüzyıla kadar devam etti. Büyük çoğunluğunu Müslüman Oğuzların (Türkmenler) teşkil ettiği, fakat aralarında Kıpçaklar, Karluklar, Halaçlar ve hatta Uygurlar'ın da bulunduğu Türkler başta Mâverâünnehir olmak üzere Hârizm, Horasan, Azerbaycan ve Arrân bölgelerinden Anadolu'ya geliyorlardı.²⁴

F-ANADOLU'DA GÖRÜLEN İLK TASAVVUFÎ FAALİYETLER

Türkler'in Anadolu'ya yapmış oldukları akınların sebeplerinden biriside Moğollar'ın Türklere yapmış oldukları istila hareketleridir.

Moğollar, istilaları sırasında değişik insan gruplarını batıya doğru sürüklemişlerdi ve bunlar arasında tüccar, esnaf, zanaatkâr vs çeşitli halk tabakaları bulunduğu gibi çeşitli İslâm merkezlerinden gelen müderrisler de vardı. İlk Selçuklu fetihlerinde olduğu gibi, Moğol istilasını doğudan batıya ilerledikçe bu yeni gelen gruplarda batıya ilerliyor ve ister istemez uçlara yerleşiyorlardı. XIII. yüzyılın son çeyreğinde kurulmaya başlayan "uç beylikleri"nin idari mekanizmaları kurmada çeşitli kültür müesseselerini tesis

²⁴ Ocak; "Anadolu",s.110.

etmede bunların önemli hizmetleri olmuştur. Bu sırada Anadolu'ya önemli ölçüde derviş akınının vuku bulduğuna şahit oluyoruz.

Anadolu'ya gelen bu dervişler genellikle, Anadolu'nun uç bölgelerine yerleşiyorlardı. Çünkü buralar “Dar’ul İslâmın” sınır bölgeleri olduğu için buralardaki faaliyetleri daha kolay oluyordu. Anadolu'ya, cihat etmek ve İslâmı Anadolu'da yaymak amacıyla gelen mutasavvıf dervişlerin yanında bu kisveye girerek kendi inançlarını yaymak ve bazı menfaatler elde etmek amacıyla gelen insanlarda vardı. Meselâ, Anadolu'ya bu amaçla gelen Şamanist ruhanilere (Bahşiler) benzeyen derviş zümreleri, ya samimi olarak gaza etmek veya zahiren gaza etmek, hakikatte ise bir medar-ı maişet bulmak için buralara geliyorlardı.²⁵

Anadolu'ya gelip köylere ve göçebe insanlar arasına yerleşen bu dervişlerden bir kısmı Heterodoxie (râfîzî) propagandası yapıyorlardı. Hatta bu dervişler propagandalarını Hristiyanlara bile teşmil ediyorlardı.

Anadolu'ya gelen dervişlerin bir kısmı ise, şehir ve kasabalara yerleşiyorlardı. Buralara yerleşerek faaliyetlerini sürdüren dervişlerin hemen hepsi Sünnî tarikata mensup dervişlerdir. Anadolu'ya gelen bu dervişler, genç ve sağlam Türk devletlerinin hâkimiyetlerindeki topraklarda kendileri için müsait imkânlarla dolu, yayılmaya elverişli birer çevre bulurken, bu devletler de varlıklarını kuvvetlendirecek zengin bir kültürel yapıyı büyük ölçüde onların yardımıyla teşekkül ettirmeyi başardılar.

Anadolu'ya gelen ilk dervişlerin genellikle Anadolu'nun uç bölgelerine yerleştiklerini yukarıda belirtmiştik. Bu dervişlerin yerleşecekleri bölge seçimindeki diğer bir etken ise, bunların Anadolu'ya gelmeden önce yaşamış oldukları çevrelere benzeyen yerleri tercih etmeleridir.²⁶

XIII. yüzyıl başlarından itibaren Anadolu' da yayılmaya başlayan bu tarikatlar, teşkilat ve dış görünüş itibariyle bazı benzerliklerine karşılık, temelde Sünnî ve gayri Sünnî eğilimli olmak üzere iki ana grupta toplanmıştır. Bu yapılaşmanın en büyük nedeni, tarikatların ortaya çıktıkları bölgenin inanç yapısındadır. Mesela ilmi faaliyetlerin yoğun olduğu Mâverâünnehir, Harizm, Irak gibi bölgelerde ve özellikle şehir muhitlerinden uzak yerlerinde eski Türk inançlarının hâkim bulunduğu sahalarda ki tarikatlar daha ziyade gayri Sünnî bir mahiyet arz ediyorlardı.

Bu iki gruptan, yani Sünnî ve gayri Sünnî tarikatlardan, şehir ve kasabalara yerleşenler

²⁵ Ali Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesinde Horasan Erenlerinin Rolü, Lisans Tezi,Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını,Kayseri 1995,s.9.

²⁶ Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesi ,s.9.

daha çok yüksek idari tabaka ve münnevver zümrelerle temas kuruyorlardı. Bunlardan ilkinde yani Sünni görüşe sahip olanlara, ırâkiler denilmekle beraber, başka Arap memleketlerinden gelenlerin de dahil bulunduğu, zühd ve takva anlayışının ağır bastığı ahlakçı mekteptir. Kadirilik ve Rifâilik mensuplarıyla, geliştirildiğı vahdet-i vücûd sistemi sayesinde tasavvufa yepyeni bir istikamet veren Muhyiddin ibn-ül-Arabî (Ö. 638 / 1241) ve halefî Sadrettin Konevi (Ö. 672 / 1273) ve müritleri bu mektep içinde mütalaa edilebilir. Diğerleri ise Horasaniler tabiriyle ifade edilmekle birlikte Mâverâünnehir ve Hârizm bölgelerinden gelenlerin de dahil oldukları, melameti benimsemiş, müsamahacı, estetik yanı ağır basan, daha çok cezbe önem veren mektepti.

İşte bu iki ana Sünni eğilimli mektebe mensup tarikatlara bağı şeyhler ve dervişler Ahlat, Erzurum, Bayburt, Sivas, Tokat, Amasya, Kırşehir, Kayseri ve Konya gibi devrin önemli merkezlerinde ve yörelerinde faaliyet gösteriyorlardı. Bu iki mektebin sentezi ise XIII. yüzyılın ikinci yarısında Mevlana Celaleddin'i-Rûmî (Ö. 672 / 1273) tarafından gerçekleştirildi ve daha ileri bir tarihte tarikat şeklinde teşkilatlanarak Mevlevilik adını aldı.

Gayr-i Sünni eğilimli tarikatlar ise XIII. asırdaki göçlerle birlikte göçebe ve yarı göçebe Türkmen aşiretleriyle Anadolu'ya girmişti. Bunlardan pek çoğu aslında daha Anadolu'ya gelmeden önce Türkmen babalarının temsil ettikleri tarikatlara bağlanmışlardı. Bunlar henüz sathi bir şekilde İslamlaşmış olduklarından yerleşik ahali gibi Müslümanlığı tam özümseyebilmiş değillerdi. Bunların pek çoğu Yesevilik, Vefâilik, Kalenderîlik ve Haydarilik gibi mahalli inanç ve geleneklerle kolayca uyuşabilen tarikatlara bağıydılar. XII. yüzyılda meşhur mutasavvıf Ahmed Yesevi tarafından Mâverâünnehir'de kurulan Yesevilik, buradaki büyük merkezlerde Sünnî bir gelişme istikameti takip ederek XIV. asırda Nakşibendiliğin doğuşunu hazırlamıştı. Halbuki aynı Yesevilik göçebe Türkler arasında yayılırken aradan fazla bir zaman geçmeden onların eski inançlarının tesirinde kalarak muhite uymuş ve böylece gayri Sünnî bir mahiyet kazanmıştı. İşte XIII. yüzyılda Anadolu'ya girdiğı sıralarda Yesevilik, Mâverâünnehir tam aksine böyle bir yapı geliştirerek XV. yüzyılda Bektaşiliğin doğuşuna katkıda bulundu.²⁷ Yine bu asırda hemen bütün Ortadoğu'da rastlanır hale gelen Kalenderîlik ise Anadolu'da hem yerleşim hem göçebe ahali arasında en çok tutunan gayri Sünni eğilimli tarikatlardan biri olmuştur. XVII. yüzyıla

²⁷ Ocak; "Anadolu", s.114.

kadar bütün Osmanlı İmparatorluğu topraklarında bir takım anarşik hadiselerde ve ayaklanmalarda kendini gösterecek olan bu tarikat mensupları diğerlerinden ayrı olarak gezici dervişlerden meydana geliyordu. Çok karışık ve değişik menşelerden gelen "syncretiste" bir inanç ve gelenekler sistemine sahip Kalenderî dervişleri, gerek inançları ve yaşayış tarzları gerekse daha başka sebepler yüzünden zaman zaman toplum nizamını bozmuşlardı. Pek çoğu İslâmiyet'in emir ve yasaklarına itibar etmez görünen Kalenderîlerden nadiren de olsa Mevlana'nın yakın dostu Şems-i Tebrizi ve Konya'da zaviyesi bulunan Ebubekir-i Mîksârî gibi sevilen ve sayılan şahsiyetler de yetişmişti. Kalenderîler, Anadolu Selçuklularından başka, Doğu ve Güneydoğu Anadolu topraklarında Artuklar'ın hâkim oldukları yerlerde de hayli faal idiler.

Konya gibi devrin büyük kültür merkezlerinde Sünnî çevrelerle sıkı temas neticesi ılımlı bir mahiyet arz eden bu gibi tarikatların mensupları, buralardan uzak muhitlerde ve bilhassa Türkmenler arasında bu niteliklerini kaybedebiliyorlardı. Nitekim 1240 yılındaki Babaî isyanı bütün Yesevi, Vefâî, Kalenderî ve Haydarî Türkmen şeyhleri tarafından hazırlanmış ve idare edilmişti. İsyanı bir müddet sonra bu çevrelere mensup dervişler Moğol işgalinin de tesiriyle Bizans sınırlarına taşındılar. Buralardaki beyliklerin arazileri “abdal” “baba” ve “dede” unvanıyla tanınan bu insanlarla dolup taşmaya başladı. Bunlar mürşitleriyle birlikte Bizans'a karşı yapılan gazalara katılıyorlar, fethettikleri topraklarda zaviyeler açarak oraları İslamlaştırıyorlardı.

Şehirlerde görülen tarikat mensuplarının göçebe Türkmenler üzerine fazla müessir olmadıkları bir gerçektir. Fakat göçebe Türkmenler arasında fikirlerini yayan dervişlerin tamamında Hétéredoxic dervişlerden sayılmaları doğru değildir. Göçebe halk kitlelerinin dinî kültürlerinin diğer halk guruplarına göre zayıf olması her ne kadar onları Ehl-i sünnet dışı propagandalar karşısında güçsüz bırakmış ve hatta birçoklarının bu propagandalara kapılmaları sonucunu doğurmuşsa da, bu, hiç bir zaman Türkmenlerin tamamının veya büyük bir ekseriyetinin Ehl-i sünnet dışı mezhep ve tarikatlara girdikleri manasına gelmez.²⁸

Çeşitli tarikatların Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında oynamış oldukları rolü kısaca anlattıktan sonra, bu tarikatlara bağlı derviş ve şeyhlerin, faaliyetlerini daha rahat bir şekilde yürütebilmeleri için kurmuş oldukları tekke ve zaviyeleri anlatalım.

Tarihi metinlerde, belli tarikatlara mensup şeyh ve dervişlerin, şehir, kasaba ve köylerde yahut yol kenarlarında kurdukları ve gelen-geçene bedava yemek yedirip misafir

²⁸ Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesi,s.10.

ettikleri tekkeler için değişik terimler kullanılmıştır. Bunlar arasında, ribat, hankah, buk'a, savma'a, düveyre, medrese, imaret, dergâh, âsitane gibi terimler bulunmakla beraber daha çok tekke ve zaviye terimleri yaygınlaşmıştır.

Tekke ve zaviyelerin Anadolu'da ilk defa ne zaman kuruldukları bilinmemekle beraber, Abbasiler devrinde başlamak üzere Anadolu gazalarına "Mutavvî'a" sıfatıyla katılan Türkistan gönüllüleri arasında pek çok sayıda şeyh ve dervişin bulunduğu bilinmektedir. Bu sebeple tekke ve zaviye mensubu olan bu gönüllülerin daha ilk fetih yıllarında Anadolu'nun muhtelif bölgelerine yerleşerek zaviyelerini kurdukları tahmin olunabilir.²⁹

Türkler Anadolu'ya yerleştikleri zaman, burada, daha önce yaşamış oldukları çevrelerdeki birçok kurumu da inşa etmeye başladılar. Bunun yanı sıra diğer İslâm ülkelerindeki kurumları Anadolu'da da oluşturdular. Bu kuruluşlardan birisi de tekkelerdir. Tekkelere gelen dervişler etraflarında birçok insanı toplayarak Anadolu'da tasavvufun yayılmasını sağlıyorlardı. Tekkelerdeki dervişler İslâm âleminin birçok yerinden buraya geliyorlardı. İran'dan, Mısır'dan, Irak ve Suriye'den gelmiş bir takım mutasavvıflar olduğu gibi bunun yanı sıra Horasan ve Mâverâünnehir Türkleri arasından yetişmiş birçok dervişler vardı. Hatta Türklerin Pîr-i Türkistan lakabıyla meşhur olmuş olan manevi lideri Hoca Ahmet Yesevi'nin tarikatına mensup olan dervişler de Anadolu' da, bu tekkelerde faaliyet yürüterek Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunuyorlardı.³⁰

Tekkelerin Anadolu'nun Türkleşmesinde oynamış olduğu rolü başka bir açıdan da şöyle de değerlendirebiliriz. Tekkeler köylerin gelişmesinde ve köy halkının ilerlemesinde de bir hizmet ifa etmiştir. Bu tekke ve zaviyeler sayesinde köy halkı arasında bir dayanışma teşkilâtı oluşturuluyordu. Böylece tasavvufî akımın yayılması sağlanıyordu.³¹

G-HORASAN ERENLERİ

Malazgirt zaferinden sonra cihat yapmak amacıyla gelen dervişler bütün güçleriyle İslâm'ı yayma faaliyetlerini yürütüyorlardı.

Anadolu'ya gelen dervişler beraberinde geldikleri ülkelerindeki örf ve âdetlerini, dini âdab ve erkânını da beraber getirdiler. Bu dervişler gelip yerleştikleri yerlerde hanedan

²⁹ Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesi, s.11.

³⁰ Mehmet Şeker; Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi İslâmlaşması, Ötüken Yayını, İstanbul 1973, s.119.

³¹ Ziya Kazıcı; İslâm Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 1991, s.207.

tesis ettiler. Bu dervişlerin Anadolu'nun siyasî ve içtimaî teşekkülündeki önemleri küçümsenemez. Bu dervişler evlenmezler, bekâr kalırlar, şehir ve kasabalardan ziyade köylerde kendilerine mahsus zaviyelerde yaşarlardı.³²

Bu dervişlerin diğ er bir özellikleri ise, kimseye y k olmamalarıdır. Bu dervişler kesinlikle dilenmedikleri gibi, kendi ellerinin emeğini yerlerdi. Bağ ve bahçede çalışarak çiftçilik yaparlardı. Bu sayede, hem geçimlerini temin etmiş olurlardı hem de ülke ekonomisine katkıda bulunmuş olurlardı.

Horasan Erenleri, Anadolu'nun birçok yerinde kendi adlarını verdikleri köyler oluşturmuşlardır.

Tek amaçları Anadolu' da İslâmiyet'i yaymak olan dervişler bu görevlerini en iyi şekilde yapabilmek için birçok konuda hüner sahibi insanlardı. Bu hünerleri sayesinde halkın arasına daha rahat girebiliyorlar ve halka kendilerini kolayca kabul ettiriyorlardı. İş n faaliyetlerinde “Kolonizatör Dervişler” adı verilen grupların Anadolu'nun isk nındaki rolleri çok büyüktü. İş nı sağlayan dervişler devletin üzerindeki ekonomik sıkıntıyı da ortadan kaldırıyorlardı. Yeni fethedilen yerleri şenlendirmek, imar etmek, ulaşım ve güvenliği sağlamak gibi bir görevi üstlenen dervişler, bulundukları yerlerin sosyal güvenliğine de etki ediyorlardı. Yeni fethedilen bu topraklara yapılan g  ler, sistemli ve metotlu bir yerleştirme, iskân ve kolon faaliyetlerine sahne olan Anadolu'nun kısa zamanda Türkleşmesine yol açmıştır.

Anadolu'nun iskân yoluyla Türkleşmesi ve İslamlaşması konusunda Horasan Erenleri dediğimiz dervişlerin oynamış oldukları rollerinden Prof. Dr.  . L. Barkan “İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri” adlı makalesinde şöyle bahsediyor:

"Allah'ın dağında asayişin ve yolculuğun temini için şenlendirilmesi lazım gelen bir derbende yerinde zaviyeyi tesis ve köy vücuda getirmiş olan Bektaşi şeyhleri aynı zamanda hizmetleri takdir edilen jandarmalar, dağ başlarında emniyeti temine kadir tabi atta insanlardır. Ve ilk zamanlarda ancak bu gibi hizmetleri karşılığında  rfi tek liften muaf tutulmuşlar ve kendilerine dağ başında ancak bir harabenin mülkiyeti bahşedilmiştir. Hakikatte, bu devirlerde henüz yüzlerce köylerden haraç toplayan Bektaşi derg hlarından eser yoktur. Dağ başlarını, boş ve çorak toprakları işlemek için yerleşen, evlatları, çoğalınca köyler kuran ve yerleştikleri toprakları yavaş yavaş imar

³²  mer Lütfi Barkan; “İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri”, Vakıflar Dergisi, Sayı II, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara 1942, s.284-285.

edilmiş ve şenlendirilmiş bir hale sokan bir takım göçmenler mevcuttur. Dağ başlarında yerleşen bu göçmenlerin oralarda çoğalmaları da onların kuvvetini göstermektedir. "

"Bunlar gözü pek ve azimkâr Türk kolonlarıdır. Bu memleketlere yalnız bir fâtilh ve işgal ordusu olarak gelmeyen Türkler'in memleket ve toprak açıcılarıdır. Yeni fethedilen bir hristiyan memleketinde bu şekilde gelip dağ başlarında yerleşecek, oraların imar ve emniyeti ile meşgul olacak ve tesis ettikleri merkezlerde Türk dil ve dinini yaymağa başlayacak misyonerlere ve gönüllü muhacirlere mâlik olmak ise; yeni kurulmakta olan Türk devletinin en büyük kuvvetini temsil etmekte." demektir.

Horasan'dan gelen dervişlerin uç bölgelere yerleştirilerek buraların hâkimiyeti ve iskânı sağlanması Selçuklular ve Osmanlılar zamanında bir devlet politikası idi.

İskân konusunda devletin bu dervişlere tanımış olduğu bir takım kolaylıklarda vardır. Devlet, Anadolu'nun iskânını sağlayan tekkelerden öşür ve avarız almayarak bunun karşılığında, dervişlerin bulundukları yerleri şenlendirmeleri, köyler tesis etmeleri, köprü, cami, değirmen kurmaları, derbent beklemeleri gibi hizmetler yapmalarını istemiştir. Böylece dervişlerin bulundukları yerlerin iskân faaliyetleri hem hızlı hem de ekonomik yönden devlete fazla bir yük olmadan sağlanmış oluyor ve böylece Anadolu'nun Türkleşmesi kolaylaşıyordu.

Anadolu'nun en ücra köşesine kadar boş araziler üzerinde kurulan bu tekke ve zaviyeler zengin vakıflara bağlanarak finansman sağlanıyordu. Bu vakıflar sayesinde fukaraya ve misafirlere yemek verilerek onların gönülleri fethediliyordu. Ve böylece Anadolu'nun en ücra köşesine kadar İslam dini tebliğ ediliyordu.³³

Anadolu'nun manevî yönden fethini gerçekleştiren dervişler, İslâm'ın hoşgörü ve sevgi metodunu kullanıyorlardı. Bu dervişler faaliyetlerinde İslam dininin insana verdiği değeri kendi nefisleriyle ortaya koymuşlardır. İyilik ve haksever, misafirperver, herkese aynı davranışta bulunan, herkesi seven ve bütün bunları yalnız Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapan, kısacası insanlık yapmak ve insanca yaşamının hal ve hareketleriyle etrafındakilere gösteren bu insanlar, Anadolu'da insanlığa susamış olanların ruhlarını serinletmişlerdir.³⁴

Müslümanları ve yeni Müslüman olmuş halkı din konusunda eğittikleri gibi orduyu da manevi yönden güçlendirerek savaşların kazanılmasında önemli katkıları olmuştur.

³³ Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesi,s.12.

³⁴ Yıldız; Anadolu'nun Türkleşmesi,s.12.

H-HOCA AHMET YESEVİ (1083–1166)

Anadolu'nun Türkleşmesi, İslâmlaşmasında emeği geçen Horasan Erenleri'nin Piri Hoca Ahmet Yesevi'ye değinmeden geçemeyeceğiz.

Ahmet Yesevi'nin hayatı hakkında bilinenler çok azdır. Bu bilgiler de, menkıbe ve keramet söylentilerine dayanmaktadır.

Ahmet Yesevi Batı Türkistan'ın Sayram kasabasında yaklaşık olarak 1083 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Şeyh İbrahim'dir. Hz. Ali soyundan geldiği ve bir takım keramet ve menkıbelere sahip olduğu söylenir. Annesi Şeyh İbrahim'in halifelerinden Şeyh Musa'nın kızı Ayşe Hatun'dur. Küçük yaşlarda önce annesini sonra da babasını kaybedince ablası Gevher Şehnaz'la yalnız kaldı. İki kardeş kısa bir müddet sonra bilinmeyen bir nedenle Yesi'ye yerleşti. Yesi'de Aslan Baba'dan manevî feyz aldı. Bir takım kerametler göstererek çevresinin dikkatini çekti. Aslan Baba'nın ölümünden sonra İslam kültür merkezlerinden biri olan Buhara'ya yerleşti. Buhara'da bulunan devrin önde gelen bilgin ve mutasavvıflarından Hemedanlı Şeyh Yusuf'a bağlandı. 1160 yılında da üçüncü halifesi olarak İrşad postuna oturdu. Bir müddet sonrada Yesi'ye döndü ve 1166 ölüm yılına kadar burada irşad görevine devam etti.

Ahmet Yesevi, iyi bir medrese öğrenimi yanında tasavvufu da bilen bilgin bir kişidir. Devrin geçerli dilleri olan Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilmesine rağmen, bildiklerini yerli halka ve göçebe köylülere anlayabilecekleri bir dilde aktarmıştır. Bilgisini halka aktarmayı ve halkla bütünleşmeyi sağlayan en usta aydınlarımızdan biridir. Görüşlerini ve düşüncelerini sade bir dille ve halk edebiyatı nazım şekilleri ve hece vezniyle manzum olarak aktarmıştır. Şiirlerinde ilahi aşk ve bu aşkın doğrultusunda insanın kendisine çeki düzen vermesini işlemiştir. Kısaca onun şiirleri tavizsiz olarak, İslâm dini esaslarına dayanmaktadır. Şiirleri kuru ve didaktiktir. Şiiri bir araç olarak kullanmıştır. Ahmet Yesevi'nin en önemli eseri “Hikmet” adıyla şiirlerinin toplandığı divanıdır.

Ahmet Yesevi geçimini tahta kaşık ve kepçe yontup satmakla sağlamıştır.³⁵ Bu kimseye yük olmama özelliği Ahmet Yesevi öğretisini benimsemiş bütün Horasan Erenlerin de vardır. Bu dervişler kimseye yük olmadıkları gibi yaşamlarını idame ettirdikten sonra geri kalanı ile de misafirleri ağırlayıp fakir fukaraya yardım ediyorlardı. Bu gelenek

³⁵Turgut Karabey; “Ahmet Yesevî”(Ahmet Yesevî'den Hasan Dede'ye Gönül Erleri Uluslar arası Bilgi Şöleni, 12-14 Haziran 1997), Bildiriler,Kırıkkale İlini Kalkındırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları,Kırıkkale 1998, s.105-108.

Somuncu Baba (1331–1412), onun müridi olan Hacı Bayram Veli’de kısacası Yesevi öğretisini benimsemiş olan dervişlerde görülmektedir.

I-HACI BAYRAM VELİ (1352–1430)

Ankara’nın Solfasıl köyünde Koyunluca Ahmet’in üç oğlundan biri olarak 1352 yılında dünyaya gelen ve asıl adı Numan olan Hacı Bayram Veli, sağlam bir medrese eğitimi görmüş, çeşitli medreselerde ders verdikten sonra Ankara’daki Kara Medrese’ye tayin edilmiştir.

Somuncu Baba ile münasebeti Kara Medrese’deki müderrisliği döneminde başlar. Somuncu Baba, dostu Şeyh Şüca vasıtasıyla Numan’ı davet eder ve bir bayram günü buluştukları için “Bayram” adını verir. Birlikte hacca gidip dönüşte Aksaray’a yerleşirler. İki dostu bir daha ancak ölüm ayırır.

Anadolu’da “Fetret Devri”nin yaşandığı sırada Hacı Bayram Veli’de Ankara’da, postunu Roma döneniminden kalma Augustus tapınağının hemen yanına serer.

M.Ö. II. yüzyılda yapılan Augustus tapınağı Bizanslılar tarafından kilise olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan Hacı Bayram ve çevresi, Anadolu’nun pagan dönemlerinden başlayarak yaşadığı maceranın ve kültürel oluşumun içinde geleceğe dönük mesajlar da taşıyan mükemmel bir özetir. X. yüzyıldan başlayarak bu topraklara akın eden, bu toprakları vatan tutan insanların beraberlerinde getirdikleri imanın bir sembolü olarak Hacı Bayram, Türk tarihi ve kültürü açısından büyük önem taşır.

Hacı Bayramın kurduğu Bayramîlik tarikatı dünyadan el etek çekmeyi değil, çalışmayı, doğrudan hayatın içine katılmayı esas alır. Dervişlerin hepsi iş güc sahibidir, kimi çiftçi, kimi esnaf, kimi zanaatkâr. Kendisi de çiftçilikle uğraşır, dervişleriyle birlikte ekip biçer, elde edileni, ihtiyacı kadarını aldıktan sonra geri kalanını dervişlere ve yoksullara dağıtırdı. Dergâhında çamaşır bile imece usulü ile yıkanmaktadır.

Bayramîliğin, çok kısa bir sürede inanılmaz bir hızla yayılması II. Murat’ın dikkatini çeker ve Hacı Bayram’ı Edirne’ye davet ederek görüşür ve onun hakkında söylenenlerin iftiradan başka bir şey olmadığını anlamakta gecikmez.

Padişah, İstanbul’un fethinin kendisine müyesser olup olmayacağını sorunca, Hacı Bayram o sıralarda henüz küçük bir çocuk olan II. Mehmet’i ve Edirne’ye beraberinde getirdiği Akşemseddin’i göstererek, “Sultanım, İstanbul’un fethi şu çocukla bizim köseye nasip olacak” der.

Hacı Bayram Veli 1430'da vefat etmiştir.³⁶ Hacı Bayram, tasavvuf âleminde derin izler bırakan birçok halife yetiştirmiştir. İnce Bedreddin, Meczûb Akbıyık, Molla Zeyrek, Yazıcı-zâde Mehmet Efendi, Baba Nühâs Ankaravî, Selâhaddin Mevlevî, Akşemseddin, Himmetdede vs. zikredilmesi gerekenlerdir.³⁷

İ-HİMMETDEDE (?- 1451)

Himmetdede'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte, Hacı Bayram Veli'nin mürididir. Ebu Bekir neslinden olan, Şam'da doğan, Akşemseddin (Akşemseddin Muhammed b. Hamza), 1389 ila 1459 yılları arasında yaşamıştır, Fatih Sultan Mehmed Han'ın hocalığını yapmıştır.

Akşemseddin ile Himmetdede, Hacı Bayram Veli'nin, müridi olduğuna göre Himmetdede de yaklaşık, aynı yıllarda doğmuş ve yine yaklaşık yıllarda da vefat etmiş olması gerektir.

Himmetdede, Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olduğu bilinmektedir. Hacı Bayram Veli yaklaşık 20 ila 30 bin arasında müridi olduğu, bunlardan en önemli 10 müridi içerisinde Himmetdede onuncu sırada gelmektedir. Bu on mürit şöyle sıralanmaktadır.

1. Akşemseddin
2. Ömer Sikkini
3. Müceraddini
4. Kahramani Şeyh Baba Nehbâsi
5. Ankavari Selahattin
6. Bolevi Musliddini
7. Halife Yazıcıoğlu Mehmet
8. Halife Yazıcıoğlu Mehmet'in kardeşi Ahmet Bican
9. Eşrefoğlu Rumi
10. Himmetdede

Bu mürşitler meşhur olanlardır.

Himmetdede'nin ölüm tarihinin Osmanlı padişahlarından II. Murat'la denk düştüğü de bir rivayettir.

³⁶ Beşir Ayvazoğlu; "Hacı Bayram Veli", Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt I, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s.228-229.

³⁷ Ahmed Akgündüz; Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba (Şeyh Hâmid-i Velî), Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Yayını, İstanbul 1992, s.40.

1. BÖLÜM

1.1 HİMMETDEDE KASABASININ COĞRAFİ KONUMU

Himmetdede'nin rakımı 1215'dir. Himmetdede'nin tarihi azami 300 yıl öncesine dayanmaktadır. Orta Anadolu coğrafyasının tipik örneklerinden biri olan kasabanın ilk yerleşimcileri bölgeye yerleşirken kendi kültür ve yaşam tarzlarını beraberinde getirmişler. Bu yaşam tarzlarını, halen devam eden örf ve adetlerini yaşatmaktadırlar.

İklimi tipik kara iklimi yani yaz aylarında sıcak ve kurak, kış aylarında ise soğuk ve sert geçer. Tarım ve hayvancılığın yeni gelişmeye başladığı bölgede azda olsa sulu tarım yapılmaktadır. Bunun için girişimler devam etmektedir.

Tarım ürünleri fazla çeşitlilik göstermemekle birlikte arazinin verim özelliklerine göre başta buğday olmak üzere arpa ve pancar üretimi yapılmaktadır. Kasaba ekonomisinin en önemli geliri buğday üretimi olup, son yıllardaki çıkışla hayvancılıkta önemli gelirler arasına girmiştir.³⁸

Ticaret hayatı hareketli olmayıp, halk ihtiyaçlarının büyük bölümünü dışarıdan karşılamaktadır.

Kasaba halkının büyük bölümü işsiz ve fakirdir. Genellikle yaz aylarında taş ocaklarında çalışmakta, kış aylarında ise işsiz kalmaktadırlar. Bu aileler yılın büyük bölümünde hiçbir gelir sağlayamazlar.

Son yıllarda bu aileler yeni iş arama yollarına başvurmuş, küçük bir kısım da olsa sosyal güvencesi olan işlere girmiştir. Bu ailelerde maddi bir refah sağlamış, azda olsa her ay alınan sürekli bir gelir elde edilmiştir.

Yeni kuşakta okuma yazma oranı % 98 oranında olup, kasabada ilköğretim okulları ve lise öğrenime açıktır.

Kasaba belediye teşkilatı ile idare edilmekte olup, 3 muhtarlıkla hizmet vermektedir.

³⁸ N. Mehmet Aslantürk; Himmetdede-Kayseri İlave Revizyon İmar Planı Araştırması, 1989 Ankara,s.1.

Kasabaya bağlı Elmalı, Yukarı Hasinli, Eski Ömerler, Karakimse, Kalkancık, Yuvalı, Bayramhacı ve Kaş köyleri bulunmaktadır.

Himmetdede beldesi, 1926 yılında nahiye statüsüne kavuşmuş, belediye teşkilatı kurulana kadar bu şekilde idare edilmiştir.

Himmetdede Belediyesi 1972 yılında kurulmuştur.

İlk belediye başkanı olarak merhum Kenan TAN seçilmiştir. Kasabanın çok önemli ve acil işlerinin yanı sıra imar planlaması, mücavir alanların belirlenmesi, içme suyu şebekesinin yapımı, hizmet binası ve ek tesislerinin yapımı gibi işler bu dönemde gerçekleşmiştir.

Şehre göç önlenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde personel sıkıntısı çekilmesine rağmen belediye tarihinin en verimli dönemi bu dönem olarak gösterilebilir. Hizmet binası, lokanta, otopark, şehir içme suyu şebekesinin getirilmesi, araç gereç alımı bu dönemin önemli işleri arasındadır. Ayrıca Himmetdede Türbesi'nin ilk ve ciddi onarımı bu dönemde yapılmıştır. Türbe çevresinin yeşillendirilerek şu anki görünümü o dönemin belediye başkanı Kenan TAN'ın eseridir.

Himmetdede Belediyesi'nin 18 ay süren bu dönem ardından ikinci başkan olarak merhum Mustafa BULUT seçilmiştir. Bu dönemde daha önce yapımına başlanan ve yarım kalmış olan içme suyu şebekesi tamamlanmıştır. Ayrıca beldenin ihtiyacı olan fırın tamamlanmıştır. Bu dönem Himmetdede Beldesinde kısır çekişmelerin en çok yaşandığı dönem olarak görülmüştür.

Himmetdede Belediyesi'nin 3. dönem başkanı merhum Avni KARADAŞ'tır. 1978 yılında başlayan bu dönemin en önemli icraatı, kasabada bulunan ve işsiz gezen gençlere dışarıdan iş bulunması ile kasabadaki göçün başlangıcı olmuştur. Bu dönem 12 Eylül 1980 ihtilali ile sona ermiştir. Belediye başkanlığı görevi Askeri Hükümet tarafından kasabada görev yapan bir memura verilerek kasabanın gelişimine önemli bir darbe vurulmuştur diyebilir.

Bu dönem içinde hiçbir hizmet verilememiştir. Belediyenin borçları ödenemez duruma gelmiştir. Bu döneme kadar birçok aile şehirlere göç etmiş olmasının yanı sıra kasabada görev yapan bazı devlet memurları da görev yerleri burada olmasına karşın Kayseri'de ikamet etmeye başlamışlardır. Bu durum zaten az sayıda bulunan esnaf ve sanatkârı olumsuz etkilemiştir.

Askeri Hükümet'ten sonra yapılan seçimleri birinci başkan olan merhum Kenan TAN kazanmış, Çiftgöz Termal tesislerinin yapımına başlamıştır. Bu tesisin yapım amacı

yıllardır hiç bir geliri olmayan belediyeye bir gelir kaynağı sağlamak, belediyenin kendi yağı ile kavrulmasını, daha sonrada kasabada istediğı her hizmeti yapmaktı. Ayrıca Akkale Mevkiinde bulunan yıllardır Yuvalı köyünün de sahiplendiğı bir alan olan, yaklaşık 40.000 dönüm civarında (1 dönüm 1600 m² 64.000 dekar) bir araziye de Himmetdede Belediyesi'nin mal varlığına katmıştır. Uzun uğraşlar ve mahkemeler sonucu başkanın istediğı arazi belediyenin mülkiyetine geçmiş, tesis ve hamam yapılmış, büyük umutlarla hizmete sokulmuştur. Ancak önceleri 39° C olan su sıcaklığının suyun çoğaltılması arzusu ile vurulan sondajın mevcut sıcak suya soğuk su karışması neticesinde su ısısının kaybına neden olunmuştur. İleride bu tesisin yalnızca yaz aylarında çalışacağı, bunda su sıcaklık derecesinin düşük olması, hamam olarak kullanılan bölümlerin 39° C ısısının hesaplanarak yapılmış olması, tesisin çok geniş ve yüksek olduğu, bu nedenle zaten sıcak olmayan suyun yaz ayı geçtikçe soğuduğı, tesise bu dönem dışında kimsenin gelmediğı görülmüştür. Ancak o dönemin bir diğer kazancı bölgeye dikilen ve şimdi bile çok hoş görüntü veren yeşillendirme faaliyetiydi. Bölgeye yaklaşık 4000'den fazla çam, akasya, çeşitli meyve ağaçları ve kavak dikimi bu dönemde yapılmıştır.

Himmetdede Belediyesi bu dönemin ardından yine parlak sayılabilecek bir döneme girmiştir. Merhum başkan Kenan TAN'ın halefi olarak gelen merhum Adil ÖZİŞİK yeni seçimleri kazanarak belediye başkanı olmuştur. İlk etapta belediyeye gerekli traktör, vidanjör (arazöz), kepçe ve bir adet makam otosu alınmıştır. Kasabadaki başıboş vaziyetteki derelerin ıslahı yapılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda Çiftgöz Termal Tesislerinin suyunun ısıtılması için Maden Teknik Arama Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nden yardım istenmiş, jeoloji mühendisleri bölgede inceleme başlatmış, belirlenen yerlere sondaj vurulmaya başlanmıştır. Üç yere vurulan sondaj sonucu tam bir hayal kırıklığı olmuş, daha önceleri vurulan sondajın hasarını telafi edememiştir. Su bir türlü istenilen dereceyi bulmamış, 32 derecede kalmıştır. Bu işler sonucu belediye önemli miktarda borca girmiş, bir önceki dönemde işe alınan 13 geçici işçi yasal hakları olan sendikaya üye oldukları gerekçesiyle işten çıkarılmıştır.

Belediye başkanı Adil ÖZİŞİK 05.03.1992 Çarşamba günü iş için gittiğı Ankara dönüşü Kırşehir-Mucur arasında geçirdiğı trafik kazası sonucu vefat etmiştir.(Allah Rahmet eylesin.) Başkanın ölümünün ardından belediye meclisi yaptığı toplantıda üyelerden eski belediye başkanı merhum Avni KARADAŞ'ı yeniden başkanlığa seçerek, belediyeyi yapılacak ara seçimlere götürmesi sağlanmıştır.

Yapılan ara seçimlerde Erol UZUN başkan olarak ayrılmış, 18 ay sürecek bir dönemde 13 geçici işçi ile ilgili işçi mahkemeleri, önceki borç ödemeleri ile uğraşmıştır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin yardımları ile 4 Km asfalt yapılmış, fakat devlet yardımı alamadığından yatırım yapamamıştır.

İcraatlarının bazıları: Otobüs durağı, 1 adet umumi wc bu dönemin göze çarpan işlerinin başından gelmektedir. Ayrıca bu dönemde Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından kasabaya düzenli otobüs seferleri yapılmış, kasabalı bu hizmetten uzun süre yararlanmıştır. Bu dönemde Çiftgöz Kaplıcasını kiralayan olmadığından belediye elemanları tarafından işletilip korunmuştur.

18 aylık dönemden sonra yapılan genel mahalli idareler seçiminde bu kez de Mustafa AKDAŞ belediye başkanı olarak göreve başlamıştır. Bu dönem kasabaya yatırım olarak 9 adet ek sanayi dükkanı ve parkların yapımı damgasını vuracaktır. Şehit Er Kemal ERGEN Lisesi bu dönemde eğitim öğretime açılmıştır. Belediye bu yıllar içinde 2 adet damperli kamyon, 1 adet Çevre Bakanlığı'ndan hibe edilen traktör almıştır. Belediye hizmet binası olarak belediyenin malı olan eski lokanta ve otel binasının belediye binasına dönüştürülerek hizmete sokulmuş ve halen hizmet binası olarak kullanılmaktadır. Bu dönemde yapılan eski yeni bütün sanayi dükkanları ve belediye arsaları vatandaşa satılmış ve önemli bir gelir sağlanmıştır. Ayrıca bu dönemin büyük kısmında Kayseri Büyük Şehir Belediyesi'nin çok önemli yardımları sayesinde park yapımı ve tali yolların asfaltlanması sağlanmıştır. 15.04.1999 tarihinde Mustafa KÖKER, belediye başkanı seçilmiştir.³⁹

1.2 ATATÜRK'ÜN HİMMETDEDE'YE GELİŞİ

1.2.1 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Kırşehir'de

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti siyasi olaylara daha yakın olabilmek için batıdaki bir yeri şehir merkezi yapmak istiyordu. Bu nedenle konu, 16-29 Kasım tarihleri arasında Sivas'ta "Komutanlar Toplantısında" tartışılmış, Ankara, Konya, Eskişehir üzerinde durulmuş, sonunda İstanbul'a bir demiryolu ile bağlı bulunan ve milli teşkilatı kuvvetli olan Ankara bu husus için en uygun şehir olarak kabul olunmuştur.

³⁹ Mustafa Demirağ;1961 Doğumlu, Lise Mezunu, Himmetdede Belediye Muhasibi.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Sivas Kongresi'nden sonra (04-11 Eylül 1919) Sivas Lisesi önünde toplanan binlerce atlı, arabalı ve yayadan oluşan Sivas halkının coşkun sevgi gösterileri arasında üç otomobillik bir konvoyla 18 Aralık 1919 tarihinde yola çıkmıştır. Heyetin, Sivas'tan, merkezi Sivas'ta bulunan "Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti" öncülüğündeki Sivaslı kadınlar tarafından coşkuyla uğurlanışı, Anadolu halkının bağımsız yaşama arzu ve isteğinin canlı bir göstergesidir.

Yeni Türkiye Cumhuriyetini kurma azim ve kararı ile yola çıkan ve Temsil Heyeti diye anılan bu çekirdek kadronun, son derece kısıtlı imkânlarla hareket ettiği görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Rauf Bey, misafir Alfred Rüstem Bey, Şeyh Fevzi Efendi, Hakkı Behiç, Yaver Muzaffer ve Cevat Abbas, Yüzbaşı Bedri Bey, Genel Katip Hüsrev Bey (Berlin Elçisi), Doktor Refik (Saydam), Mazhar Müfit (Kansu) Beylerden oluşan heyet, ikisi dolma lastikli olmak üzere üç otomobil ile yola çıkmıştır. Heyet üyeleri mevcut paraları ile ancak yirmi yumurta, bir okka (1283 gr.) peynir ve on ekmek alabilmişlerdir. Yolculuk için gereken bin liradan daha az miktarda parayı da Osmanlı Bankasının Sivas şubesinden borç olarak temin etmişlerdir.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Sivas-Kayseri yolunda, büyük sıkıntılar çekerek 19 Aralık 1919 Cuma günü akşam üzeri Kayseri'ye ulaşmıştır. Kayseri'de imam zade Reşit Ağa'nın evinde iki gece misafir olan Mustafa Kemal Paşa, şehirde kaldığı süre içerisinde Kayseri'nin ileri gelenleri ile görüşmüş ve Kayserililerin Kuva-i Milliyeci, fedakâr ve vatansever insanlar olduklarını, Milli Mücadele için her türlü desteğe hazır bulunduklarını memnuniyetle görmüştür.

21 Aralık Pazar sabahı saat 9:00 sıralarında Kayseri'den hareket eden heyet, öğle üzeri Himmetdede Köyü'ne ulaşmış ve kısa bir ara verdikten sonra Mucur'a varmak üzere hareket etmiştir.

1.2.2 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetinin Mucur'a Gelişleri

XX. Kolordu Kumandanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Mustafa Kemal Paşa ile Amasya'da görüşükten sonra kolordu merkezi olan Ankara'ya dönerken Çorum-Yozgat-Mucur-Kırşehir yolunu izlemiş, Mucur'da iken Mucur ileri gelenlerine; "üç gün sonra gelecek olan paşalara karşı çıkınız" diyerek, Mustafa Kemal Paşa ve temsil Heyetini karşılamaları ve destek olmaları gerektiğini belirtmiştir. Zaten Mucur Belediye Başkanı Derviş Dünder Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği bir telgraf ile Ankara'ya gelirken

Mucur’a da teşrif etmeleri istenmiş, Mustafa Kemal Paşa’da bu davete; “...geçerken uğrayacağım, alakanıza teşekkür ederim.” şeklinde cevap vermiştir.

Kayseri-Himmetdede’den hareket eden Mustafa Kemal Paşa ile Temsil Heyetine Himmetdede-Mucur arasında bulunan Topaklı Köyü (şimdi ile) sınırına kadar Kayseri atlıları, Topaklı’dan sonra ise Kırşehir atlıları rehberlik etmiştir. Aralıklarla yağan kar ve yağmurdan tamamen amurlaşan yolda güçlükle ilerleyebilen heyet, ancak 21 Aralık Pazar günü saat 20:30’da Mucur’a gelebilmiştir.

Mucur Kaymakamı Cevat Bey, heyetin Yenice iftliği’nden sonra Hacıbektaş’a gideceğini sanmasından dolayı herhangi bir hazırlık yapamamıştır. Heyet, yol yorgunluğuna rağmen kaymakamlık binasına davet edilen Mucur ileri gelenleri ile ülkenin içinde bulunduğu durum hakkında genel bir görüşme yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, geceyi kaymakamlık binasında, heyet yeleri de Mucur ileri gelenlerin evlerinde geçirmiştir. Sabah iki otomobil ile Hacıbektaş’a hareket eden heyet, öğle zeri Hacıbektaş yakınındaki Yenice iftliği’nde Hacıbektaşlılar tarafından karşılanmıştır.

Hacıbektaş’ta Anadolu Alevileri’nin önderi olan elebi Cemalettin Efendi ve Hacıbektaş dede postu vekili Niyazi Salih Baba ile görüştükten sonra 23 Aralık 1919 Salı günü tekrar Mucur’a dönen heyeti, bu kez Mucurlular ile birlikte Kırşehir’den gelen atlılar Kurugöl Köyü (şimdili belediyelik) mevkiinde karşılamıştır. Mucur Kaymakamı ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Cevat (Akın) Bey, Sivas Kongresi kararlarından haberdar olduğu gibi, Sivas’tan yola çıkan heyetin Mucur’a uğrayacağını biliyordu. Nitekim Hacıbektaş’tan Mucur’a dönmekte olan Mustafa Kemal Paşa ve heyeti için coşkulu bir tören düzenlenmiştir. Bu trene katılmak için gelen 150 kadar silahlı Mucur atlıları davul zurna eşliğinde halkla birlikte Kurugöl Köyüne kadar giderek çiseleyen yağmur altında iki saatten fazla bir süre heyeti beklemiştir. Mucur Belediye Reisi Derviş Ağa, heyetin gelmekte olduğunu haber vermiştir. Kendilerini karşılamak üzere Kırşehir ve Mucur’dan gelen coşkulu kalabalığı gören Mustafa Kemal Paşa ve heyet yeleri, otomobillerden inmişler ve halkı selamlamışlardır. Kaymakam Cevat Bey, heyet üyelerine kazası adına “hoş geldiniz” demiş ve bu sırada Mucur’a geldiğinden şimdiki Ziraat Bankası ve Hükümet binası arasında kız ve erkek ilkokul öğrencileri ile öğretmenleri bulunuyordu. Öğrenciler ellerinde eski harflerle yazılmış: “Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Hoş Geldiniz” yazılı bir pankart taşıyordu. Burada

Mustafa Kemal Paşa öğrencilere ve kalabalık karşılayıcılara: “Şimdiye kadar böyle içten bir karşılamaya rastlamadım. Mucurlular sağ olun. Vatan elden gidiyor. El ele verip düşmanlarımızı aziz topraklarımızdan kovacağız. Parolamız silah başına” şeklinde bir konuşma yapmıştır. Karşılama sırasında Kız İlkokulu Müdiresi Servet Fikret Hanım’ın 8-9 yaşlarındaki kızı Meliha tarafından Mustafa Kemal Paşa’ya bir demet çiçek sunulmuş ve aşağıdaki şiir okunmuştur.

Takdime şitap ettiğimiz şu çiçekler,
Mahsulü gülistan’ı vatandır, ne saadet,
Devşirmesine müftehiren verdik emekler,
Lütfeyle kabul et efendim, eyle inayet.
İşte bu rûzu mesadette bâkemali iftihar,
Gülistane girip de lâne verdi berkarar,
Desti masumanemizle topladık birkaç çiçek.

Küçük kız öğrencinin okuduğu bu şiire ve sunduğu çiçeğe teşekkür eden Mustafa Kemal Paşa, gördüğü sıcak ilgiden dolayı Mucur halkına hitaben, memnuniyetini belirten bir konuşma yapmıştır.

Karşılama sırasında Okul Müdiresi Servet Fikret Hanım da Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyet’i üyelerine hitaben, Mucur’a gelmelerinden duydukları memnuniyetlerini belirten bir konuşma yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Servet Fikret Hanım’a yağmurlu ve çamurlu bir günde öğrencileri getirmesinden ve yapmış olduğu içtenlik dolu konuşmasından dolayı duyduğu mutluluğu belirttikten sonra Servet Fikret Hanım’a aşağıdaki takdirnameyi vermiştir:

"Mucur Nümune-i Nezahet Başmuallimesi Servet Fikret Hanımefendiye,
Heyetimiz namına yapılan merasim-i istikbaliyeye şeref verecek suret-i muntazamada iştirak buyurulan eser-i nezakete şahsen müteşekkîr olduğumuz gibi şu küçük kasabada gördüğümüz asar-ı terakki bizleri cidden mütehassıs etmiştir. Secayi tebrik olan mesaiyi aliyelerinizde muvaffakiyetler temenni ederim efendim.

Heyet-i Temsilîyesi namına

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Mucur'da kaldığı sırada öğrencileri yanına çağırarak sıkça görüşmüş ve onlarla yakından ilgilenmiştir. Bu görüşmelerden sonra “Bu küçük kasabada gördüğüm hürmeti ve çocuklarda gördüğün zekâyı hiçbir yerde görmedim” diyerek, duygu ve düşüncelerini belirtmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti bu coşkulu karşılama töreninden sonra halkla birlikte kaymakamlık binasına gelmiş ve burada Mucur müftüsü İsmail Hakkı Efendi uzunca bir dua okuyarak Tanrı'dan başarılar dilemiştir.

Kaymakamlık makamına Mustafa Kemal Paşa'dan sonra Mucur Belediye Başkanı Nuri Bey'le birlikte, belediye meclisi üyelerinden Hacı Süleyman Bey, Tevfik Bey, Hacı Emin Bey, Derviş Mehmet Bey ve Hayri Efendiler gelerek, Mucur halkı adına “Hoş geldiniz” demişlerdir. Burada Mustafa Kemal Paşa halktan görüşmek isteyenleri kabul ederek, dileklerini dinlemiş ve ülkemizin içinde bulunduğu durum hakkında açıklamalarda bulunarak, ülkemizi ve milletimizi bekleyen felaketleri anlatmıştır. Öğle yemeğini kaymakamlık binasında yiyen heyet, daha sonra Mucur ileri gelenlerinin ülkenin içinde bulunduğu durumla ilgili sordukları soruları cevaplandırmıştır. Bu görüşmeler sırasında Mucur halkından Mehmet Hayri Efendinin “Paşa Hazretleri, İstanbul'la fekk-i irtibattan bahsolunuyor. Bundan maksat nedir?” diye sorduğu soruya Mustafa Kemal Paşa “Mütareke ile elimizden çıkan yerleri geri almak için” diyerek cevap vermiştir. Bu arada Mucur'un pazarı münasebetiyle çevre köylerden haftalık alış-veriş için Mucur'a gelenlerden Çanakkale Savaşlarına katılmış bir askerin, Mustafa Kemal Paşa'yı cepheden tanıyarak, askerce selamlaması ve elini öpmesi, Mustafa Kemal Paşa'nın da, bu Çanakkale Gazi'sine birliğini, hangi cephelerde bulunduğunu, köyünü, geçim durumunu ve ailesi hakkında içtenlikle ilgilenerek sorular sorması, orada bulunan halkın heyecanlanmasına ve duygulu anların yaşanmasına neden olmuştur. Bu olay, Mucur halkının gözünde Mustafa Kemal Paşa'nın daha da yücelmesine, halkı, Temsil Heyeti'ne tam olarak güvenerek, samimi duygularla bağlanmasına neden olmuştur.

21 Aralık 1919 Pazar akşamı saat 20:30'da Mucur'a gelen Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti, geceyi Mucur'da geçirmiş ve 22 Aralık 1919 Pazartesi sabahı iki otomobil ile Hacibektaş'a hareket etmişlerdir.

23 Aralık 1919 Salı gecesini Mucur'da geçiren Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti, 24 Aralık 1919 Çarşamba sabahı Kırşehir'e hareket etmiştir.

1.2.3 Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin Kırşehir'de Karşılması

24 Aralık 1919 Çarşamba sabahı Kırşehir'e gelmek üzere Mucur'dan hareket eden Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti yağmurlu bir havada, şehir girişinde bulunan Gölhisar yöresinde Kırşehir atlıları tarafından coşkulu bir şekilde karşılanmışır.

Daha önceden Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin Kırşehir'e gelmekte olduklarını haber alan bazı Kırşehirli atlılar Topraklıya kadar gitmişler, hatta ülkenin içinde bulunduğu kötü durumdan kaygılanan duyarlı bir kısım Kırşehirli de Mucur ve Hacibektaş'a giderek Mustafa Kemal Paşa ile görüşmüş ve fikir alışverişinde bulunmuşlardır.

Ülkenin her köşesinde olduğu gibi Kırşehir'de de, içinde bulunulan durum hakkında her yerde sohbetler yapılıyor, yeni gelişmeler büyük bir ilgi ile takip ediliyor ve Sivas Kongresi'nde alınan kararlar en küçük yerleşim birimlerine kadar ulaştırılıyordu. Zaten Kırşehir halkı Mustafa Kemal Paşa'yı Sivas Kongresi ile tanımış ve O'na güven duymuştu. Kongre Heyeti'nin Kırşehir'e geleceği duyulur duyulmaz hemen şehirde hazırlıklara başlanmışır. Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birlikte önceden beri çalışmalarını sürdüren ve Mustafa Kemal Paşa ile aynı görüşleri savunan Kırşehir Gençler Derneği mensupları da bu haberi büyük bir sevinç ve heyecanla karşılamışlar, dernek üyelerinden M. Hilmi Bey şehir halkından yapılacak masraflar için yardım toplamış, ertesi gün de Mustafa Kemal Paşa'nın ve Temsil Heyeti'nin Kırşehir'e geleceğini çarşı esnafına duyurmuştur. Daha o günlerde "Kurtarıcı" gözüyle bakılan Mustafa Kemal Paşa'yı coşkulu bir şekilde karşılamak için yapılabilecek her türlü hazırlık tamamlanmaya çalışılmışır.

Bu sıralarda Kırşehir'de mutasarrıflık görevini vekâleten yürütmekte olan muhasebeci Ali Hikmet Bey, Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin Kırşehir'e geleceğini haber

alır almaz, vergi dairesinde veznedar olarak görev yapan M. Sıtkı Doğu (halk arasında Hacı Bey diye bilinmektedir) ile birlikte karşılama ve uğurlama programını son kez gözden geçirmişlerdir. Bu haber, resmi kurumları ve sivil halk arasında da çok hızlı bir şekilde yayılmıştır. Olumsuz hava şartlarına rağmen herkes karşılama töreni için bir şeyler yapabilmek düşüncesi ile harekete geçmiştir. M. Sıtkı (Doğu) Bey, karşılama töreni için yapılan hazırlıkları şöyle anlatmaktadır:

—O zaman Kırşehir’de mutasarrıf vekili muhasebeci Ali Hikmet Bey, ben ise vergi dairesinde veznedar idim. Aynı zamanda Kırşehir Gençler Derneği Yönetim Kurulunda üye olarak bulunuyordum. Mutasarrıf vekili Ali Hikmet Bey, vezne bölümündeki odama geldi. Kapıyı sıkıca kapattı ve sandalyesini masamın yanına yaklaştırarak oturduktan sonra bana: “Hacı, kongre üyeleri Ankara’ya giderken buradan geçecekler. Şereflerine uygun bir karşılama programı hazırlamak lazım. Buna göre bir program hazırlarsınız. Gençler Derneği ile de hemen temasa geçin.” dedi. Bu emir üzerine M. Sıtkı (Doğu) Bey hazırlamış olduğu programı Ali Hikmet Bey’e göstererek onayını almış ve hazırlanan bu program Mutasarrıf vekili A. Hikmet Bey, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Müftü Halil Efendi ile birlikte Kırşehir Gençler Derneği’nden Mustafa Nural Bey, Reşat (Özdeş) Bey ve Necati Bey’den oluşan bir grup tarafından başarıyla uygulanmıştır.

Kırşehir halkı, Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti’nin Mucur’dan hareket ettiğini öğrenir öğrenmez önde atlılar olmak üzere, Mucur yönüne doğru yola koyulmuştur. Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti’nin Kırşehir’e gireceği yol üzerinde bulunan Yenice Mahallesi’nin sokakları Kırşehir halkı tarafından doldurulmuştur. Kırşehir halkı, Mustafa Kemal Paşa’nın şahsında gelecekteki aydınlık günleri görüyordu. Bu umutla halkın büyük çoğunlu Kılıçlı Köprüsü çevresinde toplanmıştı. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını karşılamaya giden atlılar, bugünkü otobüs terminali yakınında bulunan Koşu Yolu’nda, Kılıçlı Köprüsü çevresinde bekleyen kalabalığı görünce kalpaklarını sallayarak “geliyorlar” diye haber vermişlerdir. Kılıçlı Köprüsü’nde de yüz elli kadar atlı, kuyrukları düğümlenmiş atları ile heyeti taşıyan otomobillerin çevresinde cirit oynarken, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları otomobillerden inerek halkı selamlamışlardır. Mustafa Kemal Paşa otomobilden yere iner inmez “tekbir” getirilerek, kurbanlar kesilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'ni karşılayan Mutasarrıf vekili Ali Hikmet Bey, Mustafa Kemal Paşa ve heyete hitaben “Hoş geldiniz Paşa Hazretleri, aziz misafirler” dedikten sonra, Kırşehir'in ileri gelenlerini ve Gençler Derneği üyelerini Mustafa Kemal Paşa'ya tanıtmıştır. Mustafa Kemal Paşa da memnuniyetini belirttikten sonra yol kenarındaki tarlada cirit oynayan atlıları kısa bir süre seyretmiş ve daha sonra Ali Hikmet Bey'e gösterilen bu ilgi ve yapılan hazırlıklar için teşekkür etmiştir.

Kılıçlı Köprüsü'nden itibaren halkla birlikte bir süre yürüyen Mustafa Kemal Paşa'nın, başında bir kalpak, üzerinde de askeri bir elbise bulunuyordu.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti için geçtikleri yol üzerinde yaklaşık her iki yüz metrede bir kurbanlar kesilmiştir. Heyet, şimdiki Gazi İlkokulu önüne geldiğinde, okul müdürü Ömer Aydın Bey'in yönetimindeki öğrenciler tarafından alkışlarla karşılanmıştır. Bu sıcak ilgi karşısında Mustafa Kemal Paşa otomobilden inerek, okul müdürü Ömer Aydın Bey'in yanına gelmiştir. Okul müdürü Ömer Aydın Bey, Mustafa Kemal Paşa'yı öğrencilerine; “Aziz yurdumuzu çizmeleri ile kirleten düşmanı kovmak için canlarını ortaya koymuş, tarihin en şanlı sayfalarına giren milli kahramanlarımızdandır. Onları size tanıtmakla bir ders daha vermiş oluyorum. Yurt için çalışmaları, nesiller unutmaz mı?” diyerek takdim etmiştir. Mustafa Kemal Paşa ise bu sözlere teşekkür ederek yoluna devam etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Gazi İlkokulu'ndaki törenden sonra otel ve hanlarla çevrili bulunan şehir girişine doğru ilerlerken, çevredeki halkı da selamlayarak Kapıcı Camii önündeki meydana gelmişlerdir. Kapıcı Camii önünde anaokulu öğrencilerini de gören Mustafa Kemal Paşa otomobilinden inerek çocukları okşamış ve sevmiştir.

Kırşehir, o zamana kadar böyle bir kalabalık görmemiştir. Burada Hacı Ali, mülazımın oğlu Ethem Hacı ile Terma Hacı'nın oğlu Hafız Şevket “tekbirler” getirerek kurbanlar kesmiş, halk ise coşkun sevgi gösterilerinde bulunmuş ve Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'ni dakikalarca alkışlamıştır. Böyle siyasi bir ortamda, Kırşehir halkının milli bağımsızlık ruhu ve heyecanı içinde büyük kahramanı ve arkadaşlarını candan ve samimi bir şekilde kucaklamaları, gelişmelerin hangi yönde olması gerektiğini

sezinleyen Kırşehirliiler için, Milli Mücadele tarihinde takdirle kaydedilecek milli bir şereftir.⁴⁰

⁴⁰ Yusuf İzzettin Kılıçer; Atatürk ve Kırşehir (1919-1938),Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını,Ankara 2006,s.21-41.

2. BÖLÜM

2.1. Himmetdede Hakkında Kaynak Kişilerin Görüşleri ve Düşünceleri

2.1.1. H. Kenan TAN'ın (1919 doğumlu, Mustafa ve Şefika oğlu)

Anlatımı

“Babamdan ve büyüklerimden duyduğum kadarı ile 1600’lü yıllarında Türk Oğuz boyunun Türkmen kabilesine mensup 3 ailenin kurduğu bir köy imiş. Atalarımız 11. asırda Altaylardan kalkarak asırlar sürecekle mesken tutma yarışına başlamışlar.

Horasan’a, oradan da İpek Yolu ile Kayseri-Tomarza’ya gelmişler. (Eşkîyalık dönemi olduğu yıllarda) Boğaz Köprü’nün batı istikametinde İncesu-Süksün kasabasının doğu sırtlarında konaklamışlar. Yıllar sonra Kızılırmak’ın bu tarafına Tekgöz Köprüsü’nden koyun sürüleri ile geçerek o zaman sazlık olan bu köyü mesken tutup yerleşmişler. Hatta benim çocukluğumda hatırlarım, her evde 3 ya da 5 camız olurdu. Bugünkü nesil o atalarımızın nesli. Tabi bir kaç aile sonradan gelmişler. Önceden gelenlerle akrabalık derecesini bilmiyorum.

Himmetdede 1926 yılında Atatürk’ün emirleri ile nahiye olmuş. Mustafa Kemal Atatürk benim doğduğum yıl yani 1919 yılında Erzurum ve Sivas Kongrelerinden dönerken buradan geçmiş. Bir de cumhurbaşkanı olarak 1926’da gelmiş. Himmetdede’nin nahiye olmasını emretmiş.

1919 yılında doğmuşum. Ben beni bildim bileli Himmetdede’yi ulu bir evliya olarak anlatırlar. Bizde böyle biliyoruz. Ama tarihi hakkında kesin bilgi yok. Ecdattan ecdada anlatım var.

Atalarımızdan duyduğum kadarı ile uzun yıllar önce buraya Himmet adında bir derviş gelir. Nuri Bey'in Hanı denilen yerde konaklar. Orada akli dengesi zayıf olan Bayram adında birini görür. Sırtını sıvazlar, bir muska yazıp boynuna asar. Ertesi sabah Bayram iyileşerek bu zatın elini öper ve gidecek yeri olmadığı için yanında kalması için Himmet'ten yardım ister. Himmet de kabul eder. Daha sonra Salih adında bir kişi daha aralarına karışır.

Bu gün itibariyle mevcut olan türbelerin yanına halk tarafından bir oda yapılarak ikametlerine verirler.

Burası Himmet Dergâhı olarak şifa dağıtır, birçok insan aklına kavuşur, birçok insan derdine çare bulur. Din eğitimi vererek insanların dini bilgilerini artırır. Keramet sahibi olan dergâhı birçok ulu evliya ve halk ziyaret ederek şefaath ve sağlık dilerler.

Ölümlerinin ardından vasiyetleri gereği dergâhlarının bulunduğu (bugünkü türbelerine) yere kabirleri yapılarak defin edilirler.

Önceleri dilek dileyerek yatırların başlarında bulunan taşlara çaput ve iplik bağlarlardı. Çok kitapları vardı. 1940'lı yıllarda bir nahiye müdürü vardı. Halkın türbeye büyük ilgi göstermesinden rahatsız olup bu kitapları toplatıp, imha ettirdi.

Askerden geldim. Topçuoğlu eski karayolunu yapıyordu. Bende burada çalışıyordum. Akşam ortalık kararmıştı. Çeşmenin yanına geldim. Türbe de ışıklar yanıyordu. Sanırım Cuma akşamı idi. Bu akşam vakti kim olabilir dedim kendi kendime. Türbeye doğru yürüdüm. Onlar da yürüdüler. Önüm sıra gidiyorlar, bende arkalarından gidiyorum. Başpınar'a kadar onlar önde ben arkada gittik. Işıklar bazen tek oluyor, bazen iki, bazen de üç oluyor. Ben ürpermeye başladım. Birde karşı yamaçtan ışık belirdi. Dört tane ışık oldular. Benim önümdekilerde o tek olanın yanına vardılar. Dört ışık kayalıkların üzerinden İğdeli Dere'ye doğru gittiler.

Aklıma anamın anlattıkları geldi. Anam, bu türbede yatanlar geceleri geziyorlar demişti. Bunun üzerine rahatladım. Eve geldim, anama anlattım. O da oğlum onlar evliya dedi. Bir defasında da öküzlerimizle çift sürüyordum. Tarlanın az yeri kalmıştı. Bitireyim dedim. Yağmur tuttu. Akşam oldu, yağmur hızlandı. Öküzleri kağıya koştum. Yağmurun altında tarladan ayrıldım.

İnlerin önüne geldiğimde (Kuyulu Tarla'nın olduğu yer) derenin üst tarafında, ışıkların yandığını gördüm. Bu yağmurda bu ışıklar nasıl sönmüyor diye düşündüm. Öküzlerinde, benimde her tarafımızdan sular akıyordu. Sonradan aklıma geldi. Yine toplanmışlar dedim. Eve geldim. Anam merak etmiş. Nerde kaldın oğlum dedi. Ben de

az bir yer kalmıştı, orayı bitireyim diye çabaladım, ama kısmet olmadı dedim ve ışıkların kuyulu tarlada olduğunu söyledim. Anam da “ yarın cuma” dedi. Tabi ışıkları çok defa gördüm.

Kaynanamın kardeşi Salih AKGÖZ dayım daha iyi biliyor. Bir defasında at arabası ile 50 yaşlarında felçli bir adam getirdiler. Geceleri handa yatıp, akşama kadar türbede kaldılar. 3 veya 4 gün kaldılar. O felçli dedikleri adam yürüyerek geldikleri arabaya binip gitti.

Çok gelen oldu. Çoğu şifa bulup gitti. Burası boş değil. Allah (CC.) Şefaathlerini nasip etsin.

Hasan dedemin anlattığına göre, Himmetdede’nin, Nuri beyin hanının karşısında bir odası varmış. Gelen hastaları okuyarak ve dua ederek iyileştirmiş diye anlatırdı.

Somuncu Baba ile yakınlığı olduğu söyleniyor. Ama ne derece doğru bilmiyorum. Çünkü elde bir belge yok. Köyde birkaç kişi bu yatırları ziyarete gelen siyah paltolu bir adamdan bahsediliyor.

İki ashabı kiram olduğundan ve peygamber neslinden olan Somuncu Baba’nın can dostunun bu türbede yatan olduğundan bahsediliyor. İnşallah öyledir.

Benim zamanım yetmedi. Kimliklerini araştırdım. Hiç bir şey bulamadım. Diğer yatırları Himmetdede’nin yanına toplayıp, şanlarına yakışır bir türbe ve kimlikleri ile ziyarete açmayı çok arzu etmişimdir.”

2.1.2. Ali Osman TAN’ın (1930 doğumlu, Mustafa oğlu)

Anlatımı

“Gençlik yıllarımdaydı, öküzlerle tarla sürüp, akşam namazı sonrası eve geldim. Çeşmeden su getirmem gerekti. Bende testileri alıp su getirmeye gittim.

Çeşmeye geldiğimde türbe de mum yandığını gördüm. Önce korktum, sonra kendimi toparladım. Merak edip türbenin yanına vardığımda, mumlar benim önüm sıra güney istikametine doğru uçarcasına gittiler.

Aşağı harman yerini geçince peşlerini bıraktım. Geri döndüm çeşmeden suyumı doldurup eve geldim.

Olayı anama anlatım. Anam “Oğlum bende çok kereler gördüm. Buradaki yatırlar boş değil.” cevabını verdi.

Babam, Himmetdede’ye ilk gelenler olan atalarımızın Altay Türkmenleri olduğunu, buraya gelmeden evvel İncesu’ya bağlı Süksün Köyü’nün doğusunda bulunan sırtlarda kaldıklarını, daha sonra sazlık olan bu yere geldiklerini atalarından duyduğunu anlatırdı.

Himmetdede’nin yattığı yerlerin altları, yani tren yolunun olduğu yerler su altında idi. Ben kıt hatırlıyorum. Demiryolu açılınca suda çekildi. Köyümüzde 40 ya da 50 sürü olduğunu, her evde camız bulunduğunu anlatırdı. Ben bile koyun sürülerinin çok ve camızların olduğunu hatırlarım.

Köyümüzde daha evvel çok kavimler yaşamış. Ben taş kırardım, İğdeli Dere’deki çift kaleden bir oda çıkmıştı. Odanın içinde kabartma, çeşitli hayvan başlarının olduğu bir oda bulunmuştu. Üzeride kemer kaplama idi. Kayaların altları inler ile dolu, çoğu birbirine geçitleri olan yerlerle geçiliyordu. Ama çoğu göçme yaptığından tehlike yaratıyordu.

Yeni evlendiğimin ilk haftası olan Cuma günü Cuma namazını köyümüzdeki tek cami olan eski camide kılıp, eve geliyordum. Uzun boylu, siyah cüppeli, elinde asası, başında koyu yeşil fes olan biri fani bir adam Nuri Bey’in hanının önünde bana rast geldi. Selam verdim. “Aleyküm Selam” dedi. Ben kimsin diye sordum. O da bana tebessüm ederek “Ben Şeyh Hamid-i Veli’yim. Somuncu Baba derler, bu türbede yatan zat-ı muhterem benim çok yakın dostum olur. Onu ziyarete geldim.” dedi. Hızla türbeye doğru gidip, aniden kaybolduğunu gözlerimle gördüm. Her yeri aradım ama maalesef bulamadım.”

2.1.3. Hacı Bekir ERCAN’ın

(1912 doğumlu)

Anlatımı

“Himmetdede’deki kabileler Deli Mehmetler, Deli Hasanlar, Çobanuşağı, Çakallar, Koyungüdenler’dir.

Kareller, Develi Ayvazhacı’dan gelme, Bakkallar,

Çemberler, Hocagil Tomarza'dan gelme.

Ben 1912 yılında doğmuşum, 78 yaşımı bitirdiğimi sanıyorum. Burada yatan zat büyük bir evliyadır. Hem de çok marifetleri var. Cuma geceleri birbirlerini ziyaret ettiklerini çoğu defa gördüm. Hem de Kuyulu Tarla da buluşup sabaha kadar zikirde bulunuyorlar.

Üzerini örttürmüyor, bildiğim kadarı ile bir ya da iki kez örtüleri kaldırıp attı. Ben bu hanı aldığım yıllardaydı. Herkesin bildiği gibi benim odam herkese açıktır. Oruçlu olduğumuz bir gün iftara yakın bir saatte uzun boylu, siyah uzun paltosu, başında koyu yeşil kar papağı, elinde eldiveni ve uzunca asası, sırtında bir torba ile bir adam geldi. “Selamın Aleyküm” dedi. Ben de Aleyküm Selam dedim. Tanrı misafiriyim, burada kalabilir miyim dedi. Ben de tabii burası senin evin sayılır, buyur otur hele dedim. Adam oturdu. Ben de vakit geçsin diye sohbet amaçlı nerelisin diye sordum.

Adam şöyle bir bana sertçe bakıp sonra güldü. Bende niye güldün dedim. Adam tebessümle bakarak, bereketi verecek olanlara sahip çıkamadığınıza güldüm dedi ve devam etti. Hem çok uzaktan geliyorum, hem de çok yakından dedi. Ben bir şey anlamadım dedim. Adam, başını yere eğerek sizin burada iki tane peygamber dostu var, bir de peygamber neslinden gelen, Somuncu Baba'nın can dostu var. Onları ve diğer yatırları ziyarete gelmiştim dedi.

Ben bu sözlerden bir şey anlamamıştım, kim bunlar diye sordum. Tam bu arada evden iftar yemeğimizi getirdiler. Ezanda okunmak üzere idi. Adam bana bakarak abdest tazeleyeceğim, müsaadenizle dedi ve ayağa kalktı. Bende ayağa kalkarak kapının arkasında duran ibriği eline verip, buyur dışarıda abdestini tazele, su az ise doldurayım dedim. Adam, yok çok su israftır yeter dedi. Adam kapının önüne çıktı, abdest alıyordu. Ben de ona bakıyordum. Bu arada ezan okundu, orucumuzu açalım diye baktım. Adamı göremedim. İbrik kapının önünde duruyordu. Fakat adam yoktu. Kısa bir müddet bekledim ama adam içeri gelmedi. Ben de bir bakayım diye dışarı çıktım. İbrik kapının önünde ağzına kadar su ile dolu, adam kayıp olmuştu. Etrafa baktım, aradım taradım, adamı bulamadım. İbrik ağzına kadar nasıl su ile dolu olduğunu anlamadım. Çünkü o su ile ben abdest tazelemiştim, suyun bitmesi lazımdı. Hâsılı adam kaş ile göz arasında sırta kadem bastı. Bu olayı şimdiye kadar kimseye anlatmadım. Hep içimde sakladım.

Kuyulu Tarla'da iki tane bakımsız ve sahipsiz mezar var. Bu yedi tane yatır bu mezarların yanında şafak sökene kadar yarım ay şeklinde kıblesi açık olarak mum

şeklinde zikir ediyorlar. Şafak söktüğünde ise orada olan ikisi kalıyor, diğerlerinin geldiği yolu takip ederek yerlerine gittiğini kaç defa gördüm. Peygamber dostu dediği bunlar olsa gerek. Diğer peygamber neslinden gelen “Somuncu Baba’nın” can dostu dediği kişi de bu türbedeki yatanlardan biri olsa gerek, Allah’a havalem.

Bizim Şaban da (Şaban ERBAY) bir şeyler anlattı. Nahiye müdürü türbeden çıkan bir adam görmüş, Somuncu Baba’nın can dostu olduğunu söylemiş, tabii en doğru olanı Allah bilir. Benim gençliğimde bu türbede çok kitap vardı. Hepsi de eski Türkçe idi. Burada bir nahiye müdürü vardı. O müdür kitapların hepsini toplatıp toprağa gömdürdü. Türbenin üstünde hizenler vardı, burada Cuma akşamları fener yakılıp asılırdı, sabaha kadar o fener yanardı.

Atalarımızdan duyduğumuza göre bu zat, yatır buraya geldiğinde hanlardan birinde konaklamış. Yanına akli zayıf biri gelmiş onu iyi etmiş ve türbesinin yanına bir oda yapmışlar, bu odada kalıp vefat etmiş.

O, odanın dergâh olduğunu söylerler, öldüklerinde odanın yanına kabir yapıp defin etmişler. Ben çok defa çeşmede abdest aldıklarını gördüm. Kuyulu tarlada sabaha kadar zikirde olduklarını gördüm. Birçok felçli insanın iyileştiğini ve çocuğu olmayanların çocuğunun olduğunu gördüm. Burası çok önemli bir yer, dilek kapısı.

Balcının Salih çok vakit burada yatar, sularını doldurur, temizliğini yapardı.

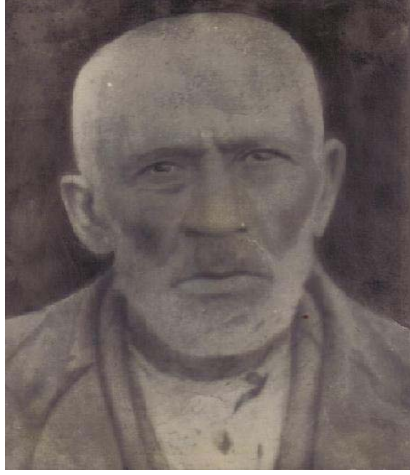
Köyün tarihi çok eski değil, yani 400 yılı geçmez. Atalarımız ilk önce Kuyulu Tarla’da yerleşmiş, daha sonra gölün kenarına yerleşmişler. İğdeli Dere’nin altındaki inlerden girilip, Başpınar’dan çıkılırdı. Oralar bütün birbirine delik olan inlerle dolu.

Bizim atalarımız Türkmen imiş, Altaylardan gelmişler, koyun sürüleri ile otuz kırk sürü koyun olduğunu bilirim. Camızlar vardı. Köyün alt tarafı gölet idi orada çamura bulanırlardı.

Atalarımızın kabileleri çok yerlere dağılmışlar. Bizimkiler de buraya yerleşmişler. Bu hanın alt tarafları bataklık idi. Demiryolunun geçmesi ile Kuru Dere ve İğdeli Dere arasını açtılar bataklık kurudu. Aslında buraya gelen üç aile imiş. Kareller Develi Ayvazhacı’dan gelme, Hocagil Tomarza Maraçak’dan gelme.

Eskiden üç han var imiş. İkisi yıkıldı, biri ayakta, ben ölünce o da yıkılır herhalde. Eski caminin yapılışı sandığım kadarı ile 300 yıldan fazla. Bezirhane yakın tarihe kadar işlerdi.

1944 yılında büyük kıtlık oldu, ekmek bulamazdık, bu günler nur alem nur hamdolsun. Bildiğim kadarını anlattım.”

2.1.4. H. Mustafa GÜLGÜN'ün

(1887 doğumlu, Mehmet oğlu)

(HIDIROĞLU)

Anlatımı

“Uzun yıllar bu köyde muhtarlık yaptım. Zaptiye Kadaklar'ın odasında kalırdı. Burası karakol idi. Atatürk 1919'da Samsun'a çıkıp

Sivas ve Erzurum kongrelerinden dönüp Ankara'ya geçerken bu karakola uğrayıp kahve içip ikram edilen yumurta ve pekmezden yiyerek ayrıldığı yerdir.

Nahiyelik 1926'da Atatürk'ün buradan geçerken verdiği emir ile geldi. Daha sonra 1940'lı yıllarda karakol ve mektep (ilkokul) yapıldı. Yaklaşık o yıllarda şoşe (kara yolu) yapıldı. Burada değirmen yoktu. Un öğütmek için Beydeğirmeni'nde bir değirmen vardı. Bir de Ahmet Hisarı'nda vardı. Bizde un öğütmek için eşeklere buğdaylarımızı yükleyip Beydeğirmeni'nde ve Ahmet Hisarı'nda öğütür gelirdik. Yükümüz çok olduğunda camız ya da öküzlerimizi kağnıya koşar kağnı ile giderdik. Atalarımıza göre bu köye gelen ilk kabileler Kafkas Türkmenleri imiş.

Köyün olduğu yer sazlık olduğundan inlerin önündeki mağaralarda yerleşmişler. Yakın zamana kadar yani tren yolunun yapılmasına kadar köyün alt tarafları suyun altında idi. Köyün olduğu yerin altları bataklık idi. Başpınar'dan iki camız gövdesi büyüklüğünde su çıkardı. Demir yolu geçerken suyun gözünü kapattılar.

Başpınar'daki kayalıkların altları mağaralarla dolu, bu taraftan girip İğdeli Dere'den çıkardık. İçerisi eski insanların başsız olan kemikleri ile dolu. Demir yolunun geçmesi için İğdeli Dere ile Kuru Dere arasını açıp gölü kuruttular.

Atalarımız otlak bol olduğundan burada kalmışlar. Her evin davar (koyun) sürüleri vardı. Köyde 30 ya da 40 sürü davar olduğunu hatırlarım. Camız sürüleri vardı. Bugün itibari ile yaşayan bizlerin ataları yani ecdadımız sazlığın kenarlarını kayalıklardan istifade ederek içlerini oyarak mesken yapmışlar. Buğday kuyularımız vardı. Her evin içinde bulunurdu. Buralara buğday koyar, öğüterek ekmek yapardık. Kış çok sert geçerdi. Hayvanlar başımıza dert olurdu. Çok kimsenin samanı, kesi yetmezdi. Baharın gelmesini dört gözle beklerdik.

Üç tane hanı, bir bezirhanesi vardı. Hanlar ve bezirhane çok önceleri yapılmış. Çok el değiştirdi. Hanlardan biri ayakta kaldı. Ahmet onbaşının evi olan yer “Nuri beyin hanı” derlerdi. Salih ağanın hanı vardı. Bu gün itibariyle Hoca Mustafa Efendi’nin evinin olduğu yer idi. Bu hanın batı tarafında çanak çömlek ve testi yapılan yeri ve fırını vardı. Yakın zamana kadar da çalıştı. Bir de Hacı Hafız Zadelere hanı derlerdi bu han da ilk caminin ön tarafında idi. Burası İpek Yolu idi. İlk camii (Eski Cami) 1122 yılında yapılmış. Kapısının üzerindeki kitabesinde var. İkinci caminin yapımı 1956 dadır. Köyün önünde bulunan kabristanlıkta yatan zatların adları belli değil. Ölüm tarihleri de belli değil. Büyük bir keramet sahibi oldukları gerçek. Çünkü bunlar birbirlerini ziyaret ediyorlar. Çeşmede abdest alıyorlar. Perşembe akşamları nur şeklindeki ışıkları sabah namazına kadar yanıp geziyor.

Benim duyduğum ve bildiğim kadar burada yatan Himmet adında bir zat İpek Yolu’nun geçtiği dönemlerde kabristanlığının karşısında bulunan Nuri beyin hanında konaklamış. Bu handa karnını doyurup yatan akli dengesi zayıf Bayram adında bir insana rastlamış. Eli ile bu akli dengesi zayıf insanın sırtını sıvazlayıp bir muska yazıp boynuna asmış. Sabah olduğunda bu akli dengesi zayıf olan kişi gayet normal bir şekilde gelip bu yaşlı olan Himmet’in elini öpmüş. Gidecek bir yeri olmadığı içinde yanında kalmak istediğini söylemiş. Himmet’de kalması için müsaade etmiş. Daha sonra yanlarına Salih adında biri katılmış. Çevrede bulunan insanların yardımı ile hanın karşısına barınmaları için bir oda yapmışlar. Himmet, Bayram ve Salih bu yapılan oda da ömürlerinin sonuna kadar yaşamışlar. Buradaki ve çevredeki insanlar bunların kaldığı yerin adını “Himmet Dergâhı” koymuşlar. Himmet’in dualarla bazı insanları çocuk sahibi yaptığı, akli dengesi bozuk olanlarında akli dengesinin yerine geldiği çevrede tez duyulur. Adsız olan bu köyün adı Himmet Dergâhı’nın olması ve Himmet’in yaşlı olması nedeni ile Himmetdede olarak dilden dile dolaşarak kalır. Kendine ait dua kitaplarının olduğu, her dert için ayrı bir kitap okuduğu anlatılır. Yaşadığı yıllarda çevrede bulunan tasavvuf sahibi olan yatırları ziyareti ile de ünlüdür. Her üçü de ölümlerinin ardından vasiyetleri ile yaptırılan dergâh olan odanın yanına yapılan kabirlerine defnedilirler. Çok kitapları vardı. Bunları zamanın nahiye müdürü halkın büyük rağbet gösterip türbeye akın etmelerinden rahatsız oldu ve bu ilgiyi önlemek için kitapları toplatıp toprağa gömdü. Cuma geceleri Kuyulu tarlada kible yönü açık olarak yarım ay şeklinde seher zamanına yani tan yıldızı doğana kadar aynı yerde kımıldamadan durduklarını çok defa gördüm. Tan yıldızı görüldükten sonra

orada bulunan iki ışık yerlerinde kalıyor, diğerleri geldiği yolu takip ederek en son kalan üç ışık Himmetdede türbesinde kayboluyorlar.”

2.1.5. İlyas ÖZDEMİR’İN **(1913 doğumlu, Ş.Himmet oğlu)**

Anlatımı

“Ben beni bildim bileli burada yatan zatlar Cuma geceleri çeşmeden abdest alıp çevrede olan diğer yatırları ziyaret ettiklerini çok defa çok kişiler tarafından görüldüğü herkesçe bilinir. Ben de çok defa ışık şeklinde gezdiklerini gördüm.

Kuyulu tarlada halka olmuş vaziyette kibleye dönük zikirde olduklarını çok kere gördüm. Burada yedi ışık şeklinde buluşup zikirde bulunuyorlar.

Dedemin anlatımına göre burada dergâh var imiş. Yani hasta olanlar şifa bulurlarmış. Her derdin devası imiş burası. Bir felçli insanın kucakta geldiğini ve iyileşip yürüyerek gittiğini gördüm.

14 yıl çocuğu olmayan bir aile geldi. Daha sonra adını Himmet koydukları çocukları ile tekrar türbeye gelerek kurban kesip duada bulunduklarını gördüm.

Bu zat buraya geldiğinde yaşlı imiş. Türbenin karşısındaki handa kalmış. Burada aklını oynatmış birini iyileştirdiğini anlatırdı dedem. Ahalide bu zata türbenin yanına bir oda yapmışlar ve ölümünün ardından da oraya defin etmişler. Çok kitapları vardı. Deli Müdür derlerdi, burada nahiye müdürü idi. Müdür kitapları toplatıp toprağa gömdürdü. Eski türbenin üzerinde hezen vardı. Hezenin üzerinde de fener asılı dururdu. Cuma geceleri yakılırdı. Sabaha kadar yanardı. Çok uğraştılar ama kimliğini bulamadılar. Kimdir, necidir bilinmiyor. Sadece bilinen Himmetdede nesillerden beri böyle gelmiş böyle gidiyor. İnşallah siz kimliğini bulur da sevap edersiniz. Büyük maharet sahibi biri, anlatacaklarım bu kadar.”

2.1.6. Kuddusi DİNÇER'in
(1915 doğumlu, Bekir ve Döne oğlu)

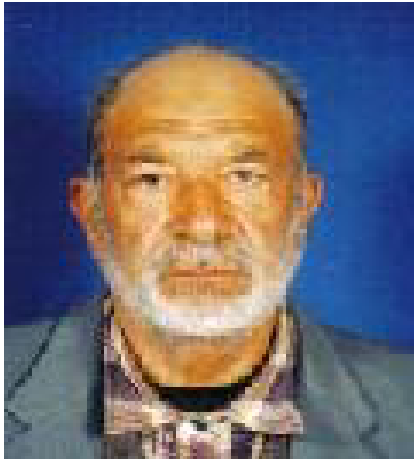
Anlatımı

“Benim gençliğinde Himmetdede'nin türbeden nur şeklinde çıktıklarını çok defa gördüm.

Kuyulu tarlada gecenin geç saatlerinde yedi tane ışık yandığını gördüm. Atalarımızda anlatırlar ki burada yatan zatı muhterem ulu bir evliya. Cuma geceleri birbirlerini ziyaret ediyorlar. Toplanma yerleri de Kuyulu tarla diye anlatırlardı. Hatta İsmail dedemin anlattığına göre burada Himmetdede'nin dergâhı var imiş. Hastalar dualarla şifa bulurlarmış. Çocuğu olmayanlar adak adayıp çocuk sahibi olurlarmış. Aklından sorunu olanlarında dualarla aklına kavuştuklarını anlatırdı. Hatta bir defasında felçli bir adamın gelip burada kalıp iyileştiğini ben gördüm. Adam yürüyerek at arabasına binip gitti.

Bu zatın türbede kitapları vardı. Onları nahiye müdürü toplatıp yok ettirdi. Eğer o kitaplar dursa idi bu zat hakkında bilgi edinilmesi çok kolay olurdu. Tabi ulu bir evliyanın kimliksiz oluşu acı bir şey.

Himmetdede'nin eskiden alt tarafları su imiş. Tren yolunun geçmesi ile burası İğdeli Dere ile Kuru Dere arası açılarak su boşaltılmış. Başpınar da ki kayalıkların altları mağaralarla dolu, kocaman kocaman kemikler var. Ne kemiği olduğu belirsiz. Başları yok. Biz çocukluğumuzda gezerdik ve oralarda oyun oynardık. Başpınar'dan girip İğdeli Dere'den çıkardık.”

2.1.7. Süleyman ERBAY'ın
(1932 doğumlu, Şükrü ve Emine oğlu)

Anlatımı

“Himmetdede'nin aslı 3 ailenin gelmesi ile başlamış, bu güne gelmiş. Atalarımız Kafkaslardan gelme, Türkmen kabilesine mensup hayvancılık yapan aileler. Önce

Horasan'a, oradan İpek Yolu ile Tomarza ve köylerine, oradan Kayseri, İncesu,

Süksün Kasabası yakınlarına, oradan da bu günkü Himmetdede olan köyümüze gelerek yerleşmişler. Atalarımızın anlattığı böyle. İlk geldikleri yer Kuyulu Tarla denilen inlerde kalmışlar. Daha sonraları bezirhanenin ve hanların aralarını mesken tutmuşlar. Üç adet eski hanı, bir de yeni hanı, bir adet bezirhanesi mevcut. Evvelden birçok ailenin sürüleri (koyunları) vardı. Bugünkü kabileler zaten birbirleri ile akraba oldular. Oğlan everdiler, kız gelin ettiler.

Benim babam da uzun yıllar bu köyde muhtarlık yaptı. Babamın anlattığına göre bugünkü Himmetdede'nin ikamet sahasına açılmış yeri, demiryolunun alt taraflarına doğru sazlık imiş. Demiryolu geçerken sazlığın kenarlarını dolaşmış. Daha sonra bu sazlık Kuru Dere mevkiinden su yolu açılarak kurutulduğunu babam söyledi.

Himmetdede'nin kimliğini bilmiyorum. Köyün ortasında bulunan türbe var. Orta da üç yatır var. Biz de türbe olarak bildik. Daha sonra da Seyyid Burhaneddin'in talebesi olduğunu anlatan bir kitabe koydular. Ben Seyyid Burhaneddin'in talebesi olduğunu ya da olmadığını bilmiyorum. Ama büyük bir evliya olduğunu çok kere duydum.

14 yıl evli kalmış ailenin çocukları olmamış. Geldiler burada duada bulundular. Adak adadılar ve gittiler. Daha sonra bu ailenin çocukları olmuş. Çocukları ile gelip burada kurban keserek şükürde bulundular. Çocuğun adını da Himmet koymuşlar. Ben bunu gördüm. O adamla konuştum.

Cuma geceleri mezardan kalkıp etrafta bulunan diğer kabristanlıkları ziyaret ettiklerini gördüm. Türbenin yanında bulunan çeşmeden abdest aldıklarını gördüm. Babamgil de anlatırlar. Büyüklerimiz söyler. Burada yatan zatın çok büyük keramet sahibi olduğunu söylerler. Bir kabristanlık Uzungüne yolunda, bir de İğdeli Dere yolunun kenarında olduğunu söylüyorlar. Fakat burada ben mezara rastlamadım. Buraların sazlık olduğunun anlatıldığını düşünürsek azami olsa 300 ya da 400 senelik türbe sanıyorum. İki tane de Kuyulu Tarla denilen yerde var. Himmetdede'dekilerle yedi tane bilinen yatır var.

Sakar Dedem anlatırdı. Burada yatan zatın adı Himmet imiş. Buraya gelmiş ve burada kalarak dergâh kurmuş. Yanında da iki müridi varmış. Hasta olanlar gelir şifa bularak giderlermiş.

Karşı Başpınar denilen mevkideki kayalıkların altları birbirlerine geçitleri olan mağaralarla dolu olduğunu, buradan girilip öbür taraftan çıkıldığını anlatırdı. Ben de buradan girip öbür taraftan çok defa çıktım. Oralarda oyun oynardık. İçerisi başsız olan kocaman kocaman kemiklerle dolu idi.

Kayseri’de Hacı Cemil vardı. Bir gün çarşıda giderken bana rast geldi. Boncuk ve yüzük dağıtırdı. Bana bir nazar boncuğu verdi. Başını yere eğerek. “Himmetdede Hazretlerine iyi bakın. O Şeyh Hamid Hazretlerinin yani Somuncu Baba’nın yakın dostu. Allah’a çok yakın olan insanlar, şefaatleri için dua da bulunun.” dedi ve uzaklaştı. Ben önce pek önemsemedim. Ama kafamda yer bıraktı. Tabii en iyisini Allah bilir.”

2.1.8. Şaban ERBAY’ın
(1929 doğumlu, Süleyman oğlu)
Anlatımı

“Yıl 1968 de olsa gerek, biz yani Hasan DOĞAN, Metin ÖZKAN, nahiye Müdürü M. Kenan ESENDEMİR, daha birkaç kişi var idi onları hatırlamıyorum. Kahvede oturuyorduk.

M. Kenan ESENDEMİR selam verip yanımıza geldi. Bayağı heyecanlı idi, gelip yanımıza oturdu ve anlatmaya başladı.

“Başıma ne geldi biliyor musunuz? Bakın dinleyin. Ben makamımdan dışarı çıktım. Kahveye geliyordum ki gayet uzun boylu, uzun siyah paltolu, başında yeşil papağı, ayağında lastik ayakkabısı, elinde uzunca asası, sırtında taş dolu torbası ve beline ipten kuşak bağlamış bir adamı Himmetdede Türbesin’den çıkarken gördüm. Selam verdim ve kimsiniz diye sordum. O da bana *Ve Aleyküm Selam. Ben cesedim. Darende’den geliyoruz. Yanımdaki de Pirim Ebu Hamid Hazretleri, buradaki yatan Himmetdede Hazretlerinin can dostu ve çok yakın tasavvuf dostu. Seyyid Burhaneddin Hazretlerini, Zeynel Abidin Hazretlerini ve diğer dostlarımız ziyaret ettik. Burada bulunan dostlarımızı ziyaret edip Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin selamını, Mevlana Celaleddin-i Rumi Hazretlerine götüreceğiz. Sen de can almaya bir son ver dedi. Ben de arkasına ve yanına baktım yanında kimseler yoktu.*

Pirim dediği kişiyi göremedim. Çay ikram etmek için makamıma davet edecektim ki yanımda kimseler yoktu. Etrafı aradım. Maalesef kimseyi göremedim. Bir anda ortadan kayboldu. Sanırım bana mesaj verdi. Can alma demesi ava gitmemi istemiyordu. Ben de artık av yapmayacağım.” diye bizlere anlattı. Ben de

Himmetdede'nin ışık şeklinde gezdiğini gördüm. Ama nedense hepsi de Cuma akşamları Kuyulu tarladakilerin yanında toplanıyorlar.”

2.1.9. H. Şefika TAN'ın

(1892 doğumlu) Anlatımı

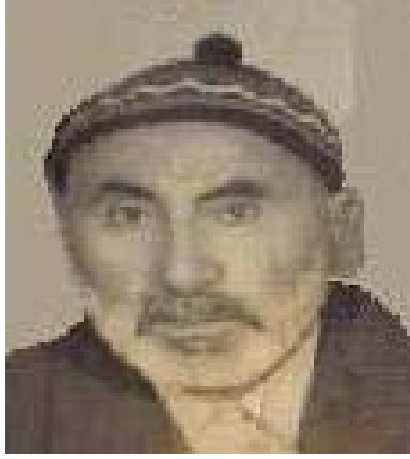
“Soyumuzun Türkmenlerden olduğunu biliyorum. Dedem ve babam biz Türkmeniz, atalarımız Altaylardan gelmiş derlerdi.

Kocam Batum’da Ruslara esir düştüğü yıllarda taze gelin idim. Akşama kadar tarlada çalıştım. Eve döndüğümde su kalmadığını gördüm. Vakit akşaman geç vakti idi. Nerde ise yatsıya yakın idi. Testileri alıp hemen gidip su alayım dedim. Evimizin biraz ilerisinde çeşmeye yakın yerde han var. Oraya yaklaşınca çeşmede ışıkların yandığını gördüm. Çok korktum. Geri döneyim dedim. Evde su yok, dönemedim. Orada dondum kaldım. Ben yabancı adamlar var diye korktum. Birden üç tane olduğunu sonradan fark ettiğim mum şeklindeki ışık çeşmenin duvarından çıkıp kabristanlığa, oradan da türbeye girdiler.

Biraz orada durdular. Tekrar çıkıp aşağı harman yerine doğru güneye gittiler. Onlar gidince bende varıp suyumı doldurup, korktuğumdan eve kaçarak geldim.

Ondan sonraki yıllarda yine gördüm. Akşam su almaya gittiğimde üç kişi tepeden tırnağa beyaz elbiseli çeşmede abdest alıyordu. Bende bu tarafta bekledim.

Onlar gitsin öyle suyumı doldurayım dedim. Onlar abdest alıp çeşmenin duvarından mezarlığa girince tamam dedim. Bunlar burada yatan dedeler, bana zarar vermezler deyip dua ederek gidip suyumı alıp eve döndüm.”

2.1.10. H. Şükrü KANATLI'nın

(1911 doğumlu, Bekir oğlu)

Anlatımı

“Mübareğin kerametini şöyle anlatayım.

Bir gün ben öküzlerle tarla sürüp geliyordum. Vakit gece olmuştu. Kuyulu Tarlaya geldiğimde çeşmenin başında ışıkların

yandığını gördüm. Korktum, bir hayli bekledim. Işıklar yerlerinden kımıldamadan yanıyorlardı. Yanlarına biraz daha yaklaştım. Beyaz elbiseleri olan adamların elbiselerinin parlaması ışık saçıyordu. Yarım ay şeklinde kımıldamadan duruyorlardı. Kible tarafları açık olarak halka olmuşlardı. İyice yanlarına yaklaştım. Öyle güzel koku geldi ki inanın daha ömrümde bu kokuyu hiçbir zaman görmedim. Sanki cennet kokusu gibi güzeldi. Eve geldim. Gördüğümü Fatma anama anlattım. O da bana yanlarına yaklaşmamamı, onların türbede yatan dedeler olduğunu anlattı.

Her derdi olan gelip burada şifa bulup giderdi.

Köyün alt tarafları evvelden su idi. Demiryolunun geçmesi ile su kurudu. Başpınar'daki kayalıkların altlarında inler vardı. Buradan girilip öbür taraftan çıkılırdı. İçleri kocaman kemiklerle doluydu. Biz de çocukluğumuzda oyunlar oynar, Başpınar'dan girer İğdeli Dere'den çıkardık.”

2.1.11. SOFU BABA'nın

Anlatımı

Sofu Baba Bayramhacı
Köyü'nde ikamet eden, kalp
gözü açık bir zat.

Ziyaretimiz akabinde bizi hoş karşılamış, aynen “kısmet olursa önümüzdeki hafta sizinle görüşelim. Bana bir hafta süre verin.” cevabı ile süre istemiştir.

Bir hafta sonra ziyaret ettiğimizde alınan cevap aynen “Sizi yordum. Hakkınızı helal edin. Kusura bakmayın. Amacınız Himmetdede'de bulunan yatırların mertebesini öğrenmekti sanırım.

Himmetdede'nin doğu istikametine gökten parlak cisimler iniyordu. Bu yerde olan zat-ı muhteremler Sahabe olsa gerektir.(Ashab-ı Kiram)

Türbede yatan zat-ı muhteremden birini Şeyh Hamid-i Veli Hz.'lerine yakın gördüm. Diğerleri de büyük İslam Âlimleridir. Bir de bizim burada yatan zat-ı muhterem Efendimiz Hacı Bayram Veli Hz.leri var. Allah (C.C) onların şefaathlerini bizlere ve cümleye nasip etsin.”

2.1.12. İsmail AKKAR'ın Anlatımı

“Bu kabristanlıkta yatan zatı muhteremler. Allah’a havalem, Somuncu Baba ile bağlantıları çok yakın. Çevrenizde Sahabe olan yatırlar var, köyünüzün doğu istikametine gökten nur yağdığını gördüm. Ne mutlu size ki böyle önemli kişilerin rahmetinden istifade ediyorsunuz, bunlardan feyz almalısınız. Tabi en doğrusunu bilen Rabbim'dir. Allah şefaathlerini cümle kullarına nasip etsin.” diyerek sözlerini tamamladı.⁴¹

2.1.13. Mustafa AKDAŞ'ın Anlatımı

“Ben beni bildim bileli Himmetdede kabristanlığında yatan yatırlarla birlikte köyümüz etrafında da yatırlarımız mevcut. Bunların hepsi de ulu evliyalar. Çünkü geceleri birbirlerini ziyaret ediyorlar. Eski çeşmeden abdest aldıklarını gören insanlarımızdan hala yaşayanlar mevcut. Himmetdede'ye verilen kitabe benim kafamı karıştırıyor. Kaynağın nereden alındığını araştırdım. Fakat bulamadım. Seyyid Burhaneddin Hz.lerinin hayatı ile bağdaşmıyor.

⁴¹ Mustafa Tan; 1944 Doğumlu,Ortaokul Mezunu,Şair,Yazar,Araştırmacı.

Himmetdede'nin yerleşim olarak kuruluşu bundan azami 400 yıl gibi bir zaman olduğunu sanıyorum. Orada 1200'lü yıllardan bahsediliyor. Bu bana pek inandırıcı gelmiyor.

Ben çok sayıda felçli insanın ziyaretleri ile şifa bulunduğunu duydum ve bazılarını da gördüm. Hatta çocuğu olmayanlarında yıllar sonra çocuk sahibi olduklarını biliyorum. Burada yatan zat çok keramet sahibi birisi. Daha doğrusu dilek kapısı. Tabii biz inancımıza sahip çıkmalıyız. Bu yatır kim olursa olsun keramet yönünden çok büyük bir zat.

Benim başkanlığım döneminde etrafta ki yatırları da buraya getirerek bir araya toplamayı düşündüm. Fakat zamanım olmadı. Ama birileri etrafta bakımsız ve sahipsiz olan yatırları bir araya toplayacaktır umarım.

Buradaki yatırların bazılarının ashabı kiram olduğundan bahsediliyor, doğrudur. Onların bakımsız kalmaları beni gerçekten üzüyor.

Türbedeki yatanlarla etrafta olanların Cuma akşamları bir araya toplanıp zikir ettikleri dilden dile dolaşiyor. Hatta toplanma yerleri de bence tasavvufi yolda büyük olan kuyulu tarladakilerle buluşup orada sabaha kadar zikirde bulunuyorlar.

Ben ancak atalarımızın anlatımları ile anlatabilirim. Türkmen kabilesinden olan 3 aile gelip buraya yerleşmişler. Buraların bataklık ve su oluşu hayvancılık için elverişli yer olarak yerleşmelerine imkân tanımış. Bugünkü nesil de onların nesli. Sonradan dışarıdan buraya gelerek yerleşenler de var. Ama hepsi birbirlerine akraba olmuşlar. Eski insanların ilk yerleştikleri yer Kuyulu Tarla dediğimiz bölgenin sırt tarafları. Orada hâlâ hayvanlarının barındığı, el ile oyulmuş inler mevcut. Benim anlatacaklarım bu kadar, teşekkür ederim.”

2.1.14. Hacı Bekir EREN'in

(1928 doğumlu) Anlatımı

“Ben yetmiş beş yaşındayım. Benim çocukluğumda Himmetdede'nin türbesi böyle değildi. Hatta yakın zamana kadar da eski vaziyetini yapı itibariyle korudu.

1978 veya 1979 yılları olsa gerek. Birileri geldi. Türbeyi yıktı ve türbenin eski işlemeli taşları da ortadan kayboldu. Türbeyi yıkanlarda ortadan kayboldular. Türbenin eski vaziyeti taş işlemeciliği idi. Dilek dileyenler çaput veya iplik bağlardı.

Balcıların Salih AKGÖZ buraya bakanlardandı. Abdest ibriklerini doldurur, oraları temizler ve düzenli olmasını sağlardı. İyi ilgilenirdi.

Ben de çok defa çeşmede abdest aldıklarını gördüm ve Kuyulu Tarla'daki çeşmenin doğusunda gece ışıkların yandığını gördüm.

Eski taş işlemeciliği olan türbenin eski vaziyeti üzerinde üç tane hezen (değnek) vardı ve hezenlerde asılı işlemeli fenerler vardı. Salih AKGÖZ, bu fenerleri Cuma akşamları yakardı. Orada bir sandık vardı. Bu sandıkta eski yazı kitaplar vardı. O zamanın nahiye müdürü o kitapları kaybetti. Zamanla her şey değişti ve bugünkü hali malum.

Atalarımızdan duyduğum kadarı ile Türkmen kabilesine mensup üç aile gelerek sazlık olan bu yeri mesken tutmuşlar, Kareller ve Hocagil buraya sonradan gelenlerdenmiş. Daha sonra Tomarza'dan göçenler geldi ama şimdi herkes birbiri ile akrabalıklarını geliştirdi.

Türbenin üzerine yazılan kitabe bence uydurma, nereden aldılar bilmiyorum ama birileri bu yatırı iyi araştırırsa kim olduğu bulunur elbet.”

2.1.15. H. Bekir KAYA'nın

(1940 doğumlu, Şükrü oğlu)

Anlatımı

“Ben Almanya’dan izine gelmiştim. Tesadüf olarak Kayseri’de Vezir Hanında Hasan Hüseyin diye bir adamla tanıştım. Sohbetimiz esnasında

Himmetdede’den bahsetmeye başladık. Bu zat derin bir tarihi bilgisi olan bir zat, aynı zaman da takva sahibi bir insan.

Bana anlattığı aynen şöyle: Siz Himmetdede’nin değerini bilerseniz her zaman ziyaret eder, hayır beklersiniz. Bu zat-ı muhterem, ulu bir evliyadır. Yemliha Hazretleri Himmetdede’nin oğludur. Hacı Bayram Veli de kardeşidir. Ben bunları bu zat-ı muhteremden duydum ama en doğrusu bilen sadece Allah’tır.

Himmetdede’de yedi yatır olduğu anlatılır. Hatta dokuz da deniliyor. Ama halk arasında yedi yatırdan bahsediliyor. Bunlar Himmetdede türbesinde olan üç yatır, Başpınar’daki yatır, İğdeli Dere yolu üzerindeki yatır ve Kuyulu tarla dediğimiz yerde olan yatır. Burada iki sahabe olduğundan bahsediliyor ama ben bir tane mezar olduğunu biliyorum.

Himmetdede’nin türbesi içinde bulunan dolap gibi bir yer vardı. Burada çok kitap vardı. O zamanın nahiye müdürü o kitapları kaybetti, ne yaptı ise, o kitaplar olsaydı bu gün için iyi bir açıklama yapılabilirdi. Himmetdede’nin tarihini veya Himmetdede Hazretlerini anlamak kolay olurdu.

Burada olan diğer ikinci mezarın yerini bilmiyorum, bunların sahabe olduğunu ben de duydum ama dediğim gibi en doğrusunu bilen Allah’tır.

Himmetdede köyünün adı evvelden Şahinler köyü imiş ama hangi zaman bilmiyorum. Tabi Himmetdede Hazretleri ile Himmetdede olarak değişmiş olduğu anlatılır.

1979 yılında Avni KARADAŞ’ın belediye başkanlığında Himmetdede Hazretlerinin mezarını yapacaklarını söyleyerek türbeyi açanlar aslında hazine aramak maksadı ile açmışlar bu mezarları, daha sonra yıkarak taşlarını da alıp ortadan kayboldular.

Belediye başkanı olan Mustafa AKDAŞ türbeyi bu günkü haline getirdi, duyduğuma göre bu türbeyi yıkan adam trafik kazası geçirip ölmüş.

Bu köyü üç aile bu güne getirmiş, daha sonraları Hocagil Tomarza Maraçak'tan gelmişler, Kareler Develi Ayvazhacı'dan gelmişler ama bu gün hepsi birbirine akraba olunmuş, oğlan everilmiş, kız gelin edilmiş.

Himmetdede Hazretlerinin eski çeşmede abdest aldığını çok gören var ben de gördüm, Cuma akşamları birbirlerini ziyaret ettiklerini çok defa duydum ve gördüm. İstiharemdede Himmetdede Hazretleri üç kişi, birisi çok genç on altı on yedi yaşlarında, diğerleri kırk ila elli yaşlarında gördüm ama hangisi Himmetdede bilemiyorum. Üzerinde yazan kitabe yanlış yerden alınma, aslını yine Allah bilir.”

2.1.16. Hacı Bekir ÖZKAN'ın

(1916 doğumlu)

Anlatımı

“Buranın kuruluşu 300 veya 400 sene kadar evveline dayandığı söylenir. Burada yatan zatın ölümünü bilen yok. Atalarımız da bilmiyor. Allah bilir kaç yüz sene evvel öldü.

Türkmen kabilesine mensup olan 3 aile davarları ile Orta Asya'dan gelmişler. Hatta bir kısmı Tomarza da kalmış. Bir kısmı da buraya gelerek yerleşmişler.

Köyün adının Himmetdede olması çok uzun yıllar evvel Himmet adında yaşlı takva sahibi ermiş bir zat varmış. Keramet sahibi imiş. O zaman adı olmayan bu köye o zatın adı ile Himmetdede'nin köyü denirmiş. Ondan bu güne Himmetdede köyü kalmış.

Köyün en eski bu gün ayakta duran binası Eski Cami'dir. Bu Eski Cami'nin yapılış tarihini ben bilmiyorum. Bizim okuduğumuz yıllarda üzerinde yazan eski Türkçe hatırımda kaldığı şekliyle 1122 olabilir. Benim tahminime göre şu günden 300 yılın üzerinde bir yapı olması lazım. Eski tarih Rumi'dir. Miladi 1706.

Bu köyde evvelden davarcılık çoktu. Şimdi de var ama eskisi gibi değil. Çok az var. O zamanlar otuzun üstünde sürü, koyun sürüsü olduğunu hatırlarım. Bezir Hanenin çalıştığını bilirim. Son zamanlarda Sakarın Halim işletirdi. Daha sonra gaz çıktı. Çıralarımızda gaz kullanmaya başladık. Bezir de sona erdi.

Evveliden muhtarlara tenekeler ile gaz gelirdi. O da köylüye dağıtırdı. Köylüde gaz lambalarında kullanırdı. Sonradan gaz ocağı çıktı. Ardından gaz ile çalışan lüküs lambası çıktı. Şimdi elektrik var. Her şeyi elektrik yapıyor.

Türbenin eski şekli böyle değildi. Üzerinde hezenler vardı. Hezenlerde de fener asılı idi. Cuma akşamları yanardı. Türbeyi yaptıracağız derken oyuncak ettiler. Burada yatan zat çok takva sahibi biri dilek kapısı. Çok kişi çocuk sahibi oldu. Çok kişide derdinden kurtuldu. Felçli insanlar gelirdi, burada kalır ve iyileşerek köyüne giderdi. Cuma akşamları Kuyulu tarlada yedi mum şeklinde zikir ettikleri herkes tarafından bilinir. Çok gören var.

Bu türbede eski yazı olan çok kitap vardı. Bir nahiye müdürü vardı o kitapları kaybettirdi.

3 aile ile kurulmuş olan Himmetdede bildiğim kadarı ile kabilelerin dağılımı ve ilişkileri bulunan kabileler, Kara Ali oğlu kabilesi Kareller Develi Ayvazhacı köyünden gelme. Deli Mehmet kabilesi Hocagil, Sarıoğlanlar, Abdi'nin Aliler Tomarza Maraçak'dan gelme.

- 1- Deli Hasanlar, Karadağlar, Ali Çavuş'un Osman'ın dedesi,
- 2- Çoban Uşağı Ergütler, Çobanlar, Erenler ve Erdoğanlar,
- 3- Çakallar, Çakal'ın Hasan, Tan'lar, Kanathılar, Günallar, Gürgünler,
- 4- Bakkallar kabilesi, Ömer'in İbiş, Sakar Süleyman, Erbaylar, Ercanlar ve Çabuklar,
- 5- Ali Osman Kâ, Çolak Ali, Karabulutlar, Duymazlar,
- 6- Kamiller,
- 7- Karamıstıklar, Bulutlar,
- 8- Haliller, Aktaşlar, Başpınarlar.

Bildiğim kadarı ile bunlar, unuttuğum olabilir. Himmetdede de bulunan 3 adet han var idi. Biri kalıntıları ile ayakta durmaya çalışan Nuri Bey'in Hanı, ikincisi Salih Ağanın Hanı, Hoca Mustafa Efendi'nin eski evinin olduğu yerde idi. Bu gün mevcut değil. Üçüncü Hacı Hafız zadeler Hanı bu gün itibarı ile belediye düğün salonunun olduğu yerde idi.

Himmetdede hakkında bildiğim Perşembe akşamları bu kabristanlıktan kalkan 3 yatır Uzungüne yolundaki yatır, İğdeli Dere yolunda tepe üstünde bulunan yatır, Kuyulu tarla mevkiinde bulunan 2 adet mezarların bulunduğu yatırlar ile 7 tane mum

şeklindeki ışık tan ağarana kadar zikir ettiklerini duydum, hem de gördüm. Cuma akşamları bu günkü türbede mum şeklinde ışığın yandığını da gördüm.

Bu türbenin eski taşlardan yapılma güzel bir görünümü olduğu, yakın zamana kadar herkes biliyordu. Ama o taşlar ne oldu bilmiyorum. Taş yapısı daha güzel görünmesini sağlıyordu.

Burada yatan zatın kim olduğunu ben bilmiyorum. Ben beni bildim bileli burada yatar. Duyumum Himmet adında bir derviş gelip burada kalarak hasta olanlara şifa dağıtmış. Yanında da iki müridi varmış. Öldüklerinde aynı yere türbelerini yapmışlar ve oraya defnetmişler.

Onlardan kalan çok kitapları vardı. Burada bir nahiye müdürü vardı, o kayıp etti, toprağa gömdüğü söyleniyor. Salih AKGÖZ var idi.(Allah (CC) cümle göçenlere rahmet etsin.) Evi dedelere yakın idi. Hatta çok zaman Cuma geceleri türbede yattığını, oranın ibriğini (abdest ibriği) doldurduğunu bilirim. Tabi o da bizlere anlatırdı. Oradaki yatırların nur şeklinde gezdiklerini, Kuyulu tarla da toplandıklarını, sabah namazı vaktinden evvel ayrılıp yerlerine geldiklerini anlatırdı.

Bizim evimiz köyün içinde olduğundan sık sık göremezdik. İşimiz çoktu. Akşam oldu mu elektrik ne yoktu o zamanlar, hemen yatarlık. Sabah ezanında kalkıp öküzler ile tarlaya giderdik. Evvelki dostluk, akrabalık ziyaretleri nerde. Şimdiki zaman başka. Bildiğim bu kadar başka hatırlamıyorum.”

2.1.17. H. Durmuş ERGÜT'ün

(1938 doğumlu, Bilal oğlu)

Anlatımı

“Himmetdede'nin şimdiki kabilelerin kim kimin yakın akrabası bildiğim kadarı ile anlatayım.

1- Deli Mehmet; Köker, Kılıç, Karadağ, Uzuner, Bulut, Akdaş, Yücel, Işık, Saban, Demir, Çolak, Dal, Beğendik bu kabileler Deli Mehmet soyunun uzantılarıdır.

2- Deli Hasan; Aslan, Doğan, Dinçer, Kurt, Kaya, Şahin, Tunç, Duymaz, Karaköse, Karabulut bunlarda Deli Hasan'ın soyunun uzantılarıdır.

3- Çobanuşağı; Ergüt, Çoban, Özdemir, Erdoğan, Türk, Teker, Eren, Pınar, Kayalık, Avcı, Çetin, Üçtepe, Kök bunlarda Çobanuşağı soyunun uzantılarıdır.

4- Çakallar; Tan, Günal, Kanatlı, Gülgün Çakallar soyunun uzantılarıdır.

5- Koyungüdenler; Güden, Gürsoy Koyungüdenler kabilesinin uzantılarıdır.

6- Kara Ali'ler; Karataş, Doğan, Tek, Demirağ, Özkan, Güney, Aydınoglu Kara Aliler soyunun uzantılarıdır.

7- Bakkal; Erbay, Çabuk, Akgöz bunlarda Bakkallar soyunun uzantılarıdır.

Himmetdede'ye Orta Asya Türkmen kabilesine mensup 3 aile sürüleri ile gelip buraya yerleşmiş, birkaç aile daha sonradan başka yerlerden gelip buraya yerleşmişler. Bugünkü durumu bu. Himmetdede'nin kuruluşunu bilemiyorum. Sandığım kadarı ile 3 ya da 4 asır olması lazım. Bugün herkes birbiri ile akraba olmuş. Kız almış oğlan evermiş.

Bu türbede yatanın büyük bir din adamı olduğunu biliyorum. Babam, anam ve bizler bu yatırların Perşembe akşamları kalkıp nur şeklinde gezdiklerini hem duyduk hem de gördük.

Bir defasında Maraş Göksün'ün bir köyünden, köyünü unuttum bir felçli kız çocuğu geldi. Bu kız çocuğu Himmetdede'yi rüyasında görür. Anasına söyler. Anası da bu tarafa gelen bir kamyon ile kızını alır, buraya getirir. "Kızımın sağlığa kavuşması buradadır." diyerek türbeyi sorar. "Himmetdede'yi bize gösterin." der. Bizde türbeye götürdük. Duada bulundular ve gittiler. Sonradan duyduğumuza göre felçli olan kız çocuğu iyileşmiş.

Bir başka olayda Samsun'un Havza ilçesinden yine felçli bir kız çocuğu geldi. Burada birkaç gün misafir kaldı. Babası ile üçüncü gün mü ne kendi halinde yürüyerek gitti. Ben bunları gördüm.

14 sene çocuğu olmayan bir aile geldi. Burada duada bulundu. Adak adadı. Bir veya iki sene sonra tekrar aynı aile kucaklarında çocukları ile geldi. Çocuğun adını da Himmet koydular. Tabi sırrını bilen sadece Rabbimdir."

**2.1.18. Muzaffer KÖKER'in
(1944 doğumlu, Abdullah ve Hava
oğlu) Anlatımı**

“Durmuş ERGÜT’ün anlattığı gibi kabileler aynıdır. Doğrudur. Bir artısı var. Göçmenler kabilesi bu gün için Himmetdede de yaşayan

bir ailedir. Bunlar DOĞAN soyadını taşımaktadır. Buraya Kayseri’nin Tomarza ilçesinin Yamaçlı’dan 1950’li yıllarda geldiklerini tahmin ediyorum. Bir de ALEMDAR soyadını taşıyanlarında Yuvalı’dan geldikleri söylenir.

Himmetdede’de yedi yatır olduğu doğrudur. Bunlar Cuma geceleri yani perşembeyi Cumaya bağlayan gece birbirlerini ziyaret ettikleri gerçektir. Işık şeklinde geziyorlar.

Bir defasında bizim evimiz köyün yeni mezarlığının yanında olduğundan Yozgat Akdağmadeni’nden bir yaşlı adam geldi. Mevsimin kış olması nedeni ile bizde bir aydan fazla kaldı. Misafir ve babam aynı odada yattıklarında gece misafir namaz kılmaya kalkar camdan dışarı bakar. İğdeli Dere kayalıklarının sırtlarında bazı ışıkların gezdiğini görür. Durumu babama anlatır. O da burada Himmetdede’nin yatır olduğunu söyler.

Himmetdede’deki kabileleri anlatayım.

1- Deli Mehmet: Köker, Kılıç, Karadağ, Uzuner, Bulut, Akdaş, Yücel, Işık, Saban, Demir, Çolak, Dal, Beğendik. Bu kabileler Deli Mehmet soyunun uzantıları.

2- Deli Hasan: Aslan, Doğan, Dinçer, Kurt, Kaya, Şahin, Tunç, Duymaz, Karaköse, Karabulut. Bunlarda Deli Hasan soyunun uzantıları.

3- Çobanuşağı: Ergüt, Çoban, Özdemir, Erdoğan, Türk, Teker, Eren, Pınar, Kayalık, Avcı, Çetin, Kök. Bunlarda Çobanuşağı soyunun uzantıları.

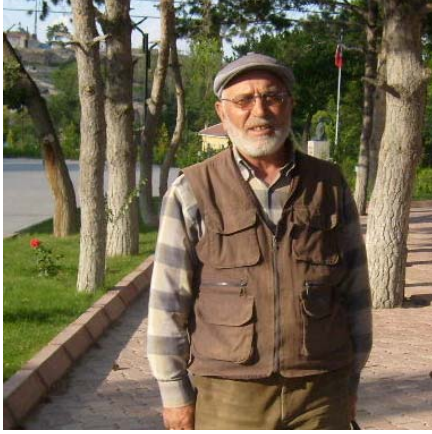
4- Çakallar: Tan, Günal, Kanatlı, Gülgün. Çakallar soyunun uzantıları.

5- Koyungüdenler: Güden, Gürsoy kabilenin uzantıları.

6- Kara Aliler: Karataş, Doğan, Tek, Demirağ, Özkan, Güney, Aydınoglu soyunun uzantıları Develi Ayvazhacılı’dan gelme.

7- Bakkallar, Erbay, Çabuk, Akgöz. Bunlarda Bakkallar soyunun uzantıları.

Benim bildiğim bu kadardır.”

2.1.19. H. Mehmet BULUT'un

(1943 doğumlu, Ali oğlu)

Anlatımı

“Ben bu yaşıma kadar duyduğum Himmetdede'nin büyük bir evliya olduğudur. Ancak kişiliğinin yani kimliğinin ne olduğu

hakkında bir bilgim yok. Kimi ashap olduğundan, kimi de büyük bir İslam âlimi olduğundan bahsediyor.

Küçüklüğümde beri bende çok defa yatırların ışık şeklinde gezdiklerini gördüm. Hatta bir defasında köyde bir düğün oluyordu. Kiminin düğünü hatırlamıyorum. Arkadaşlar ışık yanıyor. Gelen var herhalde dediler. Bizde oyunu bırakıp ışığın görüldüğü yöne baktık. El feneri gibi ışıklar parlıyordu. Biz yanına yaklaşmak istedik. Onlar ilerledi. Bizim önümüz sıra gittiler, sonra kayboldular. Bizde korkup geri döndük. Anlatacaklarım bu kadar. Başka da bildiğim bir şey yok.”

2.1.20. H. Mustafa ERBAY'ın

(1945 doğumlu, Şükrü ve Emine oğlu)

Anlatımı

“Ben de rahmetli olan anamın anlatımı ile katkıda bulunmak istiyorum. Anamın anlattığı şekliyle anlatayım. 1920 yılının güz ayları, kış

bastırdı bastıracak. Köyümüze her yıl gelen bir çingene aile vardı. Bunlar kalbur, gözer yaparlardı. Köyü de iyi tanıyorlardı. Bu çingenenin karısı Ayşe, ikinci vakti ölmüş. O zamanlarda tek mezarlık olan Himmetdede Türbesi'ndeki mezarlık vardı. Bu kadını mezarlığa defnedip gömerler. Kış geçer, bahar geçer, yaz gelir. Köye bir damla yağmur yağmaz. Ekinler boy ve başak vermeden, kurumaya yüz tutar. Yaşlı bir kadın rüyasında

Himmetdede'nin bulunduğu türbede bir kefere var. Bu kefereyi buradan kaldırmazlarsa yağmur yağmayacak der. Köyün muhtarı 00.00.1308 (1892) doğumlu Ahmet ve Emine'den olma Nuriye ÖZKAN ihtiyar heyetini toplar ve bu keferenin bu mezarlıktan kalkması için karar alırlar. Türbe yakınında bir mezarda yatan kefere çıkartılır ve alt tarafta bulunan dere yatağına konulur. Tam bu arada gök bulutlanır, hava kararır. Şimşekler çakmaya başlar. Ardından bardaktan boşanırcasına yağın yağmur sabaha kadar devam eder. Ortalıkta kimse olmadığından gelen şiddetli seller keferenin ölüsünü alır ve götürür. Bu olayla kıtlıktan kurtulmuş olunur.”

2.1.21. Zarif KARADAĞ'ın
(1927 doğumlu, Şükrü kızı)

Anlatımı.

“Akşam namazı akabinde çeşmeye su almaya gittiğimde türbede üç tane mum şeklinde ışığın yandığını gördüm. Korkup hızla kaçarak eve varıp olayı kayınbabam Hamdi KARADAĞ'a anlattım. Kayınbabam bana gülerek orada yatır

olduğunu unuttun her halde kızım cevabını verdi. Bende o zamandan beri burada yatan zatların ulu bir evliya olduğuna inanırım.”

2.1.22. Mustafa TAN'ın

(1944 doğumlu)

Anlatımı

“Afşin Bey'in Kayseri'yi işgal etmesiyle Kayseri Türk uygarlığının başlangıçlarından bugüne kadar gelmiş. Altaylardan bütün akın akın Türk boyları daha doğrusu Türkmen boyları, Afşin bey Türkmen kabilesinden yani bir Oğuz boyunun Üç Ok boyundan olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz. Bu boylar Kayseri'ye yerleşmişler. Kayseri'de de o zaman Celaliler, Ayanlar, Moğollar istilacılar bunlar, yani Moğollar iki defa Anadolu'yu işgal etmişler, yakmışlar, yıkmışlar. Ama bu Seyyid Burhaneddin Hazretleri döneminde, birincisi 1241 yıllarında. Onun akabinde de nüfusta bayağı bir eksilmeler olmuş, bu nüfusun çevre köylerle birlikte çok az bir rakamlarda olduğu

söyleniyor. Daha doğrusu taşralara ayrılmışlar; Moğollar, Moğollardan sonra Celaliler, Ayanlar işgalciler, Ermeniler daha doğrusu her kasabanın her yolun önlerini kesmişler, barikatlar kurmuşlar, geleni soyuyorlar, gideni soyuyorlar, öldürüyorlar, katliamlar hat safhada. Şehirlerden köylere gitmek bile problem haline gelmiş. Bizim buraya gelen kişilerimiz aşağı yukarı 300–350 yıl öncesinden Himmetdede’ye hayvanlarıyla birlikte gelip konaklamışlar, koyunlarıyla birlikte. İlk olarak yukarıda Kuyulu Tarla dediğimiz yerdeki mağaralarda kalmışlar. Oradaki hala kalıntılar zaten belli. Ondan sonra güney yamaçlar yani iklim olarak soğuk bir iklime sahip olduğumuz için güney yamaçlar tercih edilerek yerleşim yerleri ona göre dengelenmiş. Yerleşim yerinin alt tarafları göl olduğu için tren yolunun geçişi ile İğdeli Dere ve Kuru Dere arası açılıyor, bu gölet boşaltılıyor. Ve ikinci bir hezimetle Himmetdede’de Başpınar dediğimiz bölgede üç camız gövdesi büyüklüğünde su çıkarmış. Zaten bu gölü besleyen suyun temel kaynağı ana damarı oradaymış. Demiryolu işçileri diyorlar ki biz bu suyu size zayı etmeyelim, önleyelim. Bize bir koyun kesin diyorlar. Himmetdede’de bir tane yanaşan insan çıkmıyor. Ne acı bir şey. Yani bir bakın su dünyanın can damarı. Su olmadan insanın yaşaması mümkün değil. Hava ile eş değerde bu.

Bizim hayvanlarımız var. Yüzlerce camızın olduğundan bahsediliyor. Bu sulak yerlerde, gölde 50 sürü koyun olduğundan bahsediliyor. Bu havale tamamen hayvancılıkla uğraşan bir Türkmen kabilesidir. Zaten boyumuzda oradan geliyor. Geniş bir kabileye mensup olduğumuzu sanıyorum. Yani temele inemiyoruz. Çünkü buradaki bir nahiye müdürü varmış. “Deli Müdür” derlermiş, o zaman bütün Himmetdede’nin kaynaklarını imha etmiş, toplatmış, yaktırmış. Bu belgedir. Zaten neticede bir satır dahi bir yazı bir insana ışık tutar. Bunlara kıyım olmaması lazım. Zaten o Celaliler olsun, Ayanlar olsun bunlar evleri dahi yakmışlar, çocukları yakmışlar, insanları yok etmişler. Tarihi belgeleri yani ne bileyim hiçbir şey koymamışlar. Bugüne biz nasıl gelmişiz, nasıl araştıralım, nereden bulalım biz bunun çabası içerisindeyiz. Bulmakta güç ama çabalayıp duruyoruz. Nereye kadar gideceğiz bilmiyorum vallahi.

Himmetdede Hacı Bayram Veli Hazretlerinin bire bir müridi. Somuncu Baba’nın tasavvuf dostudur. Burada bir nahiye müdürü vardı. Mir Kenan ESENDEMİR. Bu kişi kahveye geliyor. Bizim buranın altı kahve idi o zaman. Kahvede de Hasan DOĞAN, Şaban ERBAY birkaç kişi oturmuşlar, sohbet ediyorlar. Bunlar kahvenin müdavimlerindendi. Ayrılmazlardı kahveden. Müdür geliyor, beti benzi atmış, böyle bir tuhaf olmuş. Şaban dayım diyor ki hayrola müdür bey betin benzin atmış diyor. Aman

diyor hiç sorma benim başıma bugün bir iş geldi arkadaş diyor. Oda nedir diyor. Karakoldan çıktım, buraya geliyordum. Evvelden nahiye müdürlüğü karakolda idi. Bir adam peyda oldu. Başında fesi, sırtında kalın paltosu uzunca, belinde ipten kuşak, ellerinde eldiven. Aniden çıktı.

—Selamın Aleykümselam.

—Nerden geliyorsun?

—Vallahi ziyaret ederek geliyoruz. Himmetdede’yi ziyaret ettik. Buradan da Mevlana’ya kadar gideceğiz. Yanımdaki de Somuncu Baba diyor. Sağa sola bakıyor ki kimse yok. Bu diyor tekrar döndüğünde adam da yok. Yani konuştuğu adamda yok. Buna sahip çıkın gibi laflar ediyor. Yatırı kirletmeyin, etrafını temiz tutun, pis suları akıtmayın gibi bazı öğütler veriyor. Aniden kayıp oluyor. Geldiğinde beti benzi atmış. Şaban dayımın ifadesidir.

Sanıyorum 2008 yılındaydı. Kayseri’de 21 Mart Dünya Şiir Günü’nde Ticaret Odasında toplantı var. Şahsen tanıdığım bir şair arkadaş geldi. Sohbet ediyoruz. Hocam dedi sizin ora Alevi mi? Tabi ben bir tuhaf oldum. Bayağı irkildim. Ürperdim daha doğrusu ve ben buna yanıt olarak ilk defa bir caminin minaresini gösterdim. Hani yani gördüler de mi bakmadılar, o caminin minaresini görmediler mi? Ben gördüm hocam da dedi. Oradaki işçi, oradaki insan bize böyle yorumladı, dedi. “Hasan Dede’nin kardeşi, buradaki yatan zat.” dedi. Ben o zaman tabii Himmetdede’nin kimliğini aktardım.

Önündeki kitabede Seyyid Burhaneddin’in müridi olduğu söyleniyor. Ama ne kadar da böyle yazsa Hacı Bayram Veli Hazretlerinin bire bir müridi. Yani 10 müridinden bir tanesi. Kaynaklarda bunu doğruluyor. Somuncu Baba’nın can dostu, tasavvufi yönden can dostu. Yani bu insana da kalkıp siz yani Alevi de insandır, o da Hz. Ali Efendimize biat ediyorlar ama neticede burada kimliği doğru vermek lazım. Ürperdim tabii. Belediyeye de böyle insanları buraya koymayın diye haber gönderdim. Çünkü buraya milletvekili de geliyor, bakanı da geliyor, herkes geliyor.

Neticede Himmetdede Hazretleri ulu bir evliya, büyük bir evliya. Çok muhterem bir kişiliğe sahip, mazbut, çok marifetleri var. Çok felçli insanların tedavi gördüğü, sağlık bulduğu, şifa bulduğu bazı marifetleri var. Dini eğilimli.”

SONUÇ

Anadolu, Asya'nın batısında, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarım adadır. Anadolu toprakları, tarihte birçok milletin hüküm sürdüğü bir yerdir. Anadolu'yu en son yurt edinen Türk milleti olmuştur. Türkler Anadolu'ya ilk akınlarını başlattığı sırada Anadolu Bizans'ın hâkimiyeti altında idi. Bizans idaresinin zayıflaması, derebeylerin güçlenmesine neden olmuştur. Bu da Anadolu'da otorite boşluğuna sebep olmuş, Anadolu insanında bir güvensizlik ve huzursuzluk meydana getirmiştir. Anadolu'nun yerli halkı üzerindeki bu güvensizlik ve siyasi otoritenin sağlanamamış olması, buralara yapılan Türk akınlarının artmasına ve akınların Anadolu'da ilerlemesine sebep olmuştur.

Müslümanlar ile Bizanslılar arasındaki mücadeleler VII. yüzyıldan X. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. Bunu Selçuklu Türklerinin Anadolu'yu Türkleştirme ve İslamlaştırmalarının başlangıcı olarak görmek gerekir.⁴² Anadolu'nun İslamlaşması XI. yüzyılda Selçuklu Türklerinin fethiyle başlayıp XIV. yüzyılın ortalarına kadar devam eden dini, siyasi, içtimai, etnik ve kültürel birçok yönü olan bir olaydır. Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılmasında Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınlarının da yapı büyüktür.⁴³

Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten sonra kendilerini İslâm'ın hizmetçisi olarak görmüşlerdir. İslâmiyet'i yaymak içinde gaza ve cihada başlamışlardır.

Büyük Selçuklu Devleti için XI. ve XII. yüzyıllarda İran, bilhassa Horasan ve Azerbaycan da çoğunluğu yeni Müslüman olmuş büyük Türk nüfusunun ihtiyaçlarını gidermek, onlara kışlak ve yaylak tahsis etmek sonrada uygun bir takım hizmetlerde kullanmak, ayrıca nizam ve intizamın bozulmasına engel olmak mesele haline gelmişti. Kendi topraklarının tahammülünü aşan bu nüfus potansiyelinin uygun bir araziye aktarılması gerekiyordu. Anadolu bu iş için en uygun yer olarak görünüyordu. Olayın

⁴² Çetin; Selçuklu Müesseseleri, s.19.

⁴³ Ocak; "Anadolu",s.110

diğer bir yönü ise Büyük Selçuklu, Bizans’a karşı İslâm’ın gaza ve cihat görevini yerine getirmiş olacaktı. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Bizans idaresinin zayıflaması Türklerin işini kolaylaştırmıştı.

1071 Malazgirt Savaşından sonra Türkler Anadolu’ya yoğun bir şekilde yerleşmeye başladılar.⁴⁴

Türklerin Anadolu’ya yaptığı akınların diğer bir sebebi de Moğolların Türklere yapmış oldukları istila hareketleridir. Moğollar, istilaları sırasında değişik insan gruplarını batıya doğru sürüklemişlerdi ve bunlar arasında tüccar, esnaf, zanaatkâr v.s. çeşitli halk tabakaları bulunduğu gibi çeşitli İslâm merkezlerinden gelen müderrisler de vardı. XII. yüzyılın son çeyreğinde kurulmaya başlayan “uç beylikleri”nin idari mekanizmaları kurmada çeşitli kültür müesseselerini tesis etmede bunların önemli hizmetleri olmuştur. Bu sırada Anadolu’ya önemli ölçüde derviş akını gerçekleşmiştir. Anadolu’ya gelen dervişler genellikle, Anadolu’nun uç bölgelerine yerleşiyorlardı. Çünkü buralar “Dar’ul İslâmın” sınır bölgeleri olduğu için buralardaki faaliyetleri daha kolay oluyordu. Anadolu’ya gelen dervişlerin bir kısmı ise, şehir ve kasabalara yerleşiyorlardı. Dervişlerin yerleşecekleri bölge seçimindeki en önemli etken, bunların Anadolu’ya gelmeden önce yaşamış oldukları çevrelere benzeyen yerleri tercih etmeleridir.⁴⁵

Anadolu’ya gelen dervişler beraberinde geldikleri ülkelerin örf ve âdetlerini, dinî âdab ve erkânını da beraber getirdiler. Bu dervişler gelip yerleştikleri yerlerde hanedan tesis ettiler. Bu dervişlerin Anadolu’nun siyasî ve içtimaî teşekkülündeki önemleri küçümsenemez.⁴⁶

Bu dervişler kimseye yük olmadan, kendi ellerinin emeğini yerlerdi. Bağ ve bahçede çalışarak çiftçilik yaparlardı. Bu sayede, hem geçimlerini temin etmiş olurlardı hem de ülke ekonomisine katkıda bulunmuş olurlardı.

Horasan erenleri dediğimiz bu insanlar, Anadolu’nun birçok yerinde kendi adlarını verdikleri yerleşim yerleri tesis etmişlerdir. Himmetdede Kasabası da işte bu Horasan erenlerinden biri olan Himmetdede’den adını almıştır. Himmetdede’nin doğum tarihi bilinmemekle beraber ölüm tarihi 1451 olarak söylenmektedir. Himmetdede Akşemseddin ile birlikte Hacı Bayram Veli’nin müritleri içinde sayılmaktadır.

Himmetdede hakkında yazılmış olan eserler arasında Yazıcıoğlu Mehmed’in kalemi ve Dr. Alim ÇELEBİOĞLU’NUN hazırlamış olduğu MUHAMMEDİYE adlı eserin 1 cilt

⁴⁴ Ocak; “Anadolu”, s.110.

⁴⁵ Yıldız; Anadolu’nun Türkleşmesi, s.9.

⁴⁶ Barkan; “Kolonizatör Türk Dervişleri”, s.284-285.

14 ve 15 inci sayfalarında Himmetdede Hacı Bayram Veli'nin müritleri arasında sayılmaktadır. Halkın gözünde Himmetdede, hastaları iyileştirdiği, çocuğu olmayan kişilere umut olduğu, dertlilerin dertlerine çözüm bulduğu ulu bir evliya olarak görülmektedir. Himmetdede'nin birçok kitabı olduğu, fakat bu kitapları 1940 yılında nahiye müdürünün toplatıp imha etmesiyle birlikte Himmetdede de bir bilinmezliye doğru sürüklenmiştir. Himmetdede'ye ait olduğunu bildiğimiz bir ilahi de;

EY AŞIK-I SADIKLAR...

Ey aşık-ı sadıklar,	Yolunda can verelim.
Gelin Allah diyelim	Lutf-u Hakk'a erelim.
Bezm-i Hakk'a layıklar,	Cemalini görelim,
Gelin Allah diyelim	Gelin Allah diyelim.
Sübhanallah, Sultanallah.	Dinlen Derviş Himmet'i
Her derdlere derman Allah.	Tutun farzı, sünneti.
	Ey Muhammed ümmeti,
Varalım doğru raha,	Gelin Allah diyelim. ⁴⁷
Yüz sürelim dergâha,	
Yalvaralım Allah'a	
Gelin Allah diyelim.	

Sadettin Kaynak'ın öğrencisi Hacı Mustafa ALBAYRAK'ın ortaya çıkardığı ve Sadettin KAYNAK'ın bestelediği ilahide de gördüğümüz üzere hocası Hacı Bayram gibi öz Türkçe ile yazan Himmetdede de iyiliği, hakseverliği, misafirperverliği, herkesi sevmegi kısacası bütün bunları yalnız Allah'a ulaşmanın yolu olarak gördüğü ve insanları da bu yönde eğitmiş olduğu kanaatindeyiz.

Tarikatların kurucuları veya tarikata girenler, tasavvufa ait fikirlerini halka yaymak ve sindirmek için, ekseriyetle divan, mesnevî gibi eserler vücuda getirdikleri halde, Himmetdede de, aynı hocası Hacı Bayram gibi bu yolda yürümeyerek, yalnızca “sine hakketmek” yani şahısların maneviyatını temizlemek suretiyle, terbiyecilik yolunu tutmuş olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü hocası gibi Himmetdede de eser yerine insanları

⁴⁷ Alaattin Tırpanoğlu, 1969 Doğumlu, İlahiyat Fakültesi Mezunu, Murakıp (Müfettiş).

terbiye etmenin daha büyük bir iş olduğu düşüncesinde olduğu için eser bırakmamış olabilir.

Tarihi ve içtimai açıdan üzerine düşen misyonun bilincinde olan Himmetdede de, mutasavvıf olarak dünyayı red ve terk yerine onu iskâna ve imara yöneldiğinin en büyük ispatı yaşadığı yeri şenlendirmesi ve oraya adını vermesidir.

DEĞERLENDİRME

Ziyaret, Ziyara, birini, bir yeri görmeye gitme manasına gelmekte olup, bu kökle ilgili zevr kelimesi de hem ziyaret etmek, hem de ziyaret eden manasında kullanılır. Bu ikinci manada Za'ir sözü daha yaygındır. Zuvar ve mazar kelimeleri de bir kimseyi görmeye gitme manasını ifade etmekle beraber, mazar Türkçe'de kabir karşılığında kullanılmaktadır.

Bu kelime, umumiyetle dinî manada, ibret almak için kabirleri, sevap kazanmak için de mübarek yerleri, akrabaları ve hastaları görmeyi ifade eder. Kur'ân'da ziyaretle ilgili tek âyet (CII, 2), İslâm öncesi yapılan kabir ziyaretlerinin, dinî gayretle değil, kabile mensuplarının sayısına ölülerin de dahil edildiğini göstermek suretiyle övünmeyi önlemek için nâzil olmuştur.

Peygamber'in hayatında, kabir ziyaretini yasaklayan, daha sonra da buna izin veren iki farklı tatbikat vardır. Onun, kabir ziyaretini erkek-kadın herkese yasaklaması, "Yanakları yumruklamak, elbise yakalarını yırtmak ve ağıt yakıp ağlamak" gibi İslâmın vakarı ile bağdaşmayan bazı cahiliye âdetlerini unutturmak, kabirlere ve dolayısıyla içindekilere aşırı saygı besleme ve hatta onlara ibadet etme şeklinde tezahür eden şirk görüntülerini yok etmek maksadına dayanıyordu. Kabirlerde Peygamber bu cahiliye âdetlerinin çirkinliği anlaşıldıktan ve ziyaret sırasında kötü söz sarf etmenin günah olduğu öğrenildikten sonra, bu yasağı, kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım, kabirleri ziyaret etmek isteyen bunu yerine getirmesini âhireti hatırlattığı için kabir ziyaretinin yapılabileceğini söyleyerek bu yasağı kaldırmıştı. Ziyareti insana kendi akibetini hatırlatarak ibret dersi verdiği için faydalı görülmüştür.⁴⁸

Türbe, ünlü kimseler ve İslâm uluları için yaptırılmış anıt-mezar. Türbelerde gömülü bulunanlar çoğunlukla hükümdarlar, hükümdar aileleri, evliya, şeyh, bilginler, sanatkârlar, komutan, şehit vb. saygıya lâyık kimselerdir.

⁴⁸ Mehmet Yaşar Kandemir; "Ziyaret Maddesi", İslam Ansiklopedisi, Cilt 13, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986, s.620.

Türbe, Türk-İslâm sanatında çok yaygın olan bir yapı türüdür. Basit dört köşeli türbe çeşitleri yanında alınları çini ve mozaiklerle süslenmiş, cephe dış yüzleri kesme taşlarla boydan boya çeşitli motifler işlenmiş, değişik yazı çeşitleriyle kitabeler kazılmış, bazen içleri de süslenmiş birer sanat eseri olan pek çok türbe vardır.

Fuat Köprülü'ye göre, Gök Türkler türbeye bark adını veriyorlardı.

Gök Türk ve Uygur dönemlerinde görülen ve kurgan adı verilen mezarlar, İslâmiyetin etkisiyle giderek yerini türbelere bırakmıştır.⁴⁹

Morfolojik Açıdan Ziyaret Fenomeni:

1- Mezarlar

2- Ağaçlar

3- Taşlar

4- Su Kaynakları

5- Ev, Mağara, Değirmen ve Benzeri Yapılar

6- Mevkiler

Bu ziyaret fenomenleri içerisinde bizim konumuzu içine alan Mezarlar (Türbeler)'dir.

Türkiye'de yaygın olarak İslâmî motifler içerisinde sergilenen dede, şeyh, seyyid ve baba gibi sıfatlar alan din ulularının ziyaret olgusunun kökenini biz, Türklerin en eski geleneksel dönemlerinden itibaren uygulandığını söyleyebiliriz. Geleneksel Türk inancında, ziyaret olgusu yaygın olarak bilinmekte ve uygulanmaktaydı. Bu, ata mezarlarını, kutsal yer ve suları (ıduk yer-subları) ziyaret biçiminde gerçekleşmekteydi.

Türk ülkelerindeki mezar ziyaretleri, evliya menkıbeleri ve destan edebiyatının gelişmesiyle doğru orantılı olarak gelişen “veliler kültü” ve “adak ve ziyaret dindarlığı” ağırlıklı olarak geleneksel Gök Tanrı inanç ve uygulamalarının özelliklerini taşımaktadır.

Günümüzde; muhtemel kötü olayları engellemek, iyilik dilemek ve evliyanın şefaatinin ummak amacıyla yapılan evliya mezar ziyaretleri, doğrudan doğruya İslam öncesi ata mezarlarını ziyaret olgusuyla birlikte, ıduk yer-sub anlayışıyla da açıklanabilir. Kutsal yer ve su inancını ifade eden ıduk yer-sub deyimi, eski Türkler arasında önemli bir yer tutmaktaydı. Ferdilikten toplumsallığa, yani özelden genele doğru yaygınlaşmasından dolayı toplumsal bir olgu olan ve İslâmî motiflerle yapılan ziyaretler gibi, ıduk yer-sub törenleri de kendi başına toplumsal bir özellik taşımakta idi ki, her boya ait muayyen bir kutsal yer var olmakla birlikte, boylardan oluşan ulusun da ortak kutsal yer ve suları

⁴⁹ “Türbe Maddesi”, Türk Ansiklopedisi, Cilt 32, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1983, s.50-51.

vardı. Buralarda insanlar hakanın önderliğinde toplanıp kurbanlarını takdim eder, ziyafet yemeklerinden yer, dualarını yaparlardı. Bunları yapmaktaki amaç, var olduğuna inanılan bu yerlerin iyesini, sahibini mutlu edip, insanları yaptıkları iyi veya kötü davranışlarına göre zenginlikle, mutlulukla ve benzeri değerlerle ödüllendiren veya cezalandırabilen ve buralarda tezahür eden Tanrı'nın gücünün, kendi lehlerine dönmesini sağlamaktır. İduk yer-sublara karşı saygısızlık yapılması sonucunda o topluluk üzerine felaketlerin gelmesi inancının yansıması, İslamî dönemde, evliyaların sağlığında kendisine veya öldükten sonra türbesine saygısızlık yapan kimsenin taş kesilmesi, hastalıklara yakalanması ve benzeri dertlere düşmesi biçimindeki motiflere, evliya menkıbelerinde sıkça rastlanır. Bu tür belalara duçar olmamak için, inanca göre, insanlar –her iki dönemde de- bu kutsal yerlere saygı duymak ve bir takım dinî davranışlar içinde bulunmak zorundadırlar.

Iduk yer sub'larla ilgili, koruyucu ve savunucu özelliğinin günümüze evliya mezarları ziyaretinin amaçlarından olan bela ve şerlerden korunma biçiminde taşındığı görülür. Kül Tegin ve Bilge Kağan yazıtlarının Doğu cephelerinde, onun bu özelliği şöyle anlatılır:

“.... yukarıda Türkün Tanrısı, Türkün kutsal yeri suyu böyle takdir eylemiş: Türk ulusu yok olmasın diye, millet olsun diye babam Elteriş hakanı, annem Elbilge hatunu Tanrı tepesinde tutup yukarı götürmüş, yüceltmiş.”

Aynı özellikleri, destanlardaki ıduk yer-sularda da görürüz ki, İslamî dönemdeki, evliya mezarlarına giderek orada yapılan dualarda, Allah'ın sevgili kulunun “yüzü suyu hürmetine” bela ve şerlerden kurtulma ümidinin menşei bu olsa gerektir.

Yine İduk yer sub'larla ilgili olan ve günümüzde evliya mezarı ziyaretlerinde de yaygın olarak gözlemlenebilen, “bahşedici” olma özelliğidir. İslamî dönemde, evliya mezarı ziyaretlerinde çocuk sahibi olmak amacıyla yapılan törenlerin prototiplerini, İslamî dönemde kaleme alınmış olmalarına rağmen bir çok geleneksel Türk inanç ve uygulamasını yansıtan Oğuz (Oğuz Han'ın üçer çocuk sahibi olduğu kutsal orman ve kutsal suyu, daha sonraları insanlar ziyaret etti, buralarda dua ettiler, kurban kestiler, ataları ve başkaları için güzel dileklerde bulundular) ve Manas destanlarında da buluyoruz (Manas'ın babası Yakup Han, Manas'ı doğurmadan önce annesi Çıyırıcı'ya, kısır olduğu halde çocuk sahibi olabilmek için çevredeki kutsal elma ağacını ziyaret etmesini istiyordu).

Günümüzde de çocuğu olmayan evli kadınlar, çocuk sahibi olabilmek için yukarıda bahsettiğimiz rit ve ritüelleri yaparak evliya mezarlarını ziyaret etmektedirler.

İslam öncesi Geleneksel dönemde, ulu bildikleri kişilerin mezarlarını ya da kutsal bildikleri yerleri her fırsatta ziyaret ederek dileklerde bulunan Türkler, Orta Asya’da İslam’la ilk karşılaştıklarında da, Hz. Muhammed’in amcasının oğlu Şah Zinde namıyla bilinen Hüsem b. Abbas’ı, ilk Müslüman aziz olarak kabul ederek ve onun mezarını saygıyla, eskisi gibi, aynı amaç doğrultusunda ziyaret ederek uluları ziyaret etme geleneğini korumuşlar ve günümüzde de resmî dinin normlarından farklı olarak, yaygın bir biçimde devam etmektedir.

İslamiyet’in ilk yıllarında “aşırı derecedeki” mezar ziyaretleri ve ilk zamanlar “basit mezar ziyaretleri” Hz. Peygamber tarafından yasaklanmıştır. Ancak daha sonra “ahiret hayatını hatırlatır” sözüyle “alelade mezar ziyaretleri”ni serbest bırakmış, hatta bir bakıma teşvik etmiştir. İleriki dönemlerde resmî veya normatif din bilginleri tarafından yasaklansa da, geçmişte ve günümüzde Türk ülkelerinde yaygın olarak, halk arasında görülen ve değişik rit ve ritüellerin sergilenerek çeşitli amaçlar için yerine getirilen din büyüklerinin kabirlerini ziyaret olayı, halk tarafından “İslam dışı” olarak görülmemektedir. Bilakis onlar, bu tür davranışları “dinî” olarak nitelemekte, inanmaktadırlar.

İslam öncesi Türk atalar kültü ile İslamî dönem şeyh mezarlarını ziyaret esnasında içerik olarak farklılık olsa da şekil, rit ve ritüel uygulamaları açısından benzerlik vardır, ancak buradaki mahiyet farklılığı, insanların Kur’an okuyarak, İslamî tarzda dua ederek vs. ritüeli İslamileştirmesidir.⁵⁰

ZİYARETİN AMACI

Halk az da olsa, mezarda yatan evliyanın feyzinden yararlanmanın yanında, başka amaçlarla ziyaretini gerçekleştirir. Bu gayeleri şöyle sıralayabiliriz: Hayvanlarla, ev eşyası ve yiyeceklerle, düşlerle, hastalıklarla, astrolojik olaylarla, nekromantik inançlarla, tabii olaylarla vs. ilgili olarak halkın “ölüm belirtisi” kabul ettiği ve inandığı “muhtemel ölüm”ü def etmek, birtakım fiziki veya ruhi hastalıklardan kurtulmak, mal, mülk sahibi olmak, kötü alışkanlıklardan kurtulmak, iş sahibi olmak, gidilen yerden

⁵⁰ Mustafa Ünal; “Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı”,Türklük Bilimi Araştırmaları,Sayı 16,Niğde 2004,s.58-61.

sağ-salim dönmek, kazalardan korunmak, girilen bir işte başarılı olmak, çocuk sahibi olmak, uygun bir eş bulmak, kısmetin açılması gibi niyetlerle ziyaret gerçekleşir.⁵¹

Himmetdede Türbesi de çoğunlukla çocuğu olmayanlar ve çeşitli hastalıklara çare arayanların başvurduğu bir ziyaret yeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

ZİYARET TÖRENİ

Hayvanlarla, ev eşyası ve yiyeceklerle, düşlerle, hastalıklarla, astrolojik olaylarla, nekromantik inançlarla, tabii olaylarla vs. bağlantılı muhtemel ölümü def etmek için birtakım uygulamalar var olmakla birlikte, bundan başka, aynı maksatla veya yukarıdaki niyetlerin gerçekleşmesi için adab ve erkana göre mezar ve türbe çevresinde yapılması gerekli bir takım törenler (rites, rituals veya mensekler) vardır ki yaygın olanlardan bir kısmı şöyledir: Kuran' dan sure veya ayetler okumak ve okutmak, namaz kılmak, sadaka dağıtmak, kurban kesmek, mevlit okumak veya okutmak, salavat okumak, ilahi okumak, türbenin çevresinde yedi veya kırk kez dönmek, taş yapıştırmak, türbeyi öpmek, ağrıyan veya hastalıklı uzvu mezara sürmek, mezardan taş veya toprak alıp eve götürmek, para atmak, toprak yemek, su dökmek, şişe kırmak, vs.

İnsanlar, yaygın olarak bu davranışlardan biri veya bazısını uyguladıklarında yukarıda bahsettiğimiz amaçlarına ereceklerine inanırlar⁵² ve bu yüzden de türbeleri ziyaret ederler.

USUL, ADAB ve MENSEKLER

Kutsalın hem kendine cezp edici ve hem de korkutucu ve ürkütücü çift yönlü karmaşık özelliği dolayısıyla ki, insanların ziyaret yerleri ile olan ilişkileri ve ziyaret fenomeni de, birtakım usul, âdab ve menâsiki de beraberinde getirmektedir. Ziyaret fenomeni, her zaman için sıkı kurallara sahip olmasa da yine de az çok yerleşik usul, âdab ve menâsikten söz etmemize imkan vermektedir. Ziyaret zamanı olarak genellikle belli ve değişmez vakitlerden mümkün görünmese de, Perşembe ve Cuma gibi muayyen günlerin tercih edildiği gözlenmektedir. Yağmur duaları gibi yılda bir kez ve topluca yapılanlar genelde bahar mevsiminde veya yaz başında yahut ortasında yapıldığı gözlenmektedir. Keza Hıdırellez kutlamaları sebebiyle yapılan ziyaret ve törenler de bahar başında gerçekleşmektedir. Kurak mevsimler, uzun yolculuğa çıkma, hacca gitme, hasat mevsiminin başlangıcı ve sonu, dinî bayramlar, mübarek aylar, geceler, günler ile düğünler ve özellikle de sünnet düğünleri ziyaret için vesile teşkil ederler.

⁵¹ Mustafa Ünal; "Ülkemizdeki Mezar Ziyaretlerinin Fenomenolojisi",Laçın Bilim Kültür Dergisi,Kayseri,s.16.

⁵² Ünal,"Ülkemizde Mezar",s.16.

Bunun dışında duruma ve ihtiyaca göre her zaman için ziyaretlerin gerçekleştirildiğine de işaret etmeliyiz.⁵³

Himmetdede türbesi de her zaman ziyaret edilenler arasında yerini almaktadır. İslami inanca bağlı olarak Himmetdede Türbesini ziyarete gelenlerin başlarını örterek ziyaretlerini gerçekleştirdiklerini gördük.

ZİYARETÇİLER

Ziyaretler, halk arasında anlatılan ve dilden dile dolaşan çeşitli kerametlerle bereket ve yardım kaynağı olarak görülür. Öyle ki insanoğlunun bütün ümitlerinin tükendiği bir anda kutsal mekanlar, ümit ışığı olarak onlar için bir cazibe merkezi olmaktadır. Tabi çevrede anlatılan menkıbeler, bu haleti ruhiyeye sahip kişiler için psikolojik yönden ana güdüleyici olmaktadır. Bunun için ziyaret fenomeninin ortaya çıkışı ve gelişiminin, çevrenin sosyo-kültürel yapısı ile yakından ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Gerçekten ziyaret ile ilgili menkıbeler toplumun ihtiyaçlarına paralel olarak ortaya çıkmakta ve yayılma göstermektedir. Çünkü yol güzergâhlarında bulunan ziyaretler için anlatılan menkıbeler daha çok, yolda kalmış yolculara yol gösterme, mağdur olanlara yardım etmek şeklinde olmaktadır. Diğer ziyaretlerde de halkın maddi ve manevi sıkıntıları doğrultusunda menkıbeler oluşturulmuştur. Zaten menkıbelerin ihtiyaca binaen yaygınlık kazandığı gerçeği yanında, hakkında bir veya birkaç menkıbe anlatılmayan kutsal varlık veya yerden bahsedilemediğini de söyleyebiliriz.

Anadolu'nun hemen her yerinde birer dini çekim merkezi olarak rağbet gören türbelerin halk hekimliği açısından da önemli işlevsellikleri vardır. Günümüz teknolojisine rağmen tıbbın aciz kaldığı hastalıklar karşısında insan ümitsizlik içine düştüğü anda, sosyal ve psikolojik sebeplerden dolayı, toplumun kültürlü veya kültürsüz her kesiminden çaresiz kalan insanları bu mekanlarda görmek mümkündür.

Ziyaret olgusunun eğitim, kültür, sanayileşme ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi açısından bakarak, bunlardan tamamen olumsuz yönden etkilendiğini söyleyemeyiz. Bu değerlerin olumsuz etkilerinden fazla olumlu etkilerinin olduğu kanaatindeyiz. Şu bir gerçek ki toplumda hayat standartları yükseldikçe insanlar da bu standartlara göre yaşamak, yine iş imkanları zorlaştıkça işe kavuşmak için iş aramanın yanında manevi gücüne inandığı kutsal mekanlardan da destek aramaktadırlar. Kitle haberleşme araçları ziyaret fenomeninin kısa sürede ulusal bir karaktere bürünmesine daha çok katkı

⁵³ Ünver Günay, Harun Güngör, Şaban Kuzgun, Huzeyfe Sayım, A. Vahap Taştan; Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 1996, s.90.

sağlamaktadır. Çünkü problemleri olan insanlar haberleşme araçları ile birbirlerinden daha çok haberdar oluyorlar ve çare bulmak için tavsiyeleri alıp yerine getiriyorlar. Ziyaretler bunlar arasında önemli bir yere sahiptir.

Ziyaret mekanlarına gelen kişilerin çoğunluğu kadınlar oluştururken bunların da içerisinde yaşlı kadınlar ön plandadır. Bu yaşlı kadınların da çoğunluğunu eğitimsiz ve ekonomik düzeyi düşük olan kişiler oluşturmaktadır. Genellikle yaşlı kadınlar, ziyaret esnasında davranışları ile gençlere model olmaktadır. Hatta ziyaretçi grupları içerisinde yaşlı bayanlar önce ziyarette bulunurlar diğerleri onların arkasında vecibeleri yerine getirirler. Yine ziyaretler ile ilgili menkıbelerin ortaya çıkmasında ve yayılmasında yaşlı kadın ve erkekler önemli rol oynamaktadırlar. Özellikle tasavvuf bağlantılı ziyaret yerlerine eğitim düzeyi iyi olan insanlar da başvurumaktadırlar. Bu gruba giren ziyaretçilerin kadın ve erkek olarak oranı birbirine yakındır.⁵⁴

ZİYARETLERİN TİPOLOJİSİ

Ülkemizde ziyaret yerleri ile ilgili bir çok araştırma yapılmasına rağmen, bunların önemli bir kısmı salt bilgilerden öteye geçmemektedir. Bu alanda ilk ciddi çalışmayı Merhum Profesör Doktor Hikmet Tanyu yapmıştır. Son olarak da Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi ve Din Sosyolojisi Öğretim Üyelerinden oluşan bir komisyon yapmıştır. Biz, değerli Hocalarımızın “Kayseri ve Çevresi Ziyaret ve Ziyaret Yerleri” isimli eserinde yaptıkları tipolojiyi kendimize örnek alarak, araştırma alanımızdaki ziyaret yerinin tipolojisini yapmaya çalışacağız.

Himmetdede Türbesi, tarihi yönden ziyaret tipolojisinde Anonim Tip içine girmektedir. Anonim tipe dahil olan ziyaret yerleri, tarihi kişilikleri ile ilgili fazla bilgi bulunmayan, daha çok yöre halkı tarafından; ziyaret, şehit mezarı, veli, dede, baba olarak isimlendirilen yerler girmektedir. Bunlara ilave olarak yine bir kutsalla olan ilişkisinden dolayı ağaç, su, taş, mağara ve tepe gibi ziyaretler de bu grupta mütalaa edilebilir. Anonim tipe dahil olan şahıs ve yerler ile ilgili de çoğu zaman menkıbeler ön plana çıkmaktadır.

Himmetdede Türbesi, cazibe ve etki boyutları açısından ziyaret tipolojisinde Bölgesel Tip içine girmektedir. Bölgesel tip, etki alanı ve cazibesi bulunduğu yörenin dışına taşan, bu suretle çevre yerleşim birimlerinde yaşayan insanlardan da ilgi gören ziyaretlerdir.

⁵⁴ İskender Oymak; Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kubbealtı Yayıncılık, Malatya 2002, s.144-146.

Himmetdede Türbesi, amaç ve dilekler açısından ziyaret yerlerinden tek bir amaç için ziyaret edilenlere dahil olmaktadır. Genellikle çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmesinin yanında herhangi bir dert ve sıkıntısı olanlar da bu sıkıntılarından kurtulmak maksadıyla ziyaret etmektedirler.

Himmetdede Türbesi, kutsalın varlıklarda tezahür biçimi itibariyle ziyaret yerleri tipolojisinde insanlar ve onların kalıntılarında tezahür eden tipe girmektedir. Kutsal kişilerin, velilerin ve gazilerin mezarları bazen üzerindeki abidevî yahut basit yapıları ve türbeleriyle ve hatta onlarla ilişkilendirilen öteki eşya ve kalıntılarla birlikte kutsiyet merkezlerini oluşturmakta ve çoğu zaman ziyaret fenomeni bu eksen üzerinde oluşmaktadır. Tasavvuf ve tarikat faktörü, veli tipi bu türün en hâkim unsurudur. Tarikat bağlılığı ve velilik bu tiplerin daha sağlıklarında geniş bir nüfuz ve kutsallık sergilemeleriyle belirginleşmekte; ölümlerinden sonra ise onların mezarları ve onlardan artakalan tüm maddî ve manevî miras ve kalıntılar menkıbevî bir kutsiyetle halelenmektedirler.

Himmetdede Türbesi, kutsiyetin menşeleri bakımından ziyaret yerleri tipolojisinde gaza ve fetih kahramanları tipi içine girmektedir. Anadolu'nun fethi, İslamlaşması ve Türkleşmesinde görev almış kahramanlar bu gruba dahildirler.

Himmetdede Türbesi, ziyaret usulü, adabı ve menasiki itibariyle ziyaret yerleri tipolojisinde genel geçerli usul ve âdaba göre ziyaret edilenlere dahil olmaktadır.

Himmetdede Türbesi, cazibesinin artıp eksilmesine göre ziyaret yerleri tipolojisinde cazibesini giderek yitiren tipe girmektedir. Özellikle kırsal alanda bir kısım ziyaret yerleri, toplum hayatındaki eski önemlerini ve dolayısıyla da cazibelerini giderek kaybetmektedirler. Belki de onlar zaman içerisinde bulanıklaşıp, unutulup gideceklerdir. Bununla birlikte bu kesin bir kural da değildir. Değişen şartlar belki de süreci tamamen tersine çevirebilir.

DİZİN

A

Abdullah b. Ömer · 3
Abdullah b. Zübeyr · 3
Abdurrahman b. Ebi Bekir · 3
Ahlat · 12
Ahmed Yesevi · 12
Ahmet Hisarı · 37
Akkale · 21
Akşemseddin · 18, 19, 58
Alfred Rüstem Bey · 23
Ali Zeyne'l-Abidin · 7
Altay · 34
Amasya · 12, 24
Amr b. El-As · 1, 2
Arabistan · 1
Aslan Baba · 17
Asya · 8, 48, 51, 57
Ayşe Hatun · 17
Ayvazhacı · 34, 36, 48, 49
Azerbaycan · 10, 57

B

Bağdat · 3
Başpınar · 32, 36, 37, 40, 41, 43, 47, 54
Batı Türkistan · 17
Batum · 42
Bayburt · 12
Bayram Hacı · 21
Bayramhacı · 44
Bayramilik · 18
Bektaşî · 15
Beydeğirmeni · 37
Bizans · 8, 9, 10, 13, 57
Buhara · 17

C

Cevat Abbas · 24

Ç

Çanakkale · 8, 27
Çelebi Cemalettin Efendi · 25
Çiftgöz · 21, 22, 23
Çobanuşağı · 34, 50, 52

D

Derviş Dünder · 24
Develi · 34, 36, 48, 49, 52

E

Ebû Musâ el-Eşar · 2
Ebubekir-i Miksârî · 13
Elmalı · 21
Erzurum · 12, 31, 37
Eski Ömerler · 21
Eşrefoğlu Rumi · 19
Ethem Hacı · 30

F

Fırat · 1

G

Gevher Şehnaz · 17
Grek · 9

H

Hacı Bayram Veli · 17, 18, 19, 44, 47, 55, 58
Hacıbektaş · 24, 25, 27
Hakkı Behiç · 24
Hamza b. Muğire b. Şube · 6
Hâni b. Urve · 4
Harura · 2
Haydarilik · 12
Hemedanlı Şeyh Yusuf · 17
Heteredoxie · 11
Himmetdede · 19, 20, 21, 22, 23, 24, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64
Horasan · 10, 11, 14, 15, 16, 17, 31, 40, 57, 58, 65
Hz. Ali · 1, 2, 3, 17, 55
Hz. Ebu Bekir · 1
Hz. Hasan · 2, 3
Hz. Hüseyin · 2, 3, 4, 5, 6, 7, 63
Hz. Osman · 1, 2
Hz. Ömer · 1

İ

İbn Abbas · 4, 5
İğdeli Dere · 32, 34, 36, 37, 41, 47, 49, 54
İnce Bedreddin · 18
İncesu · 31, 34, 40
İran · 1, 6, 10, 14, 57
İstanbul · 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 18, 19, 23, 27, 63, 64

K

Kadirilik · 12
Kalenderîlik · 13
Kalenderlik · 12

Kalkancık · 21
Kapıcı Camii · 29
Karakimse · 21
Kaş · 21
Kayseri · 11, 12, 20, 21, 22, 23, 24, 31, 40, 41, 47, 51,
54, 55, 63, 65, 68
Kerbela · 3, 5, 6, 7, 63, 64
Kılıçlı Köprüsü · 29
Kırşehir · 12, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 65
Konya · 12, 13, 23
Koyunluca Ahmet · 18
Kûfe · 3, 4, 5, 6, 7
Kuru Dere · 36, 37, 40, 54
Kurudere · 40
Kurugöl Köyü · 25
Kuyulu tarla · 39, 47, 49, 50
Kuyulu Tarla · 32, 34, 35, 36, 40, 41, 46, 54

M

M. Sıtkı Doğu · 28
Malik b. Nuseyr · 7
Maraçak · 36, 48, 49
Mâveraünnehir · 10
Mâverâünnehir · 12, 14
Mazhar Müfit · 24
Medine · 1, 3
Mekke · 3, 4, 5
Mevlana Celaleddin'i-Rûmî · 12
Mevlevilik · 12
Mısır · 1, 14
Muâviye · 1, 2
Mucur · 22, 24, 25, 26, 27, 29
Muhammed b. Eş'as · 4
Muhyiddin ibn-ül-Arabî · 12
Mustafa Kemal · 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
Müslüm b. Akil · 3

N

Nehrevan · 2
Niyazi Salih Baba · 25
Numan · 18
Nuri Bey · 26, 32, 34, 49

O

Oğuz · 31, 54

Ö

Ömer Sikkini · 19

R

Rey · 5, 6
Rifâilik · 12

S

Sa'd b. Ebi Vakkas · 5, 6
Sadrettin Konevi · 12
Samsun · 37, 51
Sayram · 17
Sebeiyye · 2
Seyraf · 5
Seyyid Burhaneddin · 40, 42, 45, 54, 55
Sıffin · 1, 2
Sivas · 12, 23, 24, 25, 28, 31, 37
Solfasıl · 18
Somuncu Baba · 17, 18, 19, 33, 34, 35, 41, 44, 55, 63
Suriye · 1, 2, 14
Süksün · 31, 34, 40

Ş

Şam · 1, 2, 6, 19
Şemr · 6
Şems-i Tebrizi · 13
Şeyh Fevzi Efendi · 23
Şeyh Hamid-i Veli · 34, 44
Şeyh İbrahim · 17
Şeyh Musa · 17

T

Taberi · 3
Tekgöz Köprüsü · 31
Tokat · 12
Tomarza · 31, 34, 36, 40, 46, 48, 49, 51
Topaklı · 24
Türk · 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 30, 31, 50, 52, 54,
57, 58, 64, 65

U

Ubeydullah b. Ziyad · 4, 5, 7

V

Vefâilik · 12
Velid b. Utbe · 3

Y

Yamaçlı · 51
Yazıcıoğlu Mehmet · 19
Yesevilik · 12
Yesi · 17
Yezid · 3, 4, 5, 6, 7
Yukarı Hasinli · 21
Yuvalı · 21, 51
Yüzbaşı Bedri Bey · 24

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akgündüz, Ahmed; Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba (Şeyh Hâmid-i Velî), Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Yayını, İstanbul 1992.

Aslantürk, N. Mehmet; Himmetdede-Kayseri İlave Revizyon İmar Planı Araştırması, Ankara 1989.

Çağatay, Neşet; Sorularla İslam Dini ve İslam Tarihi, Gündoğan Yayını, Ankara 1997.

Çetin, Osman; Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslamiyetin Yayılışı, Marifet Yayınları, İstanbul 1981.

Develioğlu, Abdullah; Hz. Ali ve Evlatları, Güney Basımevi, 1995.

Fırlı, Ethem Ruhi; İmamiye Şiası, Selçuk Yayını, İstanbul 1984.

Günay, Ünver; Harun Güngör; Şaban Kuzgun; Huzeyfe Sayım; A. Vahap Taştan; Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 1996.

Hekimoğlu, İsmail; İslam Tarihi, Basım Matbaacılık, İstanbul 2001.

Hizmetli, Sabri; İslâm Tarihi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, Ankara 1991.

İbn Kesir; El Bidaye ve'n Nihaye Büyük İslam Tarihi, Çeviren: Mehmet Keskin, Cilt 8, Çağrı Yayını, İstanbul 1995.

Kazıcı, Ziya; İslâm Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 1991.

Köksal, M. Asım; Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası, Akçağ Yayınevi, 1984.

Onat, Hasan; Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını,Ankara 1993.

Oymak, İskender; Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri,Kubbealtı Yayıncılık,Malatya 2002.

Şakir, Ziya; Kerbela Vakası,İstanbul Maarif Kütüphanesi ve Matbaası.

Şeker, Mehmet; Fetihlerle Anadolunun Türkleşmesi İslâmlaşması,Ötüken Yayını, İstanbul 1973.

Ünlü, Nuri; İslâm Tarihi I (Başlangıçtan Osmanlılara Kadar),Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1992.

MAKALELER

Ayvazoğlu. Beşir; “Hacı Bayram Velî”,Osmanlı Ansiklopedisi,Cilt I,İz Yayıncılık, İstanbul 1996,s.228-229.

Barkan, Ömer Lütfi; “İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri”, Vakıflar Dergisi,Sayı II,Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı,Ankara 1942,s.279-353.

Kandemir, Mehmet Yaşar; “Ziyaret Maddesi”,İslam Ansiklopedisi,Cilt 13,Milli Eğitim Basımevi,İstanbul 1986,s.620-622.

Ocak, Ahmet Yaşar; “Anadolu Maddesi”,İslam Ansiklopedisi, ,Cilt III,Diyanet Vakfı Yayını,İstanbul 1991, s.110-116.

Öz, Mustafa; “Kerbela Maddesi”,İslam Ansiklopedisi, Cilt 25,Diyanet Vakfı Yayını,İstanbul 1991, s.271-272.

“Türbe Maddesi”,Türk Ansiklopedisi,Cilt 32,Milli Eğitim Basımevi,Ankara 1983,s.50-56.

Ünal, Mustafa; “Türk Medyasının Halk İnanişlarına Bakışı”, Türklük Bilim Araştırmaları,Sayı16,Niğde 2004,s.43-67.

Ünal, Mustafa; “Ülkemizdeki mezar Ziyaretleri Fenomenolofisi”, Laçın Bilim Kültür Dergisi,Kayseri,s.15-20.

ANSİKLOPEDİLER

Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi Hülefa-i Raşidin ve Emeviler; Cilt 2, Çağ Yayını,İstanbul 1987.

BİLDİRİLER

Karabey, Turgut; “Ahmet Yesevî”(Ahmet Yesevî’den Hasan Dede’ye Gönül Erleri Uluslar arası Bilgi Şöleni, 12-14 Haziran 1997), Bildiriler,Kırıkkale İlini Kalkındırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları,Kırıkkale 1998, s.105-108.

KAYNAK KİŞİLER

Demirağ, Mustafa;1961 Doğumlu, Lise Mezunu, Himmetdede Belediye Muhasibi.

Tan, Mustafa; 1944 Doğumlu,Ortaokul Mezunu,Şair,Yazar,Araştırmacı.

Tırpanoğlu, Alaattin; 1969 Doğumlu, İlahiyat Fakültesi Mezunu,Murakıp(Müfettiş).

TEZLER

Kılıçer, Yusuf İzzettin; Atatürk ve Kırşehir (1919-1938),Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını,Ankara 2006.

Yıldız, Ali; Anadolu’nun Türkleşmesinde Horasan Erenlerinin Rolü, Lisans Tezi,Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını,Kayseri 1995.

EKLER

(Resim I) Himmetdede Türbesi'nden Bir Görünüm

(Resim II) Türbede Yatanlardan İbrahim ve Yusuf

(Resim III) Eski Cami

Soldan sağı Ayaktakiler, Şaban Karaköse, Mehmet Akçam, Mahmut Köker, Abdullah Köker, Yusuf Karakuş, Gazi Duymaz, Fikret Tan, Bilal Ergüt, Cami İmamı, Öğretmen Mehmet Yiğit, Hoca Mustafa Köker, Kenan TAN, Ziya Kuşçu, Hüseyin Ergüt, Cemal Bulut, Süleyman Erbay, Mahmut Erdoğan. Soldan sağı Oturanlar' Ömer Erdoğan, Derviş Savran, Şükrü Kanath, Mehmet Ali Erdoğan, Şükrü erbay, Abdullah Karabulut, Ramazan Ergüt, Abdurrahman Ergüt, Enver Erbay. Yıl 1968 Himmetdede

(Resim IV)

1968'de Çekilen Himmetdede Kasabasında Yaşayan Halk

(Resim IV) Himmetdede Kasabası'ndan Bir Görünüm

(Resim V) Himmetdede Kasabası'ndan Bir Başka Görünüm

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Kayseri ilinde doğdu. İlköğrenimini Battalgazi İlkokulunda, orta öğretimini Milli Egemenlik Ortaokulunda ve Melikgazi Lisesinde tamamladı. 2001 yılında Erciyes Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazandı ve kayıt yaptırdı. 2005 yılında Erciyes Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 2006’da Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim dalına kayıt yaptırdı. Halen aynı bölüme devam etmekte ve aynı zamanda bir devlet kuruluşunda sözleşmeli olarak çalışmaktadır.

İletişim Adresi : Dilek YANMAZ
Selçuklu Mahallesi
Alkış Sokak No:28
Melikgazi/KAYSERİ

TEL : 0 537 589 58 53

E-Mail Adresi : d_yanmaz@hotmail.com